

הישיבה המאתיים-יוש של הכנסת האחת-עשרה

יום רביעי, י"ט באיר התשמ"ו (28 במאי 1986)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:00

א. הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל חתימת הממשלה על הצטרפות ישראל לתוכנית האמריקנית של מלחמת הכוכבים

אינטרס פוליטי. רצונו להיעזר בחמיכתה של ישראל כדי להשפיע על דעת הקהל בארצות-הברית גופא, שבה קיימת התנגדות חזקה מאוד לתוכנית המסוכנת הזאת.

הכתב האמריקני של ה"גרסולס פוסט" ושל "על-המשמר", וולף בליצר, מסר בכתבה, לפני החתימה ב-9 בפברואר השנה, ואני מצטט: "תוכנית מלחמת הכוכבים עדיין מאוד שנויה במחלוקת בארצות-הברית גופא, והמחלוקת ממשיכה להתפשט במערב אירופה. פקיד הבית הלבן מביעים תקווה, שתוגבר התמיכה בתוכנית בקרב ידידי ישראל הרבים בעלי ההשפעה בארצות-הברית, במיוחד בקונגרס ובקהילה היהודית, אם ישראל תתמוך בתוכנית".

חברי הכנסת, הנושא איננו נוגע רק למעצמות הגדולות, הוא נוגע לישראל כמו לעולם כולו, כי הסכנה הקיומית היא לכולם. הרכב המכריע של הקהילה המדעית במערב אירופה ובארצות-הברית גורס, שאין זו תוכנית להגנה אסטרטגית, כפי שהיא נקראת, אלא תוכנית להשגת עליונות צבאית אמריקנית, להשגת האפשרות מצד ארצות-הברית להנחתת המכה הראשונה על ברית-המועצות בלא שזו תוכל להגיב, וזוהי תוכנית להשמדת הסוציאליזם בנשק גרעיני, בלייזוהם ובמצעים אחרים של הטכנולוגיה החדשה.

ובארצות-הברית גופא — פרופסור ליינוס פאולינג, למשל, חתן פרס נובל לשלום ולכימיה אמר על תוכנית מלחמת הכוכבים: "מירוץ חימוש בחלל מעורר איומים חדשים, האיום של הריסת הפלנטה שלנו והשמדת האנושות, האופי ההולך ונעשה מורכב יותר ויותר של מערכות נשק מגביר את הסכנה".

בין מתנגדי התוכנית בארצות-הברית — הנשיאים לשעבר ניקסון, קרט ופורד; שרי ההגנה לשעבר מקנמרה, קליפורד, לרד, ריצ'רדסון, שלוינגר ובראון. בין מחייבי התוכנית בארצות-הברית מצויים, קודם כול, אנשי התשלובת הצבאית התעשייתית האמריקנית, המצפים לרווחים חסרי תקדים ומטפחים אשליות פוליטיות ואידיאולוגיות.

זה יהיה שלב חדש ומסוכן ביותר בהיסטוריה של מירוץ החימוש. זה יהיה בזבוז של מאות מיליארדי דולרים, ואם נגיע לשלב כזה, לא תהיה אולי כל אפשרות של פיקוח ושל הסכם. והעיקר — תצוץ הסכנה של שואה עולמית. תוכנית זו מסכנת ממש את כל העמים, בלא יוצא מן הכלל, את כל הציביליזציה האנושית. הלוא אשליה היא שברית-המועצות תשב בחיבוק ידיים ותחכה עד שארצות-הברית תשלם את תוכנית הטירוף של הכנת מלחמת כוכבים נגדה, של התקפה עליה מהחלל החיצון.

מנהיגה של ברית-המועצות, מיכאל גורבצ'וב, הכריז מעל במת הוועידה ה-27 של מפלגתו, שאם לא נתנוש

היור"א נחמיאס:

חברי הכנסת, אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נישג לסדר-היום שהוצב לנו. בראשית, הצעת סיעת חד"ש להביע אי-אמון לממשלה בשל חתימת הממשלה על הצטרפות ישראל לתוכנית האמריקנית של מלחמת הכוכבים. יביא את ההצעה חבר הכנסת מאיר וילנר: בבקשה אדוני, על ההצעה ישיב השר לענייני מדע, מר גדעון פת.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא חשבתי שזה נושא מדעי. זה נושא פוליטי מובהק, אבל כל שר יכול גם לענות בענייני פוליטיקה.

חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, אני מרגיש אחריות בלתי-רגילה, ומותר להשתמש אולי אפילו במלה היסטורית, בהעלותי היום לסדר-היום של הכנסת את עניין הצטרפותה של מדינת ישראל לתוכנית מלחמת הכוכבים של הנשיא רייגן.

ב-13 במרס השנה, בטרם חתמה הממשלה על הצטרפות ישראל לתוכנית להכנת מלחמת הכוכבים של הנשיא רייגן, הגשנו הצעה לסדר-היום של הכנסת. נושא ההצעה היה מניעת השתלבות ישראל בתוכנית מלחמת הכוכבים והצורך בהצטרפותה לאמנה בין-לאומית למניעת הפצתו של נשק גרעיני. הצענו אפוא לכנסת, בטרם יהיה מאוחר, לקיים דיון בנושא ההתגורל הזה.

לדאבונו, רק סיעתנו הצביעה בעד קיום דיון. כל יתר חברי הכנסת הצביעו נגד קיום דיון, או העדיפו שלא להשתתף בהצבעה. עכשיו באים וטוענים כלפי הממשלה, למה הממשלה לא מצאה לנכון להביא נושא זה גורלי לדיון מוקדם בכנסת ואף בציבור. הלוא הצענו במרס לקיים דיון בכנסת.

עכשיו הפכה הצטרפותה של מדינת ישראל לתוכנית מלחמת הכוכבים של הנשיא רייגן לעובדה. ממשלת ישראל וממשלות גרמניה המערבית ובריטניה הן היחידות בעולם שהצטרפו לתוכנית, שעלולה, לדעת הרוב המכריע של אנשי המדע במערב, לסכן את עצם קיומו של המין האנושי.

היום אנו מציעים להביע אי-אמון לממשלה בשל חתימתה על הצטרפות ישראל לתוכנית האמריקנית. אני רוצה להדגיש, חברי הכנסת, שהצענו אינה מכוונת נגד העם האמריקני, הצעתנו אינה מכוונת נגד ארצות-הברית המדינה. הצעתנו עולה בקנה אחד עם כוחות רבים, לרבות כוחות ממסדיים בארצות-הברית גופא.

ממשל רייגן היה מעוניין בהצטרפותה הרשמית של ישראל לתוכנית של העברת מירוץ החימוש לחלל החיצון לאו דווקא משום יכולתה המדעית, הטכנולוגית והצבאית של ישראל. האמת היא, שהאינטרס של ממשל רייגן בתמיכה ישראלית בתוכנית להכנת מלחמת הכוכבים הוא בעיקר

צריכים להיות צד בוויכוח פנימי בין חלקים שונים בארצות-הברית גופא? אנו צריכים להיות צד במאבק בין-גושי? — — — איך אפשר? — שואל חבר הכנסת גרנות — "ומי נותן לעצמו את הרשות להעמיד את מדינת ישראל בצורה התקשרות שכזאת, שעלולה, חס ושלום, לאיים על קיומה?"

חברי הכנסת, למרות חילוקי הדעות, ברצוני לקוות, כי בנושא גורלי זה, שאין דומה לו, סיעת מפ"ם וסיעת ר"צ, היונים במערך ויונים אחרים יתמכו היום בהצעת האי-אמון שלנו, כי הלא הוסכם, שההצטרפות למלחמת הכוכבים עלולה להיות סכנה קיומית לישראל.

באגרת שהעבירה ממשלת ברית-המועצות בשבוע שעבר לממשלת ישראל, באמצעות משרד החוץ של פילנד, נאמר, בין השאר, ואני מצטט מתוך הנוסח הרשמי: "ברור לחלוטין שאם יוצב נשק בחלל חונחת מכה רצינית על תקוות האנושות ליצור מערכת כוללת של ביטחון בין-לאומי. במקום זה תמצא עצמה האנושות נוכח סכנת כליהן". ועוד: "ההנהגה הישראלית תרמית את 'תרומתה' להפיכת החלל הקרוב לכדור הארץ לזירה עוינת וככך מסרעת להחרפת המתחים הכלליים בעולם, ומכאן גם במזרח התיכון. אין ספק, שעם החרפת המתחים מתרחקת עוד יותר הפרספקטיבה של השגת הסדר מוצדק-תיכוני צודק, תהא את האינטרסים של כל המדינות והעמים באזור". וציטוט אחרון מהאגרת הזאת: "ברית-המועצות צופה, שממשלת ישראל תסיק את המסקנות ההולמות כדי שתמנע העברתו של מירון החימוש לחלל החיצון וכדי שיבוצו הביטחון הבין-לאומי".

חברי הכנסת, אלה הם דברים לטובת האינטרסים, כפי שנאמר בהודעה הסובייטית עצמה, של כל המדינות והעמים באזורנו. אנו קוראים להקשיב להם יפה ולהיענות לפניה הסובייטית. זה יהיה לטובת ישראל, לטובת כל עמי האזור.

מה שאנחנו מציעים — אני חוזר ומדגיש: איננו נגד העם האמריקני, איננו נגד מדינת ארצות-הברית. אנחנו בדעה אחת עם אישים רבים מאוד, אפילו בקרב הצמרת האמריקנית, ואני מניח שאנחנו בדעה אחת גם עם הרוב המכריע של העם האמריקני ודאי שעם הרוב המכריע של המדענים בארצות-הברית. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מאיר וילנר. אני מזמין את שר המדע והפיתוח לדברי תשובה. בבקשה ארוני.

שר המדע והפיתוח ג' פת:

אדוני הוישכר-ראש, כנסת נכבדה, לפני כשנה פנתה ממשלת ארצות-הברית לכמה מדינות בעולם החופשי בהצעה כי "יקחו חלק בתוכנית הקרויה בלען Scientific Defence Initiative" — יוזמה מדעית ביטחונית.

ממשלת ישראל בחנה בקפדנות רבה הן את התוכנית והן את ההשלכות המדעיות והטכנולוגיות הצפונות בה. צוות שרים, בראשות ראש הממשלה, נועד פעמים מספר לדון בעניינים הקשורים לתוכנית ולשילובה של ישראל בה, והוא הגיע למסקנה כי ישראל תצא נשכרת משיתופה בתוכנית.

עד כה נענו בחיוב להזמנת ממשלת ארצות-הברית, מלבד ישראל — בריטניה הגדולה, מערב-גרמניה ופורטוגל: אנו יודעים שיתר הממשלות שאלהן פנתה ממשלת ארצות-הברית בודקות את ההזמנה להצטרף לתוכנית, ויש להניח כי מרבית המדינות שאלהן הופנתה ההזמנה יענו אף הן בדרך זו או אחרת בחיוב וישתלבו בתוכנית.

ארצות-הברית את תוכנית מלחמת הכוכבים, כי אז תיאלץ ברית-המועצות אף היא להשתמש בחלל החיצון לשם הגנתה. ברית-המועצות — אמר — אינה שואפת לעליונות צבאית, אך היא לא תאפשר עליונות צבאית של ארצות-הברית.

כל הדיבורים של האמריקנים, וחוזרים עליהם אנשים בישראל, כאילו לברית-המועצות יש עליונות צבאית על ארצות-הברית, כל תכליתם אינה אלא שטיפת מוח, ואין להם כל אחיזה במציאות. אני מסתמך על עדותם של הנשיא לשעבר קרט ושל שר ההגנה האמריקני לשעבר מקנמרה, שהכריזו בפומבי, שכל הדיבורים של ויינברגר והנשיא רייגן הם דיבורים מופרכים מיסודם, וכך הם אומרים: "דיבורים ופרסומים אלה באים כדי להצדיק את הרחבת מירון החימוש על-ידי ממשל רייגן והעברתו לחלל החיצון".

במקום מלחמת כוכבים מציעה ברית-המועצות שלום כוכבים — מחקר משותף של החלל החיצון, לטובת כל האנושות. במקום הגברת מירון החימוש מציעה ברית-המועצות תוכנית מלחמתית לחיסול כל הנשק הגרעיני בעולם, בשלבים, עד סוף המאה הנוכחית.

כבר עכשיו יכולות שתי המעצמות לחסל זו את זו, לכן, הדבר החשוב ביותר הוא לחסל את הסכנה הזאת. זוהי סכנה גם לישראל. לא יישאר זכר מישראל ומכל המזרח התיכון אם תתחולל מלחמת כוכבים. לכן, אנחנו תובעים לבטל את החתימה על ההסכם, אנחנו מציעים שישראל תהיה מדינה עצמאית, שההיה בלתי-מזדהה ותצא לשלומה היא, והוא תלוי באופן מוחלט בשלום העולם.

ראש הממשלה מר פרס אמר בתשובה לדיון המדיני שהיה בראשית הכנסת הזו, ב-21 בחודש זה, ואני מצטט: "נכון, אנחנו משרתים את האמריקנים, לפחות הם מסייעים בידנו כושק, בכסף" — סוף ציטוט מדבריו של מר פרס. אבל המציאות היא אחרת. ממשלת ישראל משרתת אותם, כי הסיוע ניתן למטרות של ארצות-הברית.

חברי הכנסת, שרים מסוימים משרכים בכל נושא עקיצות ציניות אנטי-סובייטיות, כדי להטות את הדיון מהמישור הענייני, במקום נימוקים משכנעים משמיעים פראזות אנטי-סובייטיות נדושות, וחושבים שבה כבר ישכנעו את "העוילים-גוילים", אך הציבור איננו גולם, וכמו דברים הרפתקניים אחרים, שמתברר כי הם נוגדים את האינטרסים האמיתיים של ביטחון ישראל ושל עצם קיומה, כן תתגלה האמת על הסכנה לישראל מהברית האסטרטגית עם ארצות-הברית נגד ברית-המועצות, שהחמרה מאוד עם ההצטרפות לתוכנית מלחמת הכוכבים.

הנימוק שנקבל נשק חדיש וטכנולוגיה חדישה לקראת המלחמה הבאה נגד סוריה אינו אלא תירץ הסוואה. אין זה קשור כלל בהצטרפות של מדינת ישראל למלחמת הכוכבים. הלא ארצות-הברית מספקת גם עכשיו טכנולוגיה חדישה לישראל, למען אינטרסים אמריקנים באזור ובעולם, ודוחפת את ישראל למלחמות מתוך אינטרסים גלובליים שלה, ותוגים בישראל משלים את עצמם כי ויכול, בגיבוי אמריקני, למנוע שלום צודק ולהצניח את הכיבושים.

חבר הכנסת אלעזר גרנות אמר בדיון המדיני שהתקיים ב-19 בחודש זה, ואני מצטט אותו: "מזעזע ישראל צריכה להיות קופצת בראש בנושא זה של מלחמת הכוכבים, נושא שהוא שנוי במחלוקת בארצות-הברית, גופא, כמוסדות המחקקים שלה, ברמה הפוליטית של ארצות-הברית? אנחנו

את תביעותיהם, כפי ששמענו אותן לפני כמה דקות, אל הכתובת הנכונה — וזו איננה הבית הזה, וזו איננה ממשלת ישראל.

אדוני היושב-ראש, אני מציע, בשם הממשלה, לדחות את הצעת האי-אמון שהוגשה — — —

שרה דורון (הליכוד):
לא היה סיכום.

שר המדע והפיתוח ג' פת:
אני מציע לכנסת לדחות את הצעת האי-אמון שהוגשה על-ידי סיעת ח"כ"ש, ולהצביע בהתאם לכך. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר המדע והפיתוח, חברי הכנסת, ועדת הכנסת קבעה הודעות סיעות במסגרת של חמש דקות לכל סיעה.

רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס. בבקשה. אני מבקש להקפיד על הזמן.

שבח וייס (המערך):

חברי היושב-ראש, חברי הכנסת, אני אינני בא להציג את עמדת סיעתי מתוך עוינות לבריית-המועצות. גם אישית אינני מסוגל לדבר בעוינות כלפי בריית-המועצות. חרף כל החשבון הפוליטי הנוקב שיש לנו, לתנועה הציונית ולנו, כמפלגה סוציאליסטית בתוך הקשת של התנועות הציוניות, עם בריית-המועצות. אני באופן אישי וזכתי והצבא האדום שחרר אותי ואת שארית קהילתי באוקראינה מציפורנו של היטלר, וודאי שאינני מסוגל לדבר בעוינות כלפי בריית-המועצות.

אני פותח בהצעה זו, משום שהוויכוח בנושא שלפנינו אינו בהכרח ויכוח בין האנטי-סובייטים ובין הפרו-סובייטים. זהו ויכוח בין מפלגות ובין הציבור הרחב, שיחסו לבריית-המועצות אמביוולנטי, ובין מי שכאופן שיטתי, ולדאבון לבי, תומך מכינה עיוורת בעמדת בריית-המועצות.

גם לא מקובלת הנוסחה של חברי, חבר הכנסת וילנר, שאהה משמיע מי פעם, של הפרדה בין העם האמריקני ובין רייגן. אני מוצא את הנוסחה הזאת בדיוק באיגרת ששלחו אלינו הסובייטים כאותו נושא, כאמצעות שליח. גם שם יש הפרדה בין עם ישראל, בין העם היושב במדינת ישראל, ובין ממשלתו. ההכרעות, גם בארצות-הברית וגם אצלנו, הן הכרעות דמוקרטיות, וההבחנה הזאת היא הכתנה מלאכותית לחלוטין. היא ודאי איננה נכונה לגבי המשטרים הדמוקרטיים.

אני אינני מאושר מכך שישאל מן ישראל נרחקה באופן שיטתי למצב שבו מבין כל המעצמות, ארצות-הברית היא המעצמה העיקרית המעניקה לנו גב פוליטי, כלכלי ואחר. אתה תבוא בוודאי ותאמר, שבעקבות תוצאות מלחמת ששת-הימים, בריית-המועצות נוקטת את העמדה, שהיא נוקטת בריית-המועצות, לראבון לב, נקטה עמדה אנטי-ישראלית מובהקת גם עד מלחמת ששת-הימים, גם בשנים שבין 1949 ל-1967, כאשר ישבה ישראל בשטח קטן יותר, באותם גבולות שהיום בריית-המועצות מוכנה לקבלם כגבולות מדינת ישראל. זהו אולי הכתם החמור ביותר ביחסה לבריית-המועצות אלינו, גם מנקודת ראותו של מי שמוכן בעתיד או בהווה לחמוך בתוכנית מדינית שיש עמה פשרה. על כן, אותה בריית-המועצות, אשר ערכ הקמת מדינת ישראל, ושונה אחת אחרי הקמתה, נטלה חלק חשוב מאוד, ולא ערץ, באזור הזה, גילתה יחס ידידותי כלפי מדינת ישראל. גם עליה רובצת האחריות לכך שאנחנו אכן קשורים מאוד עם ארצות-הברית.

היסודות המוסכמים בקשר להצטרפותה של ישראל לתוכנית הס: 1. ישראל איננה מביעה דעה לגבי ההיבטים האסטרטגיים הבין-לאומיים של התוכנית, השלכותיה על מאזן הכוחות הבין-גושי ויחסי ארצות-הברית ובריית-המועצות; 2. ישראל איננה מביעה דעה לגבי סיכויי הצלחת תוכנית ה-SDI להגן על ארצות-הברית ובעלות-בריתה נגד התקפת טילים אסטרטגיים מברית-המועצות או מכל טריטוריה אחרת המצויה בשליטתה של מדינה זו; 3. בהצטרפותה לתוכנית אין ישראל רואה אלא הבעת רצון להשתתף בתוכנית מתקדמת ביותר מבחינה טכנולוגית, שיהיה בה כדי להביא תועלת רבה לישראל כתחום הפיתוח הטכנולוגי, וזאת לתקופת זמן ממושכת ולאורך שנים רבות.

לישראל מסורת ארוכה של שיתוף פעולה עם ארצות-הברית במחקר ובפיתוח ביטחוני, ובהצטרפותה לתוכנית אין כל חדש. לעומת זאת חוזה ממשלת ישראל יתרוונת ספציפיים רכיבים שיתופיים ומתחומים מדינת ישראל בתוכנית זו. והם: א. קידום מדעי וטכנולוגי של התעשיות, של מכוני המחקר והפיתוח והמוסדות להשכלה גבוהה, וזאת על-ידי מעורבות והתמודדות עם אתגרים טכנולוגיים-מדעיים מתקדמים ביותר; ב. העסקתו של כוח-אדם הנדסי ומדעי מעולה במחקר ובפיתוח מתקדמים במימון ארצות-הברית. זאת בתקווה של צמצום תקציבי וקושי גדול והולך בשימור מוקדי הידע המצויים אצלנו, אשר נכנו בעמל רב, בהשקעה גדולה ובמשך זמן ארוך, ומהווים גסס חשוב של המדינה; ג. תוספת יצוא באמצעות מימון אמריקני ובגין התוכנית של עבודות מחקר ופיתוח שיעשו בישראל; ד. לימוד-טכנולוגיות מתקדמות הכרחיות ונחוצות, אשר תתרומנה בעתיד לפיתוח אמצעי לחימה קונבנציונליים לצה"ל — זהו כהחלט נושא חשוב לביטחוננו הלאומי, פחות חשוב למגישי ההצעה; ה. אפשרות ייצור מוצרים עתירי-ידע מפיתוח מקומי, שיחבסו במידה רבה על הטכנולוגיות שהילמדנה מן השלבים השונים של התוכנית, וייצואם לשוקי חוץ, אם הדבר לא יפגע בסודיות המוצרים ובביטחון ישראל.

כנסת נכבדה, בשנה האחרונה הגישו מכוני מחקר אוניברסיטאיים וחוקרים ומדענים בישראל כ-80 הצעות למחקרים הקשורים ליוזמה האמריקנית. הצעות אלו אינן סודיות, הן פתוחות לכול. הן באו מהקהילה המדעית האזרחית שלנו, הרשות המוסמכת בווישגטון בדקה את מרבית ההצעות, ולגבי כ-30 מהן הודיעה לחוקרים ולמדענים ישירות, ובאל מעורבות הממשלה, כי היא מוצאת בהן עניין מיוחד, ובימים הקרובים יפתחו ביוזמים פתוחים וגלויים לביצוע המחקרים. האם יש בכך פסול כלשהו? קהילת המדענים שלנו מרוצה מאוד מההזדמנות הזאת שנקלעה לידיה, של עידוד מחקרים שאילולא התוכנית מי יודע אם היו מקבלים עדיפות תקציבית לביצועם ואם היו מתבצעים כלל.

אדוני היושב-ראש, מי שכא לטעון נגד החלטת הממשלה בעניין זה, איננו עושה זאת מתוך ניקיון-כפיים, אלא ההיפך. גם אילו היו שיקולי הממשלה ביטחוניים כלבר — וזה איננו כך — הרי שלא היה בהצטרפות לתוכנית אלא שמירה על האינטרסים הלגיטימיים וההכרחיים לביטחון ישראל.

מה רע בכך, שממשלת ישראל מבקשת להבטיח למערך הביטחוני שלה מידע טכנולוגי מתקדם, אשר באמצעותו ניתן יהיה להגן על אורחי המדינה ועל קיומה של המדינה מסכנת טילים קצרי-טווח וטווחי-טווח, הניתנים ביד רחבה על-ידי האבות האידאולוגיים של מגישי ההצעה ביד אויבנו, מבקשים להשמידנו? מוטב היה אילו הפנו מגישי ההצעה,

בברית-המועצות. ישנו הם את המדיניות השיטתית, הערונית, החדר-משמעת, יפתחו פתח למיקומם כאן באזור כגורם שמסייע לשלום — וימצאו הרבה יותר לכבות גם במדינת ישראל להתחשבות יתר במאוויים שלהם.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שבח וייס. רשות הדבור לחבר הכנסת אלעזר גרנות, ואחריו — לחבר הכנסת רפאל איתן.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, בדברי כדיון המדיני שהתקיים כאן עם פתיחת המושב נגעתי בנושא הזה של השתתפותה של ישראל בתוכנית מלחמת הכוכבים ובצורת השתתפותה. הדגשתי שאנחנו רואים בקדמה הטכנולוגית של ישראל, בקדמה הטכנולוגית הדרושה לה גם לכלכלתה וגם לביטחונה, עניין חשוב, ואנחנו נחמך בצעדים שדרושים לשם הקידום הטכנולוגי הישראלי. לא הוכח, וגם בדברי תשובתו הלגלגנית של ראש הממשלה העניין לא בא לביטוי בשום דרך. שהתקשרות המדינית של ישראל עם ארצות-הברית בנושא מלחמת הכוכבים אכן מתחייבת מן הצורך הזה שבו הכרתי ואני חוזר ומכיר בו גם עכשיו.

עובדה היא שמדינות אחרות, דוגמת קנדה, התירו לחברות ולמכוני מחקר קנדיים להיות קשורים בהזמנות בנושא הזה ולקבל מידע בדרך זו בלא שהמדינה הקנדית, בלא שממשלת קנדה קשרה עצמה לפרויקט הזה.

שר המדע והפיתוח ג' פת:

חבר הכנסת גרנות, האמריקנים לא הסכימו להסדר הזה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני, שמענו ממך כאן לפני כמה דקות, שכך וכך חברות ישראליות — — —

שר המדע והפיתוח ג' פת:

לא תכורת, מכוני מחקר.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

— — — מכוני מחקר ישראלים הגישו תוכניות, ומתוך כ־80 מכונים — לגבי 30 מהם נראה היה שהאמריקנים מעוניינים בתוכניותיהם. תהליך זה היה לפני שממשלת ישראל הודיעה שהיא מוכנה לחתום על ההסכם.

שר המדע והפיתוח ג' פת:

הם הודיעו במפורש שהם לא ייכנסו למשאומתן אם לא תהיה הצטרפות פתוחה ורשמית של המדינה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני, על סמך מידע שיש גם בידי אני אומר, שהעניין הזה לא נבדק ולא נחקר עד סופו. יחירה מזאת, קיימת תוכנית חלל אירופית שאינה קשורה בתוכניות אסטרטגיות שהן במסגרת המאבק הבין-רשמי. התוכנית הזאת מחייבת פיתוח של טכנולוגיות מתקדמות, ומבחינתה של ישראל היה צריך לבדוק אותה ולראות האם יש בה חשבה על אותם צרכים של ישראל.

אנחנו אכן במלכוד מסוים, והוא המחיר ההולך ומתעצם של תחלות בארצות-הברית. תלות זו אינה לטובתה של ישראל, כאשר ברור לכולנו שהמטרה של שלום יציב ומוסכם באזור מחייבת גם עמדה סובייטית שונה מזאת הקיימת כלפי המתרחש באזור. מחד גיסא, בעניין זה עיקר ביקורתי היא כלפי ברית-המועצות, כאשר היא שותפה למעצמה ולא ישראל. מאידך גיסא, לברית-המועצות יש אינטרסים באזור, יש לה השפעה באזור, וכלי שהיא תהיה שותף פעיל, שותף פוליטיכי

ואולי פה ושם אף מעבר למידה ויותר ממה שחלק מהעם ומהמפלגות היו רוצים. ברית-המועצות, עליידי התייצבות שיטתית מאחורי צד אחד, לקחה על עצמה גם את האחריות שמדינת ישראל תחפש לה גיבוי נמרץ מאד בצד אחר. והיא איננה יכולה בלי הגיבוי הזה. אני מעיר את ההערות האלה בעיקר מתוך אותה תחושה, שהסידור הזה של היצמדותה של ישראל רק למעצמה אחת איננו משאת-נפשנו.

עכשיו אני רוצה לומר משהו גם על ארצות-הברית. ארצות-הברית מנהלת עם ישראל יחסים שהם מעבר ליחסי אינטרס. יהיה זה יותר מדי ציני לתאר את היחסים רק כיחסי אינטרס. הרי אתה דוברת על הפרדה בין דעת קהל אמריקנית לבית הלבן. אני אלק לשיטתך, אף שהיא איננה מקובלת עלי. בוודאי לא לגבי ארצות-הברית. בדעת הקהל בארצות-הברית, בקונגרס האמריקני — שמייצג בוודאי את העם האמריקני ממש כפי שמייצג הסובייט העליון את העם הרוסי — שם יש יסוד קבוע, חזק מאוד, של אהדה בסיסית, מוסרית למדינת ישראל, לציונות.

על כן, יחסינו עם ארצות-הברית אינם רק יחסים המושתתים על אינטרס הדדי, אלא אלו יחסים עמוקים עם מעצמה אשר כדור אחרון לפחות, באופן רחב, על פני כל המגזרים החברתיים, התרבותיים והכלכליים, מגלה תמיכה חשובה מאוד במדינת ישראל ומסייעת לה לבצע את ההווה שלה ואת עתידה.

נכון הוא שכתוצאה מיחסים אלו נוצרים גם חוכרות, לעתים כבדים קצת ומעבר למה שהיינו נוטלים על עצמנו אילו היינו משוחררים לחלוטין מחוכת התממול לארצות-הברית. אני רוצה להניח את הדברים האלה בגלוי על השולחן, ייתכן מאוד שבמערכת יחסים שונה מוזאת הקיימת היינו מסוגלים, בסוגיות כמו התוכנית הזאת ואולי כמו של הצבת תחנת ממסר של "קול אמריקה", לנקוט עמדה אחרת. אבל אנחנו מדינה קטנה, הנשענת בצורה כה רחבה על בסיס חשוב כל כך של סיוע אמריקני מדיני וכלכלי, סיוע שלא אחת פוגע גם באינטרס האמריקני. הווי אומר, גם אמריקה מסייעת לנו בנושאים שאינם נוחים לה, ובכללם הפעלת זכות וטו כמובצת הביטחון, לא פעם אחת, לא פעמיים ולא עשר פעמים, גם נגד מדינות שעמן היא מעוניינת לקיים יחסים טובים. ובכן, יש הרדידות. זהו החשבון הריאליסטי.

לסיים, לפי מיטב ידיעתי, ואני יודע קצת יותר פרטים מכפי שאתה יודע, לא הרבה יותר, אולי מתוך כך שכונערה שבה אני יושב יודעים מעט יותר פרטים — הדגש של ההתקשרות הזאת, לפי שעה, הוא בעיקר אכן מדעי, אם כי אני מודע למשמעות הפוליטית שלה. אינני תמים עד כדי כך. הדגש הפרקטי שלה הוא מדעי.

מי שמבקש לצאת מן ההסכם רק משום שאנחנו עשויים להיות מאוימים עליידי ברית-המועצות כמוקד של ענישה לבוא הזמן — זה אינו מקובל עלי. כי עליפי שיטה זו לא נוכל לקשור שום קשר רציני עם בעלת-בריתנו ארצות-הברית, והקשרים האלה נחוצים לנו. אבל אם ברית-המועצות תשנה את מדיניותה כלפינו, שינוי זה יסייע לה להשתלב בתהליך השלום, שינוי זה יסייע בתהליך השלום וייצור אקולוגיה חדשה שעלי-פיה גם סוג כזה של התקשרות לא יתגלגל להתקשרות צבאית מובהקת מדי.

אם כן, אני מחזיר לך, חברי, חבר הכנסת וילנר, את הצעתך. תואיל בטובך להשפיע בצורה נמרצת ביותר, ואני אומר זאת שוב לא כציניות, על מעצבי המדיניות

בכל השטחים הביטחוניים, ההגנתיים, הן בתעשייה והן בתחומים אחרים. לא לברית-המועצות עצמה ולא לעושי רברה הזכות להפריע בעדנו מלשמור על ביטחוננו. מדינה כברית-המועצות, המספקת אמצעי תורבין והרס לאויבנו על-מנת שיילחמו בנו, ואולי לשאת כוחותיה/כדי להשמיר עם, כמו ברית-המועצות, המפעילה את כוחותיה/כדי להשמיר עם, או כפי שהם אומרים, וגם עושי דברם כאן אומרים, לשחררם — למדינה הנוהגת כך אין שום זכות להטיף לנו מוסר או להפריע לנו לנהוג כפי הבנתנו. אם רצונם בשלום, יפסיקו לספק אמצעי השמדה והרס לאויבנו.

אני חושב, שאנחנו צריכים לדחות מכול וכול את ההצעה להביע אי-אמון לממשלה בעניין זה, ועלינו לחזק את ידה שהמשך ותמצא דרכים לשאת פעולה, דרכים שיתוקן את ביטחוננו ואת כושר עמידתנו, אם ישרוהו אם בעקיפין, נגד המעצמה המחמשת, מציידת, מנחה ומדריכה את ארבינו, שעקב קבלת העזרה הזאת, הצידוד הזה, אינם מעלים על דעתם ללכת אתנו לשיחות או למשא-ומתן על שלום.

היז"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת רפאל איתן. רשות הדיבור לחבר הכנסת צירלי ביטון, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי בראון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, פקיד בכיר במשרד ההגנה האמריקני אמר לעיתונאי צבי כראל "הארץ" ב-8 במאי השנה, כי "בעצם אפשר היה לעשות הכול — לחתום חוזים, לפתח רעיונות ולקבל מימון — גם ללא המזכר, אך התעקשתי על מזכר, שיהיה מזכר".

חברי הכנסת תומכי התוכנית, ובהם שר המדע, שהשיב היום על ההצעה ככנסת, טוענים, כי כלא הצטרפותה של ישראל לתוכנית לא היו נפתחות בפני ישראל אותן אפשרויות תחרות עם חברות אמריקניות. אבל מנגד, האמריקנים גורסים, לדברי אותם פקידים בפנטגון, כי מוצר טוב איננו נזקק לתמיכת נייר הכנה, ומוצר בלתי-ראוי ממילא לא יתקבל, גם עם ההסכם שנחתם.

ועוד ניתן לטעון, שההסכם כוכל את ישראל. היא תקבל מימון למחקר ולפיתוח של טכנולוגיות, אך הבעלות על הפיתוח תהיה של ארצות-הברית. ישראל לא תוכל למכור את הפיתוח הזה בשוק החופשי, והיא תפסיד הרבה יותר כסף ממה שהיא זוכה לו בסיוע. אלה נימוקים ששמים ללעג את הטענות הרשמיות של תומכי התוכנית, וחושפים את הסיבות האמיתיות של ההתקשרות.

טען פה חבר הכנסת שבח וייס, היושב בוועדה שיועדת יותר ממה שיועדים חברי הכנסת האחרים, שהסיבה להתקשרות הזאת היא אכן מדעית. אבל גם חבר הכנסת שבח וייס איננו מתמודד עם הנימוקים הללו המועלים כאן. לעומת זאת, חבר הכנסת שבח וייס איננו רואה בעין יפה את ההפרדה בין העם האמריקני לבין רייגן וויינברגר ומלגלג על כך שהפרדה מעין זו הוא דואה גם באגרת של ברית-המועצות לממשלת ישראל. ואולם, חבר הכנסת שבח וייס לא ראה נראה את ההודעה האמריקנית שפורסמה לאחר ההתקפה נגד לוב בחודש שעבר. כאותה הודעה טענו האמריקנים, שאין להם דבר נגד העם הלובי, אלא הם רק נגד קדאפי. גם דוברם ישראלים מרבים לעשות שימוש בטיעונים כאלה: קדאפי לעומת העם הלובי. האם חבר הכנסת שבח וייס ברק את מידת התמיכה שיש בציבור הלובי למנהיגו?

כמאמצים לשלום, כל המאמצים שלנו יכולים להגיע לגקודה מסוימת ולא לעבור אותה, כלומר לא להגיע לכלל מימוש. לכן, לישראל יש אינטרס עליון, בנוסף על האינטרס הביטחוני שלה, שלא להחרף את יחסיה עם ברית-המועצות.

אמרתי שעיקר האשמה ועיקר האחריות בעניין זה הן של ברית-המועצות ולא של מדינת ישראל. עם ברית-המועצות יש לנו חשבון נוקב על חלקה ועל עמדותיה בפרשת מלחמת ששת-הימים. בעניין זה נהגו בנו איפה איפה, ושום אדם הגון ריש ביישראל איננו יכול להסכים עם יחס זה. הנמשך עד היום הזה. לברית-המועצות חילוקי דעות קשים עם אויבים גדולים מישראל, והיא לא נקטה כלפיהם את העמדה שהיא נוקטת כלפינו — החרמה וביטול של מערכת הקשרים דיפלומטיים. אתנו, בעניין הזה איננו רוצה להקל כהוא זה מחומרת אחריותה של ברית-המועצות.

חבר הכנסת וילנר, ביטאתי את עמדתי בגלוי, אבל חסר לי בדברך אלמנט נוסף. ברית-המועצות מציידת את אויביה של מדינת ישראל כנשק מתוחכם. אני מכבד את העובדה שאתה איש מפלגה ישר לך זיקה כלפי ברית-המועצות, אבל יש היום מפלגות קומוניסטיות בעולם, ואני מדבר על מפלגות עם זיקה כלפי ברית-המועצות, שבלי לאבד דבר מעמדתן האידאולוגית ומזיקתן לברית-המועצות מרשות לעצמן להביע עמדות של ביקורת, של התנגדות ושל חילוקי דעות עם ברית-המועצות בעניינים אחרים. מדוע לא יעשה הדבר הזה גם על-ידי חברי המפלגה הקומוניסטית הישראלית בעניין שהוא עניין ביטחוני של ישראל?

אינני מצטרף לאלה שאומרים שלך אין עניין בביטחון ישראל. בעיני זאת השמעה. אני יודע שאתה אודה נאמן ופטריוט של מדינת ישראל, על-פי דרך. אני חולק על כמה דברים, אבל להשמעה הזאת לא אצטרף. ובכל זאת אני פונה אליך: ברית-המועצות מציידת את סוריה בטילים שמסוגלים לגרום להרס גורא במדינת ישראל ולאולוסיה האזרחית במדינת ישראל. אחד הנימוקים של אלה שהחליטו כפי שהחליטו להצטרף לתוכנית הזאת היה הצורך להצטייד בטכנולוגיה כנגד הנשק הזה. אני אומר, כאדם הגון וישר, ואני מאמין שגם אתה כזה, מדוע לא חקום ותחבע, יחד עם תביעתך כלפי ממשלת ישראל, תביעה נמרצת — היה לה משקל חשוב — כלפי ברית-המועצות, לחדול מהמסע הזה. לישראל אין ברגע זה תשובה מספקת לנשק הזה, וחוסר זה מניע גם אנשים שלא היו רוצים להיכנס למהלך הזה של ההסכם על מלחמת הכוכבים, להיכנס אליו. אני חולק עליהם, אני חושב שיש דרכים אחרות. אני חושב שלא היה צריך להתקשר התקשרות מעצמית מדינית. אני חושב שאפשר היה לבקש דרכים אחרות לקבלת הטכנולוגיה הזאת. אבל החסר הזה בהחלט יוצר אצלנו, למרות ההסכמה לעמדה שלך, התלבטות אם להצטרף. אנחנו נצטרך לשקול זאת, והיה קל לנו יותר אילו הוספת גם עכשיו את התביעה לברית-המועצות לחדול מסיפוק הנשק הזה, שהוא נשק מלחמתי, חוקפני, המופנה נגד אוכלוסיה אזרחית במדינת ישראל.

היז"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אלעזר גרנות. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

רפאל איתן (התחיה-צמת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מדינת ישראל חייבת לשאת פעולה עם ארצות-הברית בכל נושא התורם לביטחונה ומחזק את כוחה, וברור שנושא מלחמת הכוכבים יתורם לנו

אין אנו מעצמה גדולה, אפילו לא מעצמה בגודל כינוני, כפי שהתבטא מישוה בעבר. אנתנו, בסך הכול, מדינה הנאבקה על קיומה. ובחור שכזאת עלינו להתרכז בעניינים שלנו. במידה שאלה משיקים לבעיות הביין-גושי, אין לנו מנוס אלא, למשל, לקבל נשק מן המערב ולא מן המזרח, כי זוהי המציאות במזרח התיכון. אבל מעבר למציאות הזאת, לא אנו מתחפפים במאבק הגדול, הביין-גושי, עלינו מוטלת מלאכה לעשותה ולא אנו צריכים לבטא עמדה זו או זו במאבק זה.

אנו צריכים לומר לידידנו במערב, ובראש ובראשונה לידידתנו הגדולה ארצות-הברית: אל תתבעו מאתנו לנקוט עמדה. יש לכם די מעצמות בינוניות ואחרות שאת תמיכתן אתם יכולים לבקש. אל תדרשו את כבשת הרש שלנו, כאשר אנו מסובכים בבעיות המזרח התיכון. אל תבואו אלינו בדרישות שאנחנו נעמוד לצדכם, כי אין אנו יכולים להרשות זאת לעצמנו מכמה וכמה טעמים:

א. משום שאנחנו צריכים להתמיד ולשאוף לשינוי עמדתה של ברית-המועצות כלפינו למרות איבתה למפעל הציוני כאן בדרך האחרת, עלינו לוודא שכלל שהדבר תלוי בנו יגיע היום שבו ישובו ויפתחו המגעים והקשרים הרדיפלומטיים ונוכל לומר לברית-המועצות שבענינו גם דרכן היא דרך לגיטימית לפיתוח, הנתונה לבחירת תושביין וכן הלאה. לא נשים עצמנו לשופטים, וכדי שהצינורות האלה לברית-המועצות יישארו חמיד פתוחים, אנו חייבים להימנע מכל פעולה ומכל מעשה אשר סוגר אותם, בעיקר בתחום הסימבולי.

אני רוצה לומר מייד, כי גם בעניין האנטנות של "קול אמריקה" וגם בעניין מלחמת הכוכבים, הצד הסמלי חשוב יותר מהצד המעשי. אינני יודע פרטים וגם אני יכול לדעת פרטים, אבל ייתכן שאפשר היה ליצור קשרים טכנולוגיים אלה או אלה, גם בלא לגלגל על עצמנו את ההר הלא-טוב לנו של הצטרפות סמלית לצד אחד במלחמה מול הצד השני.

ב. יהודי ברית-המועצות, על אף היתרון שיש לנו במגע עם יהודי ארצות-הברית, איננו פטורים מלדאוג לבעייתם של יהודי ברית-המועצות ולמעמדם, לא רק כעולים פוטנציאליים אלא גם כאזרחים במדינתם.

משתי סיבות אלה, לעניות דעתי, הממשלה לא טיפלה בעניין הזה בדרך הנכונה, על אף שיכולה היתה לנקוט גישה אשר בה יהיו קשרים טכנולוגיים ותעשייתיים אפילו בהיקף גדול, בלי לרתום את עצמנו למאבק הביין-גושי.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת בראון. רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד מיעארי, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מלחמת הכוכבים או תוכנית היוזמה האסטרטגית של הנשיא רייגן ידועה היום בעולם כתוכנית מסוכנת לאנושות. היא באה כדי להפר מאזנים קיימים, למנוע התקרבות התהליך הפתח המתחים הביין-לאומיים ולסכל פתרונות צודקים לסכסוכים אזוריים כמו הסכסוך במזרח התיכון.

העובדה שמדינת ישראל היתה בין הראשונות ומן המדינות המעטות שנרתמו לתוכנית זו היא חמורה ומסוכנת מכל הבחינות, הן למדינת ישראל והן לאזור כולו.

זוהי הטעיה אם אומרים שמדובר בתחום המחקר המדעי והפיתוח הטכנולוגי. עוד לפני כשנה, בריק ביום 16 ביוני

חבר הכנסת ולנור העלה כאן עובדות שונות — ואלה לא זכו להתייחסות, לא של השר ולא של עושה דברו, חבר הכנסת שבח וייס — המורות על התנגדות חריפה ביותר ומוכתת בתוך העם האמריקני, בקרב קהילת המדע האמריקנית ובקרב אנשי ממסד והנהגה אמריקנים. ומה יש לכם להשיב על כך? מאומה.

צר לי, חברי הכנסת, שדוברים, הן של הממשלה והקואליציה והן של האופוזיציה — למשל, חבר הכנסת גרנות — התרכזו ביחסים שבין המפלגה הקומוניסטית הישראלית לממשלת ברית-המועצות במקום להתרכז בעיקר הנושא לגופו: התקשרות ישראל עם ארצות-הברית בהסכם אסטרטגי נגד ברית-המועצות. האם עמדתה של ברית-המועצות כלפי ישראל בכל המישורים יכולה לשמש נימוק לסיכון ביטחונה הלאומי של ישראל וקיומה עליידי הצטרפות לפרויקט ראוה שכזה? לכך אין, לצערי, שום התייחסות.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת צירלי ביטון. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי בראון, ואחריו — לחבר הכנסת מוחמד מיעארי.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש שני דברים, שתי אמיתות, שלגביהן אין שום ספק, וכשאנחנו באים לרדן בעניין מלחמת הכוכבים צריך להכיר בהן לפני שאנחנו נכנסים לעומק.

האחת היא, שמדינת ישראל זקוקה מאוד למגעים טכנולוגיים, תעשייתיים ומסחריים עם ארצות-הברית, וכמובן, גם עם ארצות אחרות. להוותו, העולם האחר, העולם השני, העולם שברית-המועצות מובילה אותו, מעולם לא היה פתוח בפנינו, לא בגללנו אלא בגללם. שכן כבר מאז סוף 1949, שלא לדבר על 1955, עמדה ברית-המועצות תמיד לצדם של אויבנו ולא לצדנו, ולכן הקשרים שלנו הם, מטבע הדברים, רק עם העולם המערבי, ובראש ובראשונה עם ארצות-הברית. למגעים הטכנולוגיים, לחילופי המידע, לעבודה המשותפת בתחומים אלה של פיתוח המדע יש אפוא חשיבות ממדרגה ראשונה.

השנייה היא, שבתוך הוויכוח הביין-גושי — לא מתוך בחירה אלא בגלל מצבנו — אנחנו שייכים, ביסודו של דבר, לעמדת העולם המערבי, לא רק מהסיבה שהעליתי קודם אלא גם משום נסיבות, שכרגע לא כדאי לפרט אותן, הקשורות ביכולת המגע שלנו עם היהודים בשני הגושים האלה ובעובדה שמשטרנו פה משייך אותנו, מטבע הדברים, לעולם המערבי ולא לעולם המזרחי. ברית-המועצות הבינה זאת כלא ספק כבר מתחילת הדרך, ולמרות תמיכתה בנו בזמנה, כ-1948, במהרה הפנתה לנו עורף.

אבל דווקא משום שאמרתי את שתי האמיתות האלה שאנחנו צריכים להכיר בהן, אנחנו צריכים גם לומר שהדבר אינו נתון לבחירתנו ולכן איננו נעשה תוך שמחה ועליצות. הבחירה שלנו בין שני הגושים איננה צריכה להיות בחירה בגין העובדה שיש גושים, אלא בגלל העובדה שנכפתה עלינו, שגוש אחד מפנה לנו עורף והשני איננו עושה כן. אנו חייבים ומצויים, ככל המאבקים המתפתחים בעולם בעניין זה, לומר חזר ואמור: איננו שותפים למאבק הביין-גושי, איננו קובעים עמדה בעניין זה. לא אנחנו שכתרנו את עמדתנו בעניין זה. לכן, אנו מצדנו חייבים להתרכז בבעיות המיידיות העומדות בפנינו, כמו בעיית מאבקנו עם הערבים, מאבקנו עם הפלשתינים, שהם המאבקים במזרח התיכון.

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון. להביע אי-אמון לממשלה:
שאלות בעל-פה —

מוכנה תמיד, בכל ההתפתחויות המדיניות והביטחוניות. לתת
לנו גיבוי. להסכם זה יש חשיבות רבה מאוד.

אם רוצים ללמוד פרק בדמוקרטיה וכמשמעות של חיים
דמוקרטיים, או, ליתר דיוק, פרק בדמוקרטיה למופת, אפשר
ללמוד כל זאת מהדמוקרטיה במדינת ישראל, המאפשרת
להגיש הצעת אי-אמון זו לממשלה, עם כל המרכיבים של
הצעה כזאת, ועם הנימוקים שמביא חבר הכנסת וילנר הן
בהופעתו היום והן בכל יתר הופעותיו. ומתי הוא עושה זאת?
כאשר הוא יודע שרוסיה היא זו שעומדת מאחורי הגורמים
המחסימים ומספקים את המשאבים לערכים ולכל שונאי
ישראל.

לא מדינת ישראל אשמה ביחסים שנוצרו בין ישראל
לרוסיה. ישראל זכרה תמיד לציין בהערכה את עמדתה של
רוסיה בעת ההכרזה על כינון מדינת ישראל, ידעה לציין
בהערכה את עורחה של רוסיה כאשר מדינות ערב יצאו עם קום
המדינה למלחמה נגדנו ורוסיה סיפקה את הנשק להגנתנו.

אי לזאת, מר וילנר, כחבר כנסת במדינת ישראל, היה צריך
לקבל עליו תפקיד הרבה יותר רציני וחשוב אילולא היה לפה
לרוסיה ומתסיס ומסית כאן במדינת ישראל, היה עליו להיות מי
שמגשר בין ישראל לרוסיה במטרה להחזיר את היחסים למצבם
עם קום המדינה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מנחם פרוש. חבר הכנסת מאיר כהנא
איננו באולם.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על הצעת סיעת
חד"ש להביע אי-אמון לממשלה בשל חתימת הממשלה על
הצטרפות ישראל לתוכנית האמריקאית של מלחמת הכוכבים.
מי להצעת סיעת חד"ש? מי נגד?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מי נמנע?

היו"ר א' נחמיאס:

מי נמנע?

ה צ ב ע

בעד הצעת סיעת החזית הדמוקרטית
לשלום ולשוויון להביע אי-אמון
לממשלה — מיעוט
נגד — רוב
נמנעים — מיעוט
הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום
ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה לא
התקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הצעת סיעת חד"ש לא נתקבלה.

1985, כאשר העלתה סיעתנו את הנושא בהצעה לסדר-היום
כדי להודיע ולהתריע בעוד מועד. מצא שר הביטחון לנכון
לתרץ ולהסביר בחשובתו, ואני מצטט: "אופיה של התוכנית
היא הגנתית. אין מציעים לישראל להיות כלולה בתוכנית עצמה
אלא במחקר וביתוח. כיוון שארצות-הברית עצמה עדיין לא
החליטה על התוכנית מעבר למחקר וביתוח".

האומנם מחקר וביתוח בלבד? האומנם עניין של הזמנות
אצל חברות אמריקניות? הרי לפי מה שפורסם, מדובר
בהזמנות בסכום של כ-5 מיליון דולר לשנה. האם בשביל 50
מיליון דולר או בשביל סכום גדול יותר כדאי להיכנס למלכודת
של אסטרטגיה מלחמתית מסוכנת כזאת. כאשר אנו יודעים
ש-6,000 מדיענים בעלי שם בארצות-הברית עצמה, ובהם 15
מדיענים שקיבלו פרס נובל למדעים, מכריזים שלא ייטלו חלק
בתוכנית זו בגלל הנוק והסכנות שהיא עלולה לגרום לאנושות
כולה?

שאלה עקרונית היא מה יודעת הכנסת על פרטי האמנה
וההסכם? שר המשפטים אמר לנו, שכל אמנה או הסכם
בין-לאומי שישראל עומדת להצטרף אליו יהיו מונחים בלשכת
מזכיר הכנסת לעיונם של חברי הכנסת. חיפשנו בלשכתו של
מזכיר הכנסת ולא מצאנו את ההסכם שבו אנו מדברים. אם
באמת העניין כולו הוא רק עניין של מחקר וביתוח — מה
הטעם שלא לנהוג בהתאם לנוהל שקבע שר המשפטים ולפיו
יש לאפשר לחברי הכנסת לעיין באמנה?

איני יכול שלא לציין, כי אחת המטרות של הסכם זה
מופנית נגד מעצמה אחרת, ברית-המועצות, בניסיון למנוע את
הרגשת חשיבות התפקיד שאותו היא ממלאת במזרח התיכון
ואת רצונה להגיע להסכם צודק. להסכם שלום בין ישראל לבין
העם הפלשתיני ומדינות ערב.

הצעד שעשתה הממשלה הוא צעד נמהר ומסוכן, ומשום
כן הממשלה ראויה לאי-אמון.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מוחמד מיעארי. רשות הדיבור לחבר
הכנסת מנחם פרוש, ואחרי — לחבר הכנסת מאיר כהנא.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמעתי פעם אחת את
אחד האנשים הגדולים אומר: אם אתה רוצה לבחון את מעשיך,
ראה מי משבח אותך ומי מבקר אותך. כך חשבתי כששמעתי
את דבריו של חבר הכנסת מאיר וילנר, המייצג בנאמנות את
רוסיה, כאשר הוא עלה לרוכן זה והציע אי-אמון לממשלה
ישראל. על מה? על ההסכם של ישראל עם ארצות-הברית לגבי
תוכנית מלחמת הכוכבים. אין ספק שהממשלה צריכה להיות
מעודדת אם מר וילנר מעלה הצעת אי-אמון בגלל ההסכם זה.
זהו סימן מובהק, ואין צורך בסימנים נוספים, לכך שאנו
הולכים בדרך הנכונה.

כולנו צריכים לבדוק את הממשלה על הידוק הקשר בין
ארצות-הברית לבין ישראל, ועל כך שארצות-הברית עומדת

ב. שאלות בעל-פה

116. מעצר של תושב מאה-שערים

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעיתון "המודיע"
מאתמול, ט"ז באייר, פורסם על מעצרו של רבי משה איינהורן,
תושב בחי-אונגרין במאה-שערים. הוא הוצא בשעה 03:00

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להמשך סדר-היום: שאלות
בעל-פה. שאלות ותשובות. שר המשטרה ישיב על שאלת
בעל-פה מס' 166, מאת חבר הכנסת מנחם פרוש, בנושא
"מעצר של תושב מאה-שערים". בבקשה. חבר הכנסת פרוש.

לבקשת המשטרה הוצאו עליי שופט צו מעצר ופקודת חיפוש. לאחר המעצר הובא הרב ביוזמת המשטרה אל בית-המשפט, והוא שוחרר בערבות עצמית וצד שלישי בסך 20,000 שקל חדש. כן חויב הרב להתייצב במשטרה כל אימת שיידרש לעשות כן.

אני רוצה להדגיש, שאין כל בסיס לנטען בשאלתא, כאילו נזף בית-המשפט במשטרה עקב המעצר או צורת ביצועו. לא אירע כדבר הזה.

3. המעצר בוצע בשעות הלילה עקב סיבות מבצעיות מובהקות. בין היתר, משום שיש קושי באיתור חשודים בשעות היום, ובמיוחד כאשר החשוד מודע לכך שהמשטרה מבקשת אותו.

אני רוצה להעיר, שאילו נענה הרב איינהורן להזמנת המשטרה לבוא לחקירה, כל הפרשה הזאת היתה נראית אחרת.

4. עקב ריבוי הפרות הסדר והפגיעה ברכוש באזור שכונת מאה-שערים, נוקטת המשטרה פעולות שיטור מגוונות, הכוללות בין היתר בדיקות מזדמנות של אנשים ושל כלי רכב.

אין כל קשר ענייני בין הבדיקה לבין העובדה שמדובר באנשים שנסעו לתפילה בכוהל המערבי.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מנחם פרוש. בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד שר המשטרה, אחרי שהשופט קבעה מה שקבעה, האם לא היית צריך, לפי פסק-הדין שהיא נתנה, לבוא עכשיו לכנסת ולומר דברים אחרים?

שנית, האם אינך חושב שהקו הזה שנוקטת המשטרה לגבי חוגים אלה, שלפיו איש אחד יחטא ועל כל העדה תצוק, שלפיו אנשים שלווים ושקטים ועצורים לפני בירור וזוכים להתעללות — האם אינך חושב שקו זה הוא אחד הגורמים המחסימים את הציבור?

הי"ר א' נחמיאס:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבת וייס, בבקשה.

שבת וייס (המעריך):

אדוני השר, אני מתאר לעצמי שלא נעים להיעצר, ואני בטוח שהמשטרה גם לא נהנית לעצור. בכל זאת, אני רוצה לדעת יותר בעניין הכללים הקיימים לגבי שעות המעצר ולגבי כביה באזיקים. האם יש לכם כללים מדויקים? האם עוצרים אנשים בנוכחות ילדים? כל אלה הן שאלות כל כך רגישות. ובאותם מקרים שבהם מתברר כי העצור, בסופו של דבר, איננו אשם — וזה יכול לקרות כעבודתה של כל משטרה — הרי מעצם הטראומה של המעצר נוצרים נזקים כל כך קשים. מה אתם עושים כדי לצמצם אותם?

הי"ר א' נחמיאס:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת חייקה גרוסמן, בבקשה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני השר, השאלה היחידה שיש לי: האם נכון הוא שלגבי אוכלוסייה מסוימת המאושמת במעשי אלימות יש כללי מעצר שונים מן הכללים המקובלים, או כללי שפיטה שונים? האם אתה חושב שצריכים להיות כללים שונים, לטובה או

מכיתו בצורה בוטה. תוך כבילות, שגרמה לכעתה ולכילה של בני הבית — עשרה ילדים יש לו בביתו. המעצר בוצע בטענה שהוא קשור לשרפת תחנות "אגד", אולם כאשר הוא הובא לבית-המשפט שעות מספר לאחר מכן הוכרר, כי עילת המעצר היתה פתק שבו היה רשום מספר תיבת דואר שהיתה שייכת לו לפני ארבע שנים. אף השופטת נזפה במשטרה על מעצר מסיבה כזאת, והוא שוחרר.

עוד נמסר, כי באותו בוקר נעצרו מכוניות של אנשים שנסעו לכוהל המערבי לתפילה, והנוסעים נדרשו להזדהות ונרשמו פרטיהם.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם הדברים שפרסם "המודיע" נכונים?

2. מדוע לא נבדקה הבעלות על תיבת הדואר כראוי, והמעצר בוצע כלי בדיקה זו?

3. מדוע בוצע המעצר בשעה 3:00 לפנות בוקר? האם לא היה אפשר לערוך אותו בשעה סבירה ביום, או להזמין את האיש לחקירה בצורה נאותה יותר ולא בלוויית עשרות שוטרי משמר הגבול וכו'?

4. האם ומדוע ניתנה הוראה לרשום פרטי נוסעים לתפילה בכוהל המערבי באותו בוקר או בכל בוקר אחר?

הי"ר א' נחמיאס:

תודה. אדוני שר המשטרה, תשובתך בבקשה.

שר המשטרה ח' ברי-לב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שוב עולה לפנינו בעיית היחסים שבין חלק מהציבור החרדי לציבור החילוני בירושלים. האירועים האחרונים מעידים, לצערי, כאלף עדים. שקריאותי החוזרות ונשנות לציבור לנהוג בסובלנות ובהבנה איש אל אחיו, תוך כיבוד זכויות הזולת ואמונותיו — נפלו על אוזניים אטומות.

כלי שאגלוש מעבר לנושא השאלתא, רצוני להבהיר כלשון חריג-שמעית, כי המשטרה, במסגרת תפקידה בחברה, אוכפת את החוק בכל מקום במדינה, בלא הבדל דת, גזע, מין ולאום, ואם יש בקרבנו ציבור המסוגר בחוק ארבע אמות חומותיו המגוררות, ובתקנותיו ובמוסדותיו החוקיים לא יכיר, הרי שאין בכך כדי לגרוע כהוא זה מכפיפותו ללשון החוק.

ומכאן לשאלתא גופא.

1. הרב איינהורן אכן נעצר, אם כי תיאור העובדות בעיתון איננו מדויק לגמרי.

2. כפי שאבהיר מיד, הבעלות על תיבת הדואר נבדקה כראוי, ומעצרו של הרב איינהורן היה חלק מבדיקה זו.

תחילתה של הפרשה ביום 23 ביוני 1985, עת הושחתו 22 תחנות אוטובוס באזורים שונים בירושלים, ועל אחדות מהן נמצאו מודעות נגד פרסום תמונות תועבה, שעליהן מתנוססת תחיתת "הוועד להגנת קודשי ישראל", תיבת דואר 6677 ירושלים.

במהלך החקירה נבדקה הבעלות על תיבת דואר זו והתברר, כי היא הוחזקה עליידי שלושה אנשים. אחד מהשלושה הוא הרב איינהורן. הוא החזיק בתיבה בשנים 1979 — 1981. בעלי תיבת דואר זו הוזמנו לחקירה ונחקרו, למעט הרב איינהורן. הוא הוזמן לחקירה אך לא נענה להזמנה. שוחחו עמו טלפונית שלוש פעמים, אך ללא הועיל. כנסיבות אלה לא היה מנוס מנקיטת אמצעי המעצר.

היו"ר א' נחמיאס:
אני מבקש ממך, חבר הכנסת פרוש, זה לא נהוג. זאת שאלתא בעל-פה, אתה שואל, ואינך מקשיב לתשובה.

שר המשטרה ח' בר-לב:
אני לא שומע.

היו"ר א' נחמיאס:
אדוני שר המשטרה, אבקש ממך שלא להתייחס לשאלות שלו עכשיו.

אורה נמיר (המערך):
זו אינה שאלה, אלו צעקות.

שר המשטרה ח' בר-לב:
אדוני היושב-ראש, אני יכול להשיב על שאלתו כי לא קלטתי אותה, לא שמעתי אותה.

אשר לטענה שהשמיעה חברת הכנסת חייקה גרוסמן — המשטרה איננה מבחינה בין ציבור כזה לבין ציבור כזה. הכול מתבצע לפי המקרה. ובסוגיה הזאת של האלימות בחוגים מוגדרים בירושלים — המשטרה פועלת בדרכים שונות. היו מעצרים, הוגשו כתבי אישום, גם התקיימו משפטים. מבחינה זאת אין שחרר לטענה שלפיה גוהגים איפה ואיפה ביחס לציבור זה.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לשר המשטרה. חברי הכנסת, שר החינוך והתרבות ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 167 מאת חברת הכנסת גאולה כהן. הנושא: הצעת רביזיה בנושא בחינות הבגרות. חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

167. הצעת רביזיה בנושא בחינות הבגרות

גאולה כהן (התחיה-צמת):
אדוני שר החינוך והתרבות, השאלה היא: האם בהצעת הרביזיה של משרד החינוך בנושא בחינות הבגרות יהיה מקצוע האזרחות ותולדות עם ישראל בדורות האחרונים, הכולל גם את נושא סכסוך ישראל-ערב בדורות האחרונים ואת נושא סכסוך ישראל עם שכנותיה, מקצוע חובה בבחינות הבגרות? ואם כן, האם בחינת בגרות חובה זו תחול על כל מסיימי תיכון בכל המגמות, בכללם מסיימי תיכון מקצועי?

היו"ר א' נחמיאס:
תודה. אדוני שר החינוך והתרבות, בבקשה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
במשך חודשים ארוכים התקיימו דיונים בין נציגי האוניברסיטאות לבין אנשי משרד החינוך בנושא בחינות הבגרות. בהצעה הבסיסית שהגיש לי הוועדה המשותפת הופיע מקצוע האזרחות ותולדות עם ישראל בדורות האחרונים כמקצוע בחירה ולא כמקצוע חובה. כשהוגשה לי ההצעה הודעתי, הן לאנשי משרד החינוך והן לאנשי האוניברסיטאות, כי אני עומד על כך שמקצוע זה יישאר במסגרת חובה בבחינות הבגרות בכל המגמות, ובכללן תיכון מקצועי.

היו דיונים עם מנהלי בתי-הספר ועם מפקחים — אנחנו זימנו לפני שבועיים-שלושה שבועות כ-500 מנהלים של בתי-ספר ומפקחים כדי להציג בפניהם את ההצעות אשר מתגבשות ולשמוע את תגובותיהם. היו תגובות בעל-פה והיו גם קברצות דיון. השבוע יסתים התהליך של קבלת הצעות ותגובות. אני חושב שבשבועות הקרובים נוכל להגיע לסיכום לגבי כל הנושאים.

לרעה, או אולי אין אפליה כזאת? לפי עניות דעתי, מתרכים והולכים המקרים שהציבור מתרשם מהם כי ביחס למעשי אלימות של ציבור חרדי המשטרה נמנעת מאוד מנקיטת צעדים ומשהה כל פעולה, ואילו היה מדובר באוכלוסייה אחרת או בציבור אחר, היו כבר נוקטים מזמן אמצעים חריפים יותר.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה רבה. אדוני שר המשטרה, בבקשה.

שר המשטרה ח' בר-לב:
לחבר הכנסת פרוש אני רוצה לומר, שאינני חושב שבדבריה של השופטת או בפסק-דינה יש עניין או נימוק שבגללו הייתי משיב תשובה אחרת. ההיפך הוא הנכון: 1. שופט ציווה לעצור את האיש. המשטרה לא עשתה זאת בלי צו חיפוש ובלי צו מעצר; 2. השופטת קבעה, כפי שאמרתי, שהשחרור של הרב אינהורן הוא בערכות של 25,000 שקל —

קריאה:

שר המשטרה ח' בר-לב:
20,000 שקל. יש אינפלציה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

שר המשטרה ח' בר-לב:
סליחה, אדוני, אני משיב עכשיו. ולא רק ערכות עצמית אלא ערכות צד שלישי. נוסף על כך ציווה בית-המשפט על הרב אינהורן להיענות לצו של המשטרה, וכאשר המשטרה קוראת — עליו להתייצב.

אני רוצה לומר שוב, שאפשר היה למנוע את כל אי-הנעימות הזאת אילו הרב אינהורן, אגב, כמו שלוש בעלי-התשובה האחרים, היה מתייצב במשטרה לחקירה לפי קריאתה, ובכללה קריאה טלפונית! אם כן, בבקשה לזכור ולהזכיר: כשהמשטרה מבקשת לבוא להעיד — צריך לבוא. ואם לא באים — תבוא המשטרה אל האיש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אני אברר אל כל הדברים האלה.

אורה נמיר (המערך):
איפה תברר?

שר המשטרה ח' בר-לב:
בבקשה, תברר. אתה יכול לברר את העניין אצל הרב אינהורן, אתה יכול לברר אותו במשטרה, אתה יכול לברר בחברת הבזק. בכל אחת מן הכתובות הללו ייתנו לך אותה תשובה.

אשר לכללי המעצר — מובן שהמשטרה אינה מעדיפה מעצרי לילה. לגבי הצבא — במבצעים מסוימים עדיף לפעול בלילה. המשטרה, ככלל, מעדיפה לפעול במשמרת ראשונה ושנייה. במקרים מסוימים, כאשר המצב המבצעי מחייב, אין מנוס אלא לפעול בלילה. וכך אירע במקרה הנדון.

אשר לכללי ביצוע המעצר — הכללים הם אחדים. אין שום סידור מיוחד לאוכלוסייה כזאת או לאוכלוסייה כזאת. הכול לפי הנסיבות. כך נהגו גם במקרה הזה. זהו הנהג, והוא מקובל גם עלי.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אדוני השר, תרשה לי לשאול שאלה?

1. האם המגמה היא לעשות מאמץ כדי להכפיף את מערכת החינוך לצרכים של האוניברסיטה, או שיש גם מגמה ליצור מאמץ מצד האוניברסיטאות להתאים עצמן, פה ושם, למסגרות של החינוך התיכוני?

2. האם קיימת מגמה לפשט מעט את הבחינות לאור העובדה שיש מאות, אולי מאות רבות, של גוני בחינות בנושא ובאמצעות הספציאליזציה אפשר לגרום לכך שאנשים צעירים שיימו בתי-ספר, ולא תהא להם הבנה מספקת בשאלות יסוד. הווי אומר, גיל התיכון הוא מוקדם מדי לספציאליזציה.

3. מתי אתם מתכוונים להפעיל תוכניות אלה בשלמותן או בחלקן?

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. אדוני שר החינוך והתרבות, בבקשה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
לחברת הכנסת גאולה כהן, האם אינך חושבת שהיסטוריה עולמית כללית גם היא מקצוע חשוב?

גאולה כהן (התחיה-צמח):
אינך חושב שערכית היא מקצוע חשוב? גם לימוד השפה הערבית חשוב, ובכל זאת בחרת באנגלית.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
מרצים בהיסטוריה מתלוננים על חוסר בקיאות של סטודנטים. פרופסור להיסטוריה התלונן בפני על סטודנט שלא ידע שהיתה המהפכה הצרפתית. וזאת לא רק בעיה של אי-ידיעת המהפכה צרפתית.

אני רוצה לומר לך כמה מלות הסבר. כל מקצוע בפני עצמו, כאשר בוחרים את הידיעה בו, הוא מקצוע חיוני וחשוב ביותר. האוניברסיטאות הציגו, למעשה, דרישות בשלושה מקצועות בלבד. הם אמרו: אנו מבקשים לקבל תלמידים שסיימו בהצלחה את לימודיהם בשלושה מקצועות. יותר מזה איננו דורשים.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
לא כל התלמידים הולכים ללמוד באוניברסיטה. הם הולכים, קודם כול, לצבא.

היו"ר א' נחמיאס:
אין לך רשות הדיבור, גברתי. שאלת שאלה, שתי שאלות. חכי לתשובה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
חברת הכנסת גאולה כהן, אני ממש מתפלא עלייך. את חושבת שאת מגלה את אמריקה בדברייך?

גאולה כהן (התחיה-צמח):
באמת כן, שכחת זאת.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
באמת? ובכן, אני רוצה לעבור עכשיו לשאלות של חבר הכנסת שבח וייס.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

שר החינוך והתרבות י' נבון:
נכון, אני רוצה להקל עלי את החיים, לכן לא אענה לך עכשיו. שמעתי אותך. יש לך הצעות, תגישי אותן בכתב או בעל-פה. נשקול אותן. רציתי לענות לך לגופו של עניין, אבל אינך מאפשרת לי. אינך מסוגלת להקשיב. אם כך, תמשיכי לדבר.

על כל פנים, בנושא המסוים שאת העלית כאן — כבר הודעתי לוועדה המשותפת על דרישתי.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אדוני שר החינוך, מאחר שאתם עורכים רכיזיה — ויש גם רכיזיה בנושא של התייחסות האוניברסיטאות לבחינות בבתי-הספר — אני לא רוצה לגעת עכשיו בצד הזה של הרכיזיה.

אבל הרשה לי להציע לך, אדוני שר החינוך, אם אתה עושה רכיזיה, בוא נעשה אותה כפי שהמציאות היום דורשת. איך יעלה על הדעת במדינה כמו שלנו, שההיסטוריה של עם ישראל לא תהיה מקצוע חובה לכל תלמידי ישראל? איך יעלה על הדעת שהמקצוע הנקרא מורשת ישראל — ועניין זה הוא ללא כל שייכות לדעה כזאת או לפרשנות כזאת — לא יהיה חלק מבחינות החובה של בחור אשר בגיל 18 מלבישים אותו בחגור ואומרים לו: לך להילחם למען עם ישראל, למען ארץ-ישראל? הציונות אינה מתחילה בהרצל ומורשת ישראל אינה נגמרת כתב"ך. בשבילנו ההיסטוריה היא חלק מהמוטיבציה של חיינו בארץ. זה ממש לא הוגן.

אני שמחה שמדובר על כל המגמות, גם על המגמות המקצועיות. לכן אני מעלה את שאלתי. אפשר לומר לי, כמוכר: מה זה חשוב אם לומדים את המקצועות האלה? וכבר אני רוצה לדבר על איך וכמה הם לומדים, אבל הם לומדים אותם וחייבים לגשת לבחינות בגרות. צריך להיות סדר עדיפויות. אנחנו יודעים איך לומדים ואיך מלמדים מקצוע שהוא כלול בין מקצועות החובה לבחינות בגרות, גם כמה שנוגע לרמת המורים וגם כמה שנוגע לתלמידים. חובה היא חובה. המציאות מוכיחה שהמקצועות שעליהם אני מדברת הם חובה. הלא על-כורחנו אנחנו יהודים; על-כורחנו אנחנו כאן בארץ; על-כורחנו אנחנו נלחמים במלחמות ישראל.

אני רוצה לסיים בהצעה. אני מציעה לך, אדוני השר, קודם כול, לכלול את שני המקצועות האלה במסגרת מקצועות החובה לבגרות: מורשת ישראל לאורך כל הדורות ותולדות עם ישראל. הצרפתים יכולים שלא ללמוד את פסקל, וזה לא ישנה את יחסם לארצם. אבל אצלנו, אם לא ילמדו כאן על החסידות, את הרמב"ם, התוצאה תהיה שונה. לכן אני מציעה לך, אדוני השר, לכלול את שני המקצועות האלה במסגרת בחינות החובה, ואת הנושא הרחב של ידע עם, אזרחות והסכסוך הישראלי-הערבי — וגם אותו חייבים ללמוד — תחת מקצוע אחד שייקרא בשם "מדינת ישראל". בנושא זה ייכלל כל הקשור במדינת ישראל לאורך כל הדרך: גיאוגרפיה, ארכיאולוגיה, אורחות, ידע עם, תולדות הציונות והיחסים שלנו עם יהודי הגולה, האירועים לקראת הקמת המדינה ועם הקמת המדינה. כל הנושאים הללו יהיו מקצוע אחד שבעבר קראו לו "מולדת", והיום הוא ייקרא "מדינת ישראל". מקצוע זה יכלול את כל היסודות שעליהם דיברתי, והוא יהיה נוסף על שני מקצועות החובה החשובים שהזכרתי בתחילת דברי.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערוך):

אדוני סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, אנחנו קראנו במקוטעין על הרכיזיה שנערכת, ויש לי שאלות מספר בעניין זה. אודה לך אם תוכל להבהיר את הדברים כבר בשלב זה.

מביש. חלק מהבעיה טמון בריבוי העצום של השאלונים והמקצועות.

אפשר לומר לצעיר, שאם הוא לא ילמד מקצוע מסוים, הוא לא יוכל לגשת לבחינות בגרות במקצועות אחרים, אם רוצים להקפיד ולבחור את המקצועות הללו. אבל אין אפשרות להמשיך במצב הקיים של מבול השאלונים.

זאת ועוד, אין איוון מספיק בין מדעי הטבע ובין מדעי הרוח. הכוונה היא להביא לאיוון, הכוונה היא גם לפשט את ההליכים. לא רק אנו באנו לקראת האוניברסיטאות, אלא גם האוניברסיטאות באות לקראתנו. יש לנו כתיספר מקצועיים, ושם הבעיה קשה יותר. אם נרבה במקצועות חובה לבחינות הבגרות, בכתיספר המקצועיים יאלצו התלמידים להיבחן גם בבחינות המקצועיות שלהם וגם במקצועות נוספים, והם לא יוכלו לעמוד בכך.

אנו נמצאים עכשיו בעיצומם של ליונים, והאנשים שיכולים לתת עצות לאיוון בין הצרכים השונים הם, קודם כל, מנהלי כתיספר והמפקחים. החקיים כנס במשך יום שלם, התקיימו בו קבוצות דיון, וכתוצאה מהדיונים האלה יש כמה שינויים במתכונת. בשבוע הבא יתקיים דיון אחד, ובשבועות הקרובים אני מקווה לסכם את הדיון. תמיד ימצאו אנשים שלא יהיו שבעי רצון מההוצאות, אבל ברור שהמצב הקיים הוא ממש בלתי נסבל, חייבים לשנות אותו, ואנו נשנה אותו.

אשר לתחולה, האוניברסיטאות רצו שהרכיזה תיעשה כבר בהתשמ"ח. אמרתי שזה בלתי אפשרי. צריך לחכות עוד שנה, כי אי אפשר להנחית על המערכת שינוי דרסטי כל כך בשנה אחת. יש צורך בשנתיים.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לשר החינוך והתרבות.

ג. שאלות ותשובות

החלטה לקליטת עשרה דרוזים בתפקידים חשובים במשרד החוץ?

5. מתי והיכן ייקלטו עשרת הדרוזים במשרד החוץ, כפי שהודיע סגן שר החוץ?

תשובת סגן שר החוץ ר' מילוא:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן.

2. האיש מונה ב-6 באפריל 1986.

3. מדובר באלוף-משנה אסעד אסעד. הוא מונה לתפקיד בכיר בנציגות ישראל בא"ם בניו-יורק, והוא ימלא גם תפקידים בתחום ההסברה למען שגרירות ישראל בוושינגטון ולמען הקונסוליות הכלליות של ישראל ברחבי ארצות-הברית.

4. סגן השר לא קבע שהתקבלה החלטה כזאת, אלא הביע את תקוותו, כי בעתיד ייקלטו דרוזים נוספים בתפקידים חשובים במשרד החוץ.

5. בהתאם לתהליכי קליטת עובדים במשרד החוץ יוכלו דרוזים שיעמדו בתנאי הקבלה להיקלט במשרד.

1335. יחס המצרים לישראלית במעבר הגבול בטאבה

חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר החוץ ביום ו' בחשוון התשמ"ו (21 באוקטובר 1985):

הגברת אנט ביטון סיפרה לי על היחס המחפיר שזכתה לו במעבר הגבול בטאבה בגין העלבה כביכול של קצין משטרה מצרי.

חבר הכנסת שבח רייס, היו דרישות מטעם האוניברסיטאות, אבל לנו יש עוד צרכים מלבד צורכי האוניברסיטה. מטעם האוניברסיטה אמרו: די לנו אם חקיימו בחינות בגרות בשלושה מקצועות — לשון עברית, כלומר יכולת הבעה, ובכלל זה גם יכולת חשיבה; אנגלית; ומתימטיקה. שהיא לשון, לפי ההגדרה שלהם. לפי הכנתם, בימינו אין תחום שאינו זקוק למתימטיקה — גם מדעי החברה, ואפילו ספרות. אמרתי שרעיון זה אולי טוב בכל מדינה אחרת, אבל מדינת ישראל בלתי-גדולה? איננו רוצה לשמוע כלל רעיון זה. והם קיבלו את הדרישה לבחינה גם כהנך.

אני רוצה להסביר עכשיו כמה דברים בעניין מקצוע האזרחות. אני קראתי לו בשם ציונות ואזרחות. מה כאן הבעיה, מדוע בכלל מתעוררים לשנות את המתכונת הקיימת? אני מברך על הנטייה בכיוון זה שקיימת במשרד החינוך זה שנים, בעקבות הרפורמה, לאפשר מגמות רבות ככל האפשר. הכיוון הזה הדרוש, וקיימים לא רק המקצועות הקלאסיים הללו, אלא יש גם דפוס, קוסמטיקה, קרימיקה, צילום, קולנוע ועוד. האוניברסיטאות טוענות שכדי שתלמידים יוכלו להיכנס לאוניברסיטה הן דורשות דרישות מינימליות אלה ואלה.

בגלל ריבוי המגמות, הרמות שונות, מספר היחידות השונה והמקצועות השונים, התרכבו השאלונים, הגענו ל-1,135 שאלונים שונים. לפי ממצאי ועדה שהקימתי לבדוק את העניין, הגענו ל-12,000 הרכבים שונים. בתלמוד יש 17 בחינות, וכך אתה מוצף ברבבות רבות של בחינות, של שאלונים שונים, של הרכבים שונים. זה בלתי אפשרי. זהו אחד הדברים שגרמו לכך שיש פיגור בהנפקת תעודות בגרות. ממתינים שלוש שנים, ארבע שנים. יש המחכים אפילו חמש שנים אחרי הבחינות, ולא קיבלו את התעודה. זהו מצב ממש

הי"ר א' נחמיאס:

אנו עובדים לסעיף הכא: שאלות ותשובות. אבקש מסגן שר החוץ להשיב על השאלות.

1334. מינוי דרוזים לתפקידים בכירים במשרד החוץ

חבר הכנסת א' נסראלדין שאל את שר החוץ ביום ו' בחשוון התשמ"ו (21 באוקטובר 1985):

ביום 24 באוגוסט 1985 הופעתי יחד עם סגן שר החוץ, חבר הכנסת רוני מילוא, בפני ציבור דרוזי רחב בכפר סמיע. מר רני מילוא הכריז בפני הציבור הדרוזי, שבמשרד החוץ נתקבלה החלטה הקובעת קליטת קצין דרוזי בכיר לכהונת שגריר בשירות המדינה. כמו כן בישר סגן השר לציבור הדרוזי על קליטת עשרה דרוזים לתפקידים בכירים וחשובים במשרד החוץ.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם נכונה הודעתו של סגן שר החוץ שמשרדך קיבל החלטה על קבלת דרוזי לכהונת שגריר?

2. אם הודעה זו נכונה, מתי ימונה השגריר הדרוזי שסגן הודיע על מינויו ככנס דרוזי בכפר סמיע ולאחר מכן בכפר בית-ג'ן וככפרים אחרים?

3. האם יכול כבוד השר להודיעני את שמו של המועמד לתפקיד שגריר, ולאיוו ארץ הוא מיועד?

4. האם נכונה הודעתו של סגן שר החוץ שנתקבלה

1337. דברי קונסול ישראל בעניין האוניברסיטה המורמונית
חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר החוץ ביום ו' בחשוון
התשמ"ו (21 באוקטובר 1985):

ביום 9 באוגוסט 1985 התפרסם בעיתון "טריביון",
המופיע בסולט-לייק-סיטי, במאמר תחת הכותרת "ישראל
מתכננת התקפה נגד הטורקים", כי הקונסול הכללי של ישראל
בלוס-אנג'לס, מר יעקב אבן, בא לסולט-לייק-סיטי למרכז הכת
המורמונית ונודע שם עם מושל יוטה, נורס בינגטר. נמסר כי מר
אבן אמר שם, בין השאר, כי כל הסערה המתחוללת בימים אלה
בארץ-ישראל נגד הקמת המרכז המורמוני על הר-הצופים
איננה רצינית ונועדה רק לעיתונות. לדברי העיתון, הוא הוסיף
כי הוא מאמין שהמאבק ישקוט בהקדם, וכי מדינת ישראל
מקדמת בברכה את המורמונים. הוא גם אמר שהמוסדות
הרשמיים של ישראל אינם רואים כל בעיה בהקמת
האוניברסיטה המורמונית ומי שמתנגדים לכך הם מיעוט קטן
אשר בדרך כלל מתחיל מאבק ואינו מסיים אותו.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם ידוע לכבודו על הודעתו זו של נציג רשמי של
ממשלת ישראל?

2. האם הודעתו היא הודעה רשמית מטעם ממשלת ישראל
ושר החוץ שלה? אם לא — האם נשקלת החזרתו של מר אבן
לארץ?

תשובת סגן שר החוץ ר' מילוא:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן. ידוע לנו על פרסום בעיתון שייחס לקונסול דברים
אלה.

2. זו איננה הודעה רשמית, וגם הקונסול הכללי מכחיש כי
השמיע דברים אלה. הכחשתו פורסמה בעיתון.

לאור האמור לעיל אין כמובן הצדקה לדרוש את החזרתו
של מר אבן לארץ.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מאוד מצטער, אדוני סגן שר החוץ, שהשואלים לא היו
נוכחים באולם, אבל התשובות שלך יימסרו לפרוטוקול
ולשואלים. תודה רבה לך.

רוני מילוא (הליכוד):
תודה רבה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ההצעה לסדר-היום שמופיעה ראשונה בלוח תבוא מייד
לאחר השאלות?

היו"ר א' נחמיאס:

כן. לפי הדין והסדר — כן.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מייד לאחר התשובות של שר המשטרה?

היו"ר א' נחמיאס:

נכון לעכשיו, מייד לאחר תשובות שר המשטרה. אבל אם
אתה רוצה לצאת ולברר זאת, בבקשה.

אני מזמין את שר המשטרה להשיב על השאלות.

1931. אכיפת חוקים במדינת ישראל

חבר הכנסת ש' בן-שלמה שאל את שר המשטרה ביום ט"ו
באדר א' התשמ"ו (24 בפברואר 1986):

אודה לכבוד השר אם ישיבני על השאלות האלה:

1. האם ידוע לכבודו המקרה של הגברת ביטון?

2. אם כן — האם המקרה הנ"ל הוא חריג או כחזקת
תופעה שכוחה?

3. איך המקרה הנ"ל מתיישב עם הנורמליזציה?

4. מה בדעת משרדך לעשות כדי למנוע בעתיד מקרים כגון
אלה?

תשובת סגן שר החוץ ר' מילוא:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן.

2. המקרה איננו שכיח, אם כי כבר היו בעבר מקרים שבהם
ישראלים נקטו כסיני או אף נעצרו. נוסף על כך אירע, כידוע,
הרצח המזעזע והנתעב של הישראלים בראס-בורקה.

3. המקרה איננו מתיישב עם ההתנהגות שאנו מצפים לה
מן המצרים במסגרת הנורמליזציה.

4. במגעינו עם המצרים העמדנו אותם בעבר, ונעמידם גם
בעתיד, על החשיבות שאנו מייחסים ליחסי שכנות טובה וליחס
הולם לתיירים.

1336. עמדת ישראל לגבי המתרחש בדרום-אפריקה

חברת הכנסת ח' גרוסמן שאלה את שר החוץ ביום ו' בחשוון
התשמ"ו (21 באוקטובר 1985):

העולם נסער מהמתרחש בדרום-אפריקה. מועצת הביטחון
קראה להטלת סנקציות כלכליות על דרום-אפריקה. מרבית
ארצות העולם התופשי גינו את משטר החירום שהונהג שם.
צרפת אף הכריזה על סנקציות כלכליות.

קולה של ישראל לא נשמע, ולו רק בגינוי. הדבר עלול
להתפרש שלא כהלכה על-ידי אומות העולם הנאור, וכפרט
אחרי ניצני הגזענות שצמחו אצלנו.

ברצוני לשאול את השר:

1. מה היא עמדת ישראל לגבי המתרחש בדרום-אפריקה?

2. מדוע החרישה ישראל עד עתה ולא הצטרפה לקולות
הגינוי של העולם הדמוקרטי?

תשובת סגן שר החוץ ר' מילוא:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. גישתה של ישראל למשטר האפרטהייד, שהוא משטר
גזעני במהותו, באה לידי ביטוי מעל כל במה בין-לאומית וגם
בנאומי של ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ יצחק שמיר
בפני העצרת הכללית של האו"ם.

בנאומי אמר מר שמיר: "אחת התופעות המצערות
והמדכאות ביותר בזירה הבין-לאומית הינה הגזענות. עצם
המלה מעוררת זיכרונות מרים ומזעזעים מתולדותיו של העם
היהודי. בעינינו האפרטהייד היא שיטה של אפליה, שהדת
היהודית ומדינת ישראל דוחות אותה על הסף. ממשלת ישראל,
ב-11 באוגוסט 1985, חזרה על כך שהיא מתנגדת באופן
מוחלט למדיניות האפרטהייד הנהוגה בדרום-אפריקה, וכן לכל
אפליה על בסיס של גזע, דת, צבע או כל סיבה אחרת".

אני משוכנע, כי בדברים אלה מבטאים את גישתה היסודית
של ממשלת ישראל לבעיית אפריקה הדרומית, ומשקפים את
דעת יושבי הבית, כמעט בלי יוצא מהכלל. זו אחת הבעיות
העולמיות הקשות המסיקות את הציבוריות הבין-לאומית.

2. כאמור, אין אמת בטענה שישאל החרישה.

4. האם מתכונן שר המשטרה להביא את הנושא לדיון בממשלה?

תשובת שר המשטרה ח' ברילב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בהשוואה בין החודשים ינואר-מרס השנה לבין התקופה המקבילה אשתקד לא נראית התגברות של התופעה. בשלושת החודשים הראשונים של השנה היו 20 מקרי שוד של קשישים.

2. משטרת ישראל מודעת לחשיבות החברתית העליונה הנורעת להבטחת שלום הקשיש וכיטחונו. במהלך השנה שחלפה ביצעה המשטרה פעילות מיוחדת בתחום הגברת ביטחון הקשישים בארץ. לתפיסת מבצעי העבירות נגד הקשישים הופנו מיטב הכוחות, ואכן רבים מהמעורבים בעבירות אלה נתפסו והוכחו לדיון.

נוסף על כך כוצעו פעולות לסימון כרוש ולהתקנה פיסית של אמצעי מיגון, כגון מנעולים, שרשראות ביטחון ועיניות. עד כה סומנו ומוגנו 7,500 בתיקשישים. כן הושלם תהליך איתורם של קשישים נזקקים. הוקמו סירות מיוחדות מקרב מתנדבי המשמר האזרחי ובני נוער במסגרות שכונתיות, במטרה למסד ביקורים תכופים בבתיקשישים. כימי חלוקת הקצבאות לקשישים מופעלים סיורי משטרה בבתיהם ודואר ובסביבתם למניעת התנכלות ומעשי שוד. מופעלים מוקרי מצוקה לקשישים בירושלים ובתל-אביב, ואליהם מחוברים היום מאות קשישים שעמדם בקריטריונים להקצאת המכשירים.

כל הפעולות שצוינו לעיל, ופעולות נוספות, משולבות במערך פעילות המשטרה, והן נועדו להביא לצמצום הפגיעה בקשישים, להגברת ביטחונם ולהבאת עבריינים לדיון.

3. יש יסוד להניח, כי הפעילות המשטרתית אכן תביא לצמצום התופעה, אם כי אין להניח שניתן לעוקרה לחלוטין. משנעצר אדם החשוד בביצוע עבירה כלפי קשישים, הוא מועמד בדרך-כלל לדיון עוד בזמן מעצרו. משמורשע העבריין בדין, מבקשת התביעה מבית-המשפט שיגזור עליו עונש מרתיע.

4. ממשלת ישראל קיימה דיון מיוחד בענייני משטרה, ובה נדונה גם בעיית ההתנכלות הפלילית לקשישים.

2028. מקרי רצח על רקע "כבוד המשפחה"

חבר הכנסת א' ולדמן שאל את שר המשטרה ביום כ"ב באדר ב' התשמ"ו (2 באפריל 1986):
אודה לשר אם ישיב לי:

1. כמה מקרי רצח נרשמו בכל שנה מעשר השנים האחרונות על רקע "כבוד המשפחה"?

2. כמה מהם אירעו במדינת ישראל וכמה ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה?

3. כמה מהם אירעו בקרב האוכלוסייה היהודית וכמה בקרב האוכלוסייה הערבית?

4. כמה מקרים כאלה נרשמו בשנה הראשונה לשלטון ישראל ביהודה ובשומרון?

תשובת שר המשטרה ח' ברילב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשנים 1976 – 1985 נרשמו 1,259 מקרי רצח ברחבי המדינה, לרבות יהודה, שומרון ורצועת-עזה. אך לא נערך

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. כמה אנשים הועמדו לדין בארבע השנים האחרונות בהסתמך על החוק האוסר פרסום דבר תועבה?

2. כמה אנשים הועמדו לדין בארבע השנים האחרונות בהסתמך על החוק האוסר כיצוע הפלות כתנאים האסורים?

3. כמה אנשים הועמדו לדין בארבע השנים האחרונות בהסתמך על החוק האוסר הונאה בכשרות?

4. כמה אנשים הועמדו לדין בארבע השנים האחרונות בהסתמך על חוק שעות עבודה ומנוחה?

תשובת שר המשטרה ח' ברילב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. חמישה אנשים.

2. אדם אחד. הממונה על החוק הוא שר הכריאות.

3. אדם אחד. הממונה על החוק הוא השר לענייני דתות.

4. אף אחד. הממונה על החוק הוא שר העבודה.

1933. ביצוע צו חיפוש בשבת

חבר הכנסת י" יוסף שאל את שר המשטרה ביום ט"ו באדר א' התשמ"ו (24 בפברואר 1986):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום ל' בשבט התשמ"ו פורסם, כי עלי-צו בית-משפט השלום בתל-אביב כוצע צו חיפוש אצל, כעלי תחנות טלוויזיה פירטיות. החיפוש נעשה באבטחת אנשי משטרה ומשרד הגבול בליל שבת קודש.

אבקש מכבודו להשיבני:

1. האם התיר בית-המשפט לנוגעים בדבר לבצע את החיפוש בליל שבת?

2. כיוון שהתלוו לחיפושים כוחות משטרה ומשמר הגבול — האם לא היה מן הראוי לבצע פעולה זו ביום חול, כדי למנוע חילול שבתם של לובשי המדים?

תשובת שר המשטרה ח' ברילב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בית-המשפט לא קבע מתי יבוצע החיפוש.

2. משטרת ישראל מבצעת את עבודתה ואת תפקידיה על-פי דין במשך שישנה ימים בשבוע, ובשעת הצורך מבצעים פעולות שיטור וחקירה גם בימי שבת. ככלל, שוקדת המשטרה להימנע מחילול שבת, אלא אם כן הדבר הכרחי לצורך מילוי התפקיד. כדוה היה המקרה המוזכר בשאלתך.

2007. טיפול המשטרה בתופעת שוד הקשישים

חבר הכנסת ג' שפט שאל את שר המשטרה ביום ח' באדר ב' התשמ"ו (19 במרס 1986):

לאחרונה אנו עדים להתרבות מקרי שוד של קשישים, שבמהלכם כוצעו גם מעשי רצח אכזריים.

אודה לך אם תשיבני:

1. האומנם התגברה תופעה זו לאחרונה?

2. מה בדעת המשטרה לעשות לחיקוק המצב?

3. האם אין בידי המשטרה האמצעים המספיקים לעקירת התופעה?

2030. ידיעה על הנהגת כליאה משותפת לאסירים יהודים וערבים בכלא תל-מונד

חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר המשטרה ביום כ"ב באדר ב' התשמ"ו (2 באפריל 1986):

פורסם שבאגף החדש בכלא תל-מונד יונהג חידוש: אסירים יהודים ואסירים ערבים יחלקו את תאי המאסר במשותף.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם הידיעה נכונה?

2. אם כן — מה היא מטרת חידוש זה?

3. האם, לדעת השר, יסייע החידוש הזה בשיקום נוער הכלוא בכלא תל-מונד?

תשובת שר המשטרה ח' בר-לב:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה שלילית.

2 — 3. אין מקום לתשובה.

2033. בריחת חשוד ברצח

חבר הכנסת מ' כהנא שאל את שר המשטרה ביום כ"ב באדר ב' התשמ"ו (2 באפריל 1986):

נמסר לי כי אחמד עיתון, החשוד ברצח הצורך דוד אברהם בחודש מרס 1986 בירושלים, נמלט ממעצרו מתחנת המשטרה "הקישלה" בעיר העתיקה. לאחר שנפגש עם עורך-דינו בחדר לא-נעול והוא אינו כבול באזיקים בידי וברגליו — כפי שמקובל לגבי חשוד ברצח.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם הרברים נכונים?

2. אם כן — כיצד קרה שהחשוד ברצח הושאר בלא שמירה מתאימה וברח מתחנת "הקישלה" בלי ששום שוטרי הרגיש בכך?

3. מה בכוונת השר לעשות כדי שמקרים כאלו לא יישנו?

תשובת שר המשטרה ח' בר-לב:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה חיובית.

2. מדובר בהתרשלות אגב מילוי התפקיד.

3. שני השוטרים, שעקב התרשלותם התאפשרה הבריחה, הועמדו לדין. המקרה נלמד והלקחים הופקו.

2034. טיפול המשטרה בחילולי בתי-כנסת

חבר הכנסת ש' בן-שלמה שאל את שר המשטרה ביום כ"ב באדר ב' התשמ"ו (2 באפריל 1986):

בבית-הכנסת "מנחת יהודה" במחנה-יהודה שבירושלים נתגלתה כתובת נאצה שקראה "לשרוף את הדוסיים". זמן קצר קודם לכן חולל בית-הכנסת שכרחוב גוואטמלה בירושלים כציורי צלבי קרס ומלות גנאי. בחודש פברואר נפרץ וחולל בית-הכנסת ברעננה וגם שם נכתבו כתובות נאצה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם נחקרו מקרים אלו?

2. אם התשובה חיובית, מה היו תוצאות החקירה?

3. אם יש חשודים במעשה, האם הם עצורים?

ירשום סטטיסטי על מניעי הרצח, זולת לגבי שנת 1985, שבה היו כסך-הכול 23 מקרי רצח על רקע "כבוד המשפחה".

2. בשנת 1985 התרחשו בתחומי הקו הירוק 5 מקרי רצח על רקע "כבוד המשפחה" ואילו בתחומי יהודה, שומרון ועזה התרחשו 20 מקרים כאלה.

3 — 4. אין בידי המשטרה נתונים בתחן המתבקש.

2029. עלייה במספר המקרים של שוד קשישים

חבר הכנסת י' צבן שאל את שר המשטרה ביום כ"ב באדר ב' התשמ"ו (2 באפריל 1986):

בעיתון "הארץ" מיום 24 בפברואר 1986 נמסר, כי חלה עלייה משמעותית של 28% במעשי שוד כלפי קשישים, וכי אלה היו 20% מכלל מקרי השוד (לעומת 17% ב-1984).

לנוכח החומרה המיוחדת של תופעה זו כלפי קשישים חסרי אונים, ברצוני לשאול:

1. מה הוא ההסבר הניתן במשטרה לגידול בפשיעה כלפי קשישים?

2. מה נעשה בשנה האחרונה על-ידי משרדך כדי להתמודד עם תופעה חמורה זו?

3. אילו אמצעים ככוונת המשטרה לנקוט כדי לבלום תהליך זה ולספק הגנה טובה יותר לקשישים?

תשובת שר המשטרה ח' בר-לב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. נתוני המשטרה מצביעים על עלייה במספר המקרים של שוד קשישים בשיעור של 17.7%, ולא של 28%. כפי שפורסם בעיתון, ההסבר לגידול זה נעוץ בעיקרו בכך, שאוכלוסיית הקשישים מהווה יעד נוח יחסית לפעילות עבריינית.

2. משטרת ישראל מודעת היטב לחשיבות החברתית העליונה הנובעת להבטחת שלום הקשיש וביטחונו. במהלך השנה שחלפה בריצה המשטרה פעילות מיוחדת בתחום הגברת ביטחון הקשישים בארץ. לחפיסה מבצעית העבירות נגד הקשישים הופנו מיטב הכוחות, ואכן רבים מהמעורבים בעבירות אלה נתפסו והובאו לדין.

נוסף על כך, בוצעו פעולות לסימון רכוש ולהתקנה פיסית של אמצעי מיגון, כגון מנעולים ושרשראות ביטחון. עד כה סומנו ומוגנו 7,500 בתי-קשישים. כן הושלם תהליך איתורם של קשישים נזקקים. הוקמו סיוות מיוחדות מקרב מתגוררי המשמר האזרחי ובני נוער במסגרות שכונתיות, במטרה למסד ביקורים תכופים בבתי-קשישים. בימי חלוקת קצבאות לקשישים מוצבים שוטרים בנקודות חלוקת הקצבאות, ובמידת האפשר מאורגנות הסעות לקשישים. כמו כן, מופעלים מוקדי מצוקה לקשישים בירושלים ובתל-אביב, ואליהם מחוברים כיום מאות קשישים שעמדו בקריטריונים להקצאת המכשירים.

כל הפעולות שצוינו לעיל, ופעולות נוספות, משולבות במערך פעילות המשטרה, והן נועדו לצמצום הפגיעה בקשישים, להגברת ביטחונם ולהבאת העבריינים לדין.

3. בהמשך לפעילות המצוינת לעיל, נוספו: א. הקמת צוות מיוחד שבראשו עומד ראש אג"ם — אגף מבצעים — העוסק בנושא העבריינות נגד קשישים; ב. מיפוי אזורי המגורים שבהם מרוכזת אוכלוסיית הקשישים לצורכי סיווג ומיגון; ג. פעילות הסברתית; ד. פעילות מתנדבי המשמר האזרחי.

תשובת שר המשטרה ח' בר-לב:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — א. האירוע בבית-הכנסת "מנחת יהודה" בירושלים לא ידוע למשטרה. הואיל ולא הוגשה כל תלונה בנדון: כ. באירוע שהתרחש בבית-הכנסת "כתמר יפרח" שברחוב אורוגוואי בירושלים נגנבו כספים מקופות צדקה. בעקבות תלונה גבאי בית-הכנסת נפתחה חקירה, וזו הובילה לאיתורם של שני ילדים שהורו כמעשה. הילדים שוחררו והאיל והם טרם הגיעו לגיל האחריות הפלילית: ג. האירוע שהתרחש בבית-הכנסת ברעננה נחקר ונעצרו שני חשודים. מאוחר יותר הם שוחררו עקב העדר ראיות מספיקות.

3. אין כיום בידי המשטרה עצורים בחשד לביצוע המעשים הנ"ל.

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני שר המשטרה, אני מבקש מחילה וסליחה על שכל התשובות נמסרו לפרוטוקול.

שר המשטרה ח' בר-לב:

גם אני לפרוטוקול.

היו"ר א' נחמיאס:

לא, אתה לעבודתך. הרי עשית עבודת הכנה רבה, כלי צל של ספק. תודה רבה לך. אדוני: חן חן.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני סגן שר החוץ, חברת הכנסת חייקה גרוסמן נכנסה לאולם והיא מבקשת לשמור את התשובה על השאלתה שלה. האם אתה מוכן לקרוא אותה?

סגן שר החוץ ר' מילוא:

כן.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה, תואיל להשיב על השאלתה מס' 1336 של חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

סגן שר החוץ ר' מילוא:

(קורא את התשובה. ראה עמוד 2832).

היו"ר א' נחמיאס:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת חייקה גרוסמן.

ד. הצעת חוק לימוד חינוך (עידוד הילודה), התשמ"ו — 1986*

(הצעת חבר הכנסת מ' כהן אבידב)

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, לפני כמה חודשים העליתי את הצעתי לגבי עידוד הילודה בישראל. אני שמח היום לגלות, שלא הייתי הראשון אלא קדמו לי רבים, ואולי גם נכבדים ממני כעניין זה. אולם מצבו הדמוגרפי עם ישראל בחוץ-לארץ וב ישראל הולך ומחריף, לדעתי, מיום ליום.

אני מברך את ראש הממשלה שמעון פרס על שמצא לנכון ליחד ישיבת ממשלה לנושא הדמוגרפיה בישראל ולהציע, שלכל משפחה יהודית יהיו ארבעה ילדים. זו היתה הצעתי המקורית.

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עובדים להצעת חוק ר"ן: חוק לימוד חינוך (עידוד הילודה), התשמ"ו — 1986. מאת חבר הכנסת מאיר כהן אבידב. איני רואה את חבר הכנסת אבידב.

קריאה:

יכול להיות שהוא לא ראה ששונה הסדר של ההצעות.

היו"ר ח' גרוסמן:

אני מבינה שאי-אפשר להשיב על הצעה חוק שאינה מובאת למליאה. אבל אני רואה שחבר הכנסת כהן אבידב נכנס לאולם. בבקשה, חבר הכנסת כהן אבידב.

כל כוונתי היתה לעודד אותם וזוגות צעירים שיש להם שני ילדים. להביא לעולם ילד שלישי. יש הרבה זוגות מבוססים. הבטיח אצלם היא אחת. אומרים: האשה העובדת תלד ילד שלישי?

אורה נמיר (המערך):

אל תקלקל. אל תאמר שהעבודה היא גורם מפריע.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

היא לא גורם מפריע. כי הרעיון הוא להשתמש יותר במעון היום. אני מבין לדוגמה את כלתי שאומרת: אם אני אלה עוד ילד, מעון היום ייקח את כל שכרי ואיני רוצה בכך.

מה אני דורש? לא כסף, לא הטבות כספיות. יש פה חברי כנסת מסוימים שטענו בעבר: יש אנשים שישתרו עראק בכסף שיקבלו. זכור לנו הביטוי האומלל הזה. איני מצדד בתוספת כסף. אני אומר, ניתן לו הטבה בחינוך. אנחנו רוצים להיטיב בחינוך. אני רק מגדיל את ההטבה ואומר שניתן לו גם לימוד חינוך באוניברסיטה. בעוד 21 שנה, איך אומרים: אלוהים גדול בשמים. אני מאמין שבעוד 21 שנים מצבה של מדינת ישראל יהיה טוב ויאפשר לכולם ללמוד באוניברסיטה חינוך: אם לא — לפחות לאותם ילדים.

לא די רק בהטבות, אם לא תהיה הסברה, בצורה מתאימה, כיצד לעודד ילודה. חברת הכנסת אלונה הציעה הסברה מסוימת. היא דיברה על הקמת חווה לפרייה ורכייה וכיצד לעשות זאת. דיבורה היה זול. התפלאתי על שחברת כנסת מכובדת יכולה היתה להתייחס לנושא זה בצורה שפלה כזאת. לא אלאה אתכם במספרים. הבטיח היא לא רק שלנו. גם בעיית העולם היהודי היא בעיה. חזרתי ממקסיקו, רבותי. עליה ממנה לא תהיה, לצערי הגדול. שלא תחשדו כי שאני נגד עלייה, הלוואי שהיתה עלייה. אין ולא תהיה עלייה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מה פירוש "לא תהיה"?

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אני רוצה שתהיה. כואו נילחם על עלייה. אבל אני רואה את העובדות. אני מצייץ עובדות. ממקסיקו לא בא כמשך ארבע שנים אפילו יהודי אחד. אני רוצה בעלייה, אבל מה לעשות? זה לא הולך. כואו נפעל בשני כיוונים.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

— — —

היור' ח' גרוסמן:

חברת הכנסת גאולה כהן, זוהי הערכתו של הדובר. נא לא להפריע.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

למה על חשבון עידוד העלייה?

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אני אומר שיש לעודד ילודה על חשבון עלייה. אני רק מספר עובדות. אני קורא את דברי הפרופסור בקי על העלייה. המצב גרוע מאוד. כואו לא נטייה דברים. נאמר את הדברים כפי שהם. לצערנו, אין עלייה. זוהי עובדה, למה להתעלם ממנה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

גם אנחנו אשמים בזה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אנחנו אשמים בכל. בסדר, כואו נעודד את הילודה. מה לא עשינו כדי לעודד את העלייה? זה לא הולך. מה לעשות, זה

זו היתה הצעתי המקורית. אז היו כמובן חברי כנסת. וביניהם המוכיחה בשער חברת הכנסת שולמית אלונה, שניסתה לעשות מההצעה חוכא ואיטלולא, כאשר כל כוונתי היתה להתרע ולחכות כי מצבנו הדמוגרפי היהודי קשה מאוד. בישראל במיוחד וגם בחוץ לארץ.

נוסף על כך, אני אתלה באילן גבוה. היום קראתי בעיתון על "מעורר ילודה". כיום שר הבריאות מרדכי גור, שמספר כיצד הוא עודד ילודה בשנת 1970, לא היום. למוטה גור יש עבר בעידוד ילודה. ומעשה שהיה בתחילת שנות ה-70, כאשר מוטה גור עדיין חבש את כומתת הצנחנים. בא אליו אז פרופסור שיבא, שהיה מנהל בית החולים תל-השומר ואמר לו שהילודה בארץ היא בשפל ומי צריך לשמש דוגמה ולקרא אחרי — הם הצנחנים. פרופסור שיבא העמיד לרשות מוטה גור חצי מיליון לירות של אז. שהיו הרבה כסף. כל צנחן קיבל 3,000 לירות מענק עידוד בשביל הילד השלישי. מי שהתאמץ יותר קיבל 5,000 לירות בשביל הילד הרביעי. בתוך שנה נולדו כ-1,000 ילדי צנחנים והכסף נגמר.

רבותי, זוהי בדיוק הצעת החוק שלי. מה אמרתי? לתת הטבה לילד שלישי ולילד רביעי עם היוולדם. לא בשנת התשס"ז אלא בשנת התשמ"ח.

אורה נמיר (המערך):

אפשר להציע משהו?

היור' ח' גרוסמן:

בבקשה, יש פה שלושה כזאת, אולי נפר אותה קצת. בבקשה.

אורה נמיר (המערך):

בינתיים אנחנו עדים לכך שמורידים את הסיוע לילד הראשון. אני מציעה שבהצעת החוק שלך ייכלל גם העניין הזה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

חברת הכנסת אורה נמיר, אני מוכן לקבל כל הצעה, אם החוק יעבור בקריאה טרומית.

אורה נמיר (המערך):

הוא יעבור, הוא יעבור.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

האמיני לי, הכוונה שלי היא באמת טובה, נוכח המצב העובדתי. 14 שנים, כפי שנאמר בדוח של פרופסור בקי, הן תקופה קצרה מאוד בחייו של עם. יעבור 14 שנים וכאן יישבו חברי כנסת צעירים מאתנו. אנחנו לא נהיה, או לא נהיה חברי כנסת. בעוד 14 שנים יישבו כאן חברי הכנסת הצעירים וישאלו: למה לא שמענו? מדוע לא נפקחו עינינו?

אורה נמיר (המערך):

אני לא חולקת. אני מציעה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אני מקבל כל הצעה שיכולה לקדם בצורה כלשהי את עידוד הילודה. אני מברך על כך שחברי הקיבוצים הם באמת דוגמה טובה. יכולים לקחת דוגמה טובה גם מהקיבוצים. יש שם משפחות שלהן ארבעה, חמישה ושישה ילדים. אני מברך על כך, אני שמח. אין לי שום טענה. להיפך, אדרבא. ישמשו הם דוגמה.

שאלו נא למה, אין. מדוע וכיצד שם כן אפשר ללדת מספר כזה של ילדים ואילו במשפחות אחרות אי אפשר? אדרבא, אני מקבל זאת בברכה. האמיני לי. הלוואי שילידו עשרה ילדים.

דרך כלשהי לעודד את המשפחות היהודיות להביא לעולם יותר ילדים. חודה.

היידר ח' גרוסמן:

חודה רבה. אני מבקשת משר החינוך והתרבות להשיב.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

גברתי הושבת-ראש, חברי הכנסת, לא הייתי שותף ללהג ולדברי הלגלוג שנחתו על ראשו של חבר הכנסת אבידור בשעתו, כשדיבר על הנושא הזה. כמובן, יכול להיות שמישהו אחר היה מנסה את הדברים האלה כלשון אחרת, אבל באופן בסיסי, הראגה שלו לבעיה מובנת. במשך שנים השתדלתי, כמיטב יכולתי, לעזור לגוף הנקרא והב"י — זכויות המשפחה ברוכת הילדים.

ב־1965, אני חושב, כשנכנסתי בפעם הראשונה לכנסת, העליתי את נושא המשפחות ברוכות הילדים. את בעיית הילודה וכדומה, והבאתי הצעות שונות. חלקן, כבר מומשו. במשך השנים.

לא ארחיב היום בנוגע לכל הבעיה הדמוגרפית. זו נדונה לאחרונה בפורום ממשלתי וציבורי. מה שמתרחש היום בעם היהודי בכללותו הוא מקור לדאגה קשה ביותר — מצד אחד, ירידה ברמת הילודה, כאשר ממוצע הילדים למשפחה הגיע ל־1.5–1.6; ומצד שני, קצב התבוללות גדל והולך. יש התרחקות מהעם ואנחנו מתמעטים והולכים.

צריך לבדוק מה הן הדרכים הטובות והנכונות לטפל בנושא הזה, אך אני אצטמצם עתה רק בהצעה המסוימת שהגיש חבר הכנסת אבידור.

לגבי סעיף 1 — חינוך חינוך בגן-ילדים לילדים עד גיל 5 שנים — כפי שידוע, אושר בכנסת חוק הקובע חינוך חינוך, בהדרגה, לילדים גילאי 3–4. אולם, בדיוק עכשיו, בשל המצוקה התקציבית, החליטה הכנסת על דחיית תחילת ביצוע החוק לשלוש שנים, דהיינו להתשס"ט. כך שאם לא יחול שינוי נוסף, הצעה זו לגבי סעיף 1 אמורה להתבצע, בלי נדר, כאמור לעיל.

לגבי סעיף 2 — חינוך חינוך במוסד חינוך מוכר, כמשמעותו בחוק לימוד חובה — הדבר מתבצע גם היום. על-פי החוק, ילדים הולמדים במוסדות מוכרים וזכאים לחינוך חינוך.

סעיף 3 — לימוד חינוך במוסד להשכלה גבוהה לתקופה של שלוש שנות לימוד. מדובר על נערים ונערות שיגיעו ללימודים באוניברסיטה בעוד כ־22 שנה. אני הייתי רוצה שזה יקרה כבר בשנה הבאה.

מאיר כהן אבידור (הליכוד):
גם אני.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

אני מקווה שאומנם אפשר יהיה להנהיג חוק חינוך חינוך גם במוסדות להשכלה גבוהה כבוא היום, אבל לא נראה לי אפשרי, סביר, לקבוע היום בחוק דבר שאמור להתרחש בעוד 22 שנה ויש לו משמעות תקציבית.

מאיר כהן אבידור (הליכוד):

צריך לעודד. אני אומר לאנשים: רבותי, ילד שיוולד בעוד שנה או בעוד שנתיים יקבל פרס — הוא ילמד באוניברסיטה. צריך לתת מוטיבציה.

לא הולך, פרט ליהודי רוסיה הסובייטית, ואני מאחל לכולנו שיתפתחו שם השערים ובקרוכ יבואו מאות אלפי יהודים. אבל בנתיים יש עובדה קיימת, ואל נתעלם ממנה. אנחנו עושים הרבה, לרבות, מעל ומעבר ליכולתנו. וצריך לעשות עוד יותר, כדי שיבואו עוד עולים לישראל. אבל זוהי עובדה, מה אני יכול לעשות?

להיפך, לצערי הגדול, ראיתי במקסיקו בתי-כנסת בשם "שוכה ישראל" וחברים בו 40–50 צעירים יהודים שירדו מהארץ ורושבים. שם זה ארבע-חמש שנים. מצד אחד אין עלייה, מצד שני יש עלייה בירידה.

חברת הכנסת כהן, תאמיני לי שאני רוצה בעלייה. אני מוכן לעודד את העניין ולעשות למענו הכול. אבל זוהי עובדה היום, שמספר היהודים בחוץ-לארץ הולך ומצטמק מסיבות שונות — נישואי חטונה, התבוללות, גיל הנישואין המבוגר. כמו כן, מסתפקים בילד אחד או בשניים לכל היותר. יש תחושת האומרת שבחוק 14–15 שנים יהיה מספר היהודים בעולם קרוב ל־8 מיליונים והוא יירד ל־6 מיליונים. זהו הרורבואר הגדול שלנו, של עם ישראל. גם שם הוא הולך ומתמעט. ומה נשאר לנו, אם לא לעודד את הילודה בישראל ואולי לנסות להסביר גם לעם הויכב בנולה, שחשוב מאוד שגם בקרבו תהיינה משפחות בנות שלושה וארבעה ילדים? זהו המקור החשוב לעם ישראל לצורך עלייה, אם לא השנה אז בשנה הבאה, ואם לא, בעוד ארבע-חמש שנים.

יש כאן הצעות שונות. אני שמח שבדברי ההסבר להצעתו של פרופסור בקי מדברים על הקמת ועדה מיוחדת שתסביר לציבור — מה שאני טעני אז — כיצד ועד כמה חשוב שבכל משפחה בישראל יהיו שלושה-ארבעה ילדים. מי כמוני יודע עד כמה זה חשוב למשפחה יהודית שתהיה מרובת ילדים, לאור המספרים והנתונים.

לא אלאה אתכם במספרים. אביא רק דוגמה: הפירון אצל הנשים היהודיות יוצאות אפריקה ואסיה, שהיה 9.6, ירד ל־3.6. שימו לב לירידה העצומה והתחולה הווקא בקרב הנשים יוצאות אסיה ואפריקה. בקרב נשים יוצאות אירופה ירד הפירון בחצי אחת, כי הוא לא היה גבוה קודם לכן. אצל נשים יוצאות אסיה ואפריקה הירידה היא עצומה, ממש מתירידה. היתה ירידה של שני שלישים. בקרב נשים יוצאות אירופה ואמריקה — 3.10 לעומת 2.14. הורי אומר, אצל אותן נשים שהרבו ללדת חלה ירידה עצומה.

לכן אני מבקש כאן מכבוד השר, אני מבין שיש בעיות תקציביות. אתה ודאי לא הקשבת לכל מה שאמרתי. ניחא, הדברים ודאי ידועים לך. אתה שלם עם הרעיון. השאלה היא איך לבצע אותה. אני מבין שאתה נמצא בקשיים תקציביים בקשר לעניין זה. התקציבים מיועדים אך ורק למעצות יום ואין מדובר באוניברסיטה. בעוד 21 שנים יבואו שר תרבות וחינוך אחר והוא ידאג לכך. היום צריך לפתור את הבעיה של מעצות-היום.

אם אין תקציבים היום, אולי נמצא דרך להשיג תקציבים. הרי הסכום איננו סכום עתק, הוא לא גדול, הוא לא גורא. דרכי הסברה — ודאי תוכל למצוא את הדרך להסברת נתיצותו של עניין זה — על-ידי משרד, על-ידי משרד הרווחה, או על-ידי משרד ראש הממשלה.

יש לי בקשה אליך — נעביר את ההצעה לוועדה. אינני עומד על כך שהצעת החוק תועבר להכנתה לקריאה ראשונה, אבל נרוץ עליה באופן יסודי. ניתן לשנות את ההצעה, נשפץ אותה, נחקן אותה. אני מוכן לכל דבר שתצא; ובלבד שנמצא

שר החינוך והתרבות י' גבון:

זו לא תהיה מוטיבציה מפני שיגידו "ירחם השם", עוד 22 שנה. אדם שעומד להיוולד לו חינוך, האם הוא דואג' למה שיהיה בעוד 22 שנה? קודם כול: מה עם השיכון עכשיו, מה עם המשכורת עכשיו, מה עם גן-ילדים, מה עם מעון-יום — זה מה שמעסיק אותו. יכול להיות שנגיע למצב שבו יהיה אפשר — — —

הי"ר ח' גרוסמן:

מה זה? נדמה לי שאתם נכנסים למליאת הכנסת, לא למקום אחר. אני אומרת זאת לחבר הכנסת מיכאל איתן. בבקשה, אדוני השר.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

אני אומר, חבר הכנסת אבידב, יכול להיות שאפשר יהיה לבצע זאת לפני כן. מדרע וקבע 22 שנה? אולי אפשר יהיה לבצע זאת בעוד עשר שנים, בעוד שמונה שנים, בעוד שתים-עשרה שנה, מי יודע?

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

נתקן את החוק.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

לא, אי-אפשר. אי-אפשר להעביר הצעת חוק כזאת.

אתה אומר בהצעתך, ואני מצטט: "ההטבות הניתנות בהצעת החוק אינן כספיות בעין אלא הטבות בחינוך, ואלה הן השקעות טובות מבחינה כלכלית למדינת ישראל". זה לא מדויק, מפני שהמשמעות התקציבית של זה כיום היא 32.4 מיליון דולר.

לסיים דברי, אני מבין את כוונותיך, אני מזדהה עם רוח דבריך ועם הרצון שהנושא הזה יקבל עידוד. אני חושש שאת הצעת החוק הזאת, כפי שהיא מוגשת כאן, אי-אפשר לקבל בתנאים האלה. לכן אני מבקש להסיר אותה מעל סדר-היום.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

נדון בה בוועדה. נעשה משהו.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

חבר הכנסת אבידב, להביא לוועדה פירוש שאני מאמין שיש על מה לרדן לגופו של עניין, ושאינו ממליץ לוועדה לדון. כי אם לא כן מדוע אני מביא לוועדה? המסקנות שלי וההצעה להעביר את הנושא לוועדה הן תרתי דסתרין. צריך לחפש דרכים. הסעיף הראשון, כענין, הוא החשוב ביותר כרגע — גילאי 3 — 4. עד שאני דואג מה יהיה בעוד 22 שנה, בוא נראה אם ניתן לגרום לכן שלא תהיה דחייה של הסעיף הזה לשלוש שנים. אבל יש פה בעיה תקציבית ממשית, והעלות היא של כ-32 מיליון דולר. זו בעיה תקציבית שבין שר האוצר ובין הממשלה. אינני מאמין שיוכלו לעשות זאת. אני מדבר באופן ריאלי, למה לי לגלגל זאת עליהם? קודם כול, גיל חינוך בגן-ילדים. להעביר לוועדה? אין בזה היגיון, אני מצטער מאוד, חבר הכנסת אבידב, אני אומר זאת בכל הידידות והדרך-ארוך. הנושא הוא מאוד חשוב, בהצעה הזאת לא חימצא תרופה. לכן אני מבקש להוריד את ההצעה מסדר-היום.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אני רוצה להשיב.

הי"ר ח' גרוסמן:

להשיב? לא.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

לפי התקנון, זכותי להשיב.

הי"ר ח' גרוסמן:

בבקשה. יש לך נימוקים חדשים, בבקשה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

התקנון אומר.

הי"ר ח' גרוסמן:

בתקנון לא נאמר שצריך נימוקים חדשים.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

כתוב.

הי"ר ח' גרוסמן:

לא כתוב שצריך נימוקים חדשים.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

לא נימוקים, אני רוצה להשיב לשר. לא דיברתי על נימוקים חדשים. ביקשתי להשיב, זו זכותי לפי התקנון. שני משפטים, ולא אלאה את השר.

הי"ר ח' גרוסמן:

בבקשה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

לא העליתי נימוקים חדשים, ביקשתי להשיב בהתאם לתקנון במשפטים מספר, ואני לא אלאה את השר.

הי"ר ח' גרוסמן:

בבקשה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אדוני השר, אם העניין חשוב כל כך, בוא נראה לעם שיש רצון ונעביר את הצעת החוק לוועדה. אני מוכן לוותר על לימודים חנים באוניברסיטה. נושא הלימודים חנים לגילאי 3-4 ממילא יתבצע, אני מקווה, בעוד שלוש שנים, בשנת החשמ"ט. אך מה על מעונות-היום? זהו הדבר החשוב. הרי הטבה זו אינה כרוכה בהוצאה של 32 מיליון דולר. מדובר, בסך הכול, בשהייה של שנתיים כמעונות-יום, החל מהשנה הראשונה. בתקופה הראשונה שלאחר הלידה לאשה יש חופש מהעבודה והיא מקבלת חלק גדול משכרה. אבל מה על מעונות-יום כאשר האם חוזרת לעבודתה? ניתן להן את הסוכרייה הקטנה הזאת. זה איננו מתן כסף — למתן כסף גם אני מתנגד. הרי מדובר בחינוך. מה הרע בכך? ננסה. ואם הבעיה היא תקציבית, נמצא את הדרך לפתור אותה, כפי שמצאנו את הדרך לכניס חינוך תיכון חנים, עלידי גביית אחוז מסוים מהביטוח הלאומי. אולי נעלה את סכום הגבייה של הביטוח הלאומי כרבע אחוז, אולי זה יכסה את ההוצאה הזאת.

אתה יודע מה? אני מוכן שהצעת החוק תועבר לוועדה, ואם אתה תבוא ותגיד בוועדה: לא בא בחשבון, בלתי-אפשרי — אני לא אעמוד על כך. אני אוותר על כך. אבל בוא נראה לציבור שהכנסת רגה בזה, שהכנסת מעוניינת בזה. זה הכול. כל כוונתי היא לעורר את תשומת לבם של ההוגות הצעירים לכן שצריך להביא לעולם עוד ילדים.

הי"ר ח' גרוסמן:

אדוני השר, שינית דעתך?

שר החינוך והתרבות י' גבון:

אין לי מה להוסיף על הדברים שאמרתי.

הי"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: הצעה אחת להעביר את הצעת החוק לריון מוקדם בוועדה, והצעה שנייה — להסיר את

בעד ההצעה שלא לכלול את
הצעת החוק בסדר-היום

— 8

ההצעה שלא לכלול בסדר-היום את הצעת
חוק לימוד חינוס (עידוד הילודה).
התשמ"ו—1986, של חבר הכנסת מ' כהן
אביב נתקבלה.

הצעת החוק מסדר-היום. אני מעמידה להצבעה את שתי
ההצעות זו מול זו.

ה צ ב ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת
החוק, לדיון מוקדם בוועדה

— 2

ה. הצעה לסדר-היום

ביטול שידור הגרלת הפיס בטלוויזיה הלימודית

איש מתעבת אותו מבחינה עקרונית ומוסרית. אבל זהו זה, זאת עובדה, איך אומרים? — עובדת חיים. זה נמצא כשטח. אבל כאשר יש דברים שאי אפשר להתחמק מהם, כמו הטלוויזיה, כמו הפיס, מה עושים? הרי לא כל אחד חושב שפיס והימורים הם דברים חשובים. מה עושים? משתדלים לשלל את הדברים במידה הנכונה. אין ברידה, מוכרחים להתפשר, עושים הכול במידה. גם את הטוב צריך במידה, על אחת כמה וכמה את הרע. איפה המידה? מה אנוחנו רואים?

אפשר לדבר גם על תשדירי השירות בכלל. לדעתי, שר החינוך היה צריך לתת עליהם את דעתו ולומר: יש גבול מה מותר לשדר ואין מותר למכור את הסחורה. גם בעניין זה צריך לתת הפעמים את הדעת על המקום, הזמן והנסיבות. "קוקה קולה" — טעם החיים — טעם החיים, קוקה קולה. "צריך פיס בחיים". אני אומרת, שצריכה להיות אמת מידה גם בכמות של תשדירי השירות. עם כמות מסוימת עדיין אפשר לחיות, עם כמות שעולה על המידה אי אפשר לחיות. צריכה להיות אמת מידה גם לגבי האין, איך מגישים את התשדיר, את הסטמה, את הפרסומת, מבחינת הצורה. צריכה להיות אמת מידה גם לגבי ה"מי", אל מי פונים, אל תלמידים, אל ילדים, אל מבוגרים. צריכה להיות אמת מידה. לא למדוד את הדברים דק בכסף, לא רק למנות אותם, וזה חשוב, אני יודעת עד כמה זה חשוב. ואני יודעת גם את הדברים החשובים שעושה הפיס.

ואם נגעתי בתשדירי הפרסום של הפיס — להשתמש בילדים בתשדירי פרסום על פיס? האם זה לא היה צריך להועיק את השר, כלי שום קשר לשידור ההגרלה בטלוויזיה?

שר החינוך והתכנות י' גבון:
איפה?

גאולה כהן (התחיה-צמת):
תסתכל ותראה. תבקש לראות זאת.

ובתשדירי פרסום אחרים מופיעים חיילים, אנשי משמר-הגבול ומשמר אחר. גם חיילים נכנסו לתשדירי פרסומת. בשום תשדיר של פרסומת, לא של מפעל הפיס ולא של גורם אחר, אסור שחיילים יהיו אלמנט של סטטיסטיים.

אני יודעת, אדוני שר החינוך והתכנות, את תרומת של מפעל הפיס לנושאי חינוך. זה אינו סוד. מדובר בהרבה כסף. אנוחנו יודעים, זה חשוב. ואני יודעת שבכספים של מפעל הפיס בנו ובונים הרבה מאוד דברים חשובים — בתי-ספר ומתנ"סים. ומה עושים בבתי-הספר? בבתי-הספר לומדים ובמתנ"סים יש פעילות חינוכית. האם אדוני שר החינוך שמע על כך שאפשר לכנות ביד אחת וביד שנייה להרוס? המבנים חשובים. אבל מה שמלמדים בין הכתלים שלהם חשוב עוד יותר. ולפעמים יש סתירה בין הדברים האלה. במקרה הזה יש סתירה במובן של הריסה, כי סתירה זו גם הריסה של בניין.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים לנושא הבא: הצעה לסדר-היום מס 3951 — ביטול שידור הגרלת הפיס בטלוויזיה הלימודית, מאת חברת הכנסת גאולה כהן. בבקשה, חברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה-צמת):

גבתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כאשר התכשר עם ישראל — על כל פנים על-פי ידיעה בעיתונים — על ההחלטה, שקראתי לה אומללה, שמעתה יזכו צופי הטלוויזיה החינוכית בשידור חי של הגרלת השבועית של מפעל הפיס, זאת על דעתו של שר החינוך והתכנות, ולצערי הרב, גם על דעתה של ועדת החינוך והתרבות, או של יושבת-ראש ועדת החינוך והתרבות, שלחתי מברק לשר החינוך והתרבות, ובו אמרתי, בין השאר:

"לכספים הקלים והקלוקלים הבאים מהימורים וממשחקי מזל יש ריח רע, ושום תרומות מכספים אלה לנושאי חינוך לא יעשו אותם — את הכספים האלה — חינוכיים יותר ולא ילבינו אותם. אני תמהה על שר החינוך שהתעלם מלראות שלפנינו מצווה הבאה בעבירה, ובמקום שיפעל לעצור את השתלטות הפיס גם על הטלוויזיה הכללית, הוא מחליט להשליט אותה גם על הטלוויזיה החינוכית כדי שגם חינוקות של בית-רבן יתחילו להבין, סוף סוף, שהעיקר בחיים זה לא עבודה ולא מאמץ כפי שמוריהם המיושנים ניסו ללמד אותם, ויתחילו גם הם לשריץ צריך פיס בחיים, בקיצור — להכניס את הקוין לבתי-הספר."

אינני צריכה לתאר בפני חברי הכנסת ובפני הורים או מורים את התמונה של תלמידים, או צעירים שיושבים מול מרקע הטלוויזיה הלימודית — ואתיחס אחר-כך לשאלות מתי ומי צופה בטלוויזיה הלימודית, וזו אחת התרומות החדשות של הטלוויזיה הלימודית ושל תוכניות הטלוויזיה בכלל — ורואים בשידור חי את ההגרלה השבועית של מפעל הפיס ומה הם עושים אחר כך, ואת היצרים המתעוררים כאשר הם רואים בשידור חי את ההגרלה, שאותה עדיין אין משדרים בטלוויזיה הכללית, היתה, כנראה, תחרות בין שתי הרשויות בטלוויזיה. בקיצור, הם רואים את ההגרלה, ומה הם עושים אחרי זה? אל מי הם פונים ומבקשים כסף להכישת כרטיס? וכאשר אין מתנים להם את הכסף, אולי הם חושבים אין להשיג את הכסף? לא תמיד קל להשיג כסף, ואז הם אומרים: למה לנו ללמוד ולמה לנו לעבוד, הרי נוכל להרוויח בפיס. ואינני צריכה לתאר את השיחות בבתי-הספר: כמה אחת הרווחת וכמה אתה הרווחת? לא צריך דמיון גדול כדי לראות את הדברים.

כמובן, אפשר היה לדבר על הטלוויזיה בכלל, ודוד בן-גוריון עשה זאת. היום אין מה לדבר על הנושא הזה. אפשר היה לדבר על הפיס ועל כל נושא ההימורים — אני באופן

ארוכים, ואני חייב לומר, שלא בנקל ולא מייד נתתי את הסכמתי לשידורים האלה. זו שאלה שאין לזלזל בה. הנושא עמד לפנינו במשך חודשים, ושקלנו אותו מכל כיוונו. לפני שנתי את הסכמתי לכך בדקתי כמה תנאים.

אתחיל מהסוף. חברת הכנסת גאולה כהן, האמיני לי, אומנם רבע מיליון דולר בשנה הם דבר חשוב מאוד, אינני מזלזל בשום סכום, אבל לא זה הדבר המרכזי שהכריע בהחלטתי. אנחנו ממילא מקצועיים, ואפשר היה להסתדר גם בלי סכום זה, אם כי הוא יכול לעזור בהפקת חוכניות לימודיות וחינוכיות. אבל, לא זו הנקודה העיקרית.

השאלה שעמדה לנגד עינינו היא, האם המפעל הזה ראוי לו לקבל תמיכה. אני רוצה לומר במלוא האחריות, שכאשר החליטה הממשלה, ב־1 ביולי בשנה שעברה, להקפיא את כל פעולות הבנייה של משרד החינוך, ופירוש ההחלטה היה שבשנה הבאה תהיה משמרת שנייה, לא היתה פינה בארץ שלא נודעה מכך. סעיף הבנייה של בתי-הספר נמחק כליל. מדובר במועצות מקומיות וכישובים בכל שטחי ארץ-ישראל, שבהם תושבים מכל עזת ישראל — יהודים, ערבים ודרוזים, ומפעל הפיס בא לעזרה. הוא אומנם לא ענה על כל הצרכים. היינו צריכים 1,300 כיתות ובנו 500 כיתות.

אני שואל: האם המוסד שלי הוא כזה, שאני מוכן לקבל ממפעל הפיס, שאני מוכן שיבנו כיתות, שיבנו גני-ילדים ובתי-ספר, אבל להגיד להם מלה טובה — זה לא. האם בעיניי זה אוכל לרחוץ בניקיון כפי? אני מודה שהרגשתי שלא אהיה האיש הצדיק ביותר אם כך אנהג.

לגבי בתי-החולים. — יבואו שר הבריאות מוטה גור ויאמר מה שיאמר. אבל בתחום החינוך אני יודע מה עושה מפעל הפיס כל השנים. השנה הזאת הוא הציל את המערכת באופן הממשי ביותר.

ובכן, קודם כול, עקרונות. אינני יודע איך אני יכול לבקש את העזרה. לקבל אותה, לראות בהצלחתם של היישובים מפני המחסור בבתי-ספר, ואחר כך להגיד: זה פסול לעזור להם, אי-אפשר. הדברים האלה אינם מתיישבים. אבל מאחר שמדובר ברכישת כרטיסים, וזה פיס, אמרתי: נבדוק מה ניתן לעשות, וכפי שאת אמרת, חברת הכנסת גאולה כהן, נעשה הכול במידה.

התנתי, קודם כול, שהשידור יהיה לאחר השידורים של הטלוויזיה הלימודית. הוא אינו משולב בתוכניות שלה. השידורים של הטלוויזיה הלימודית מסתיימים ואז מופיע התשדיר. לא לפני השידורים ולא במהלכם.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

את הכסף מקבלת הטלוויזיה הלימודית.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אנחנו מכירים את התכונות של שנינו, שאת אוהבת להפריע, ושאתי הייתי מורה ואני אוהב שיפריעו לי. זוהי בעיה, איך אנחנו נסתדר?

ובכן, אני אומר: א. התשדיר משודר בגמר התוכניות של הטלוויזיה הלימודית, לא באמצע; ב. הוא אינו תשדיר ראשון. יש עוד תשדירים. בגמר התוכניות של הטלוויזיה הלימודית משודרים תשדירי שירות. התנתי את שידורו בכך שהוא לא יהיה הראשון. אני יודע מה משודר לפני כן — "אסם", או לא "אסם" — אבל יש תשדירים אחרים והוא נבלע בין תשדירים אחרים; ג. התנתי שלא תהיה פנייה ישירה לילדים לרכוש כרטיסים.

נכון שמאוד מפתח לקבל כספים. ותמיד יש כמובן אידיאולוגיה, וזו נכונה גם כן במידה: הלאו בכספים האלה נבנה המון תוכניות חינוכיות; הרי בכסף הזה נוכל לשדר בבוקר עוד תוכנית על ציונות, על אידיאולוגיה ועל מוסר. זה נכון. אבל שוב, במידה. לא צריך לעבור את הגבול. יש דברים שהם הכרח בליגונה. אבל פה עברו את כל הגבולות.

אני יודעת, שמעתי גם רכילויות האומרות: היא מעלה עניין זה מפני שלא נתנו הרכה כסף לשיע, לא נתנו לבנות ביהודה ובשומרון. כבר שמעתי זאת, מישוהו אמר לי. בסדר. מי שמתעסקים בכסף חושבים שגם אנשים אפשר לקנות בכסף. אבל לא רק אני מעלה את הנושא הזה. חברות הכנסת גרוסמן, נמיר ואלוני אינן מעוניינות בבנייה ביהודה ובשומרון. אבל גם הן, כמוני, עמדו להגיש הצעות לסדרהיום — אולי כבר הגישו — ולהתייחס בהן בדיוק לשאלה הזאת. מה כל הרכילויות האלה? האם זו הגישה שלי, שלזה נתנו יותר ולאחר פחות? והאם בכלל זו ביקורת אישית על גרעון גדות. מנהל הפיס, או על מישוהו אחר? אני מעריכה את חבר הכנסת גדות, אני יודעת על היוזמה הגדולה שלו ומה הוא עשה במפעל הפיס.

יגידו לי: מה זה חשוב? מי רואה את זה בשעה 17:30? יגידו לי: האם כבר ראתי את זה? תראי את זה. מה אני צריכה לראות את זה? האם אינני יודעת מה זה שידור חי של הגרלה? ועוד יגידו לי: בשעה 17:30 כבר לא משדרים לילדים.

ובכן, קודם כול, לטלוויזיה חינוכית יש מחויבות ערכית שאין לטלוויזיה אחרת. ובשעה 17:30 צופים בתוכניות יותר וצעירים מאשר בלילה. וליותר צעירים יש פחות אפשרויות של שיקול דעת משיש לבוגרים.

נכון שאין כסף, ונכון שחברי הכנסת שלנו, וגם אני בכללם, לא עשינו הרבה כדי לחייב את תקציב המדינה לתת נתח גדול יותר לטלוויזיה הלימודית, כפי שמגיע לה. אבל בסופו של דבר מדובר רק בכסף. כל האידיאולוגיה שאשמע ושאנחנו שומעים מסביב לזה היא אידיאולוגיה בגרוש, שהרי אילו היה כסף — לא היו יודעים זאת, אבל אין כסף זה עזר. אני אומרת, שכסף שבא בדרך, כזאת אין בו שום ברכה ולא יכולה להיות בו ברכה.

לכן אני קוראת לך, אדוני שר החינוך, אף שכבר הסכמת לשידור הזה וכבר פתחו בו, לחזור כן מהסכמתך. ואם שר החינוך לא יסכים לכך, אני קוראת לחברי הכנסת שלא ייתנו יד לדבר הזה וידרשו גם את הפסקת השתלטות המוחלטת של הפרסומות של הרווחים, על הטלוויזיה. זה בימים שכולנו מדברים על עבודה, כאשר 100,000 פועלים מהשטחים באים יום יום לעבוד פה.

נדמה לי, שהטלוויזיה הכללית רוצה לשדר גם בבוקר, דבר שיגביל עוד יותר את הרצון ללכת לעבודה.

ובכן, אני קוראת לך, אדוני שר החינוך, לחזור כן מהסכמתך, או לפחות לשקול פעם נוספת את ההחלטה הזאת למנוע את ההרס של הערכים שמקנים לחלמידים בבוקר בבתי-הספר — אף אם הם נבנים אולי מכספי הפיס.

היור"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. אני מבקשת משר החינוך והתרבות להשיב על ההצעה לסדרהיום.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

גבתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, נושא תשדירי השירות של מפעל הפיס הוצג לפנינו במשך כבר לפני חודשים

גאולה כהן (התחיה-צמת):
זה עוד חסר.

שר החינוך והתרכות י" נכון:

את אמרת משהו דומה לזה, לא?

גאולה כהן (התחיה-צמת):

אמרת שבתשדירי פרסומת יש שיתוף של ילדים.

שר החינוך והתרכות י" נכון:

פנייה אל ילדים ולהגיד "ילדים תקנו, תרכשו" וכדומה — לא ולא. בכך התניתי את שידור התשדיר.

גאולה כהן (התחיה-צמת):

שר החינוך והתרכות י" נכון:

טוב, אני מספר משהו. אם לא מוצא חן בעיניך, תבקשי שכן ישחמשו.

אני חייב להגיד, שעניין אותי מאוד מה חושבים חברים בוועדת החינוך של הכנסת. רוב החברים תמכו בדבר, ביקשתי לראות טיוטה ראשונה של התשדיר. לאחר הרבה חודשים ודיונים ראיתי את הטיוטה הראשונה. נסעתי במיוחד לתל-אביב והראו לי את התשדיר. פסלתי אותו והערתי מה אני מבקש שיהיה בו ומה לא יהיה בו. כעבור כמה שבועות הביאו לי טיוטה שנייה של תשדיר השירות. פסלתי אותו. ישבנו בישיבה, הסתכלנו, התבוננו והערנו הערות ופסלנו גם את הטיוטה השנייה. רק את הטיוטה השלישית אישרתי, ונעקב ונראה אם התנאים שהתניתי יתקיימו או לא יתקיימו.

דבר נוסף: אין תחרות בין הטלוויזיה הלימודית ובין הטלוויזיה הכללית. זוהי שאלה של השעה שבה מקיימים את ההגדרה הזאת. אם היא לא היתה נערכת בשעה זו אלא בשעה אחרת, השידור היה נערך בשעות הלילה. ב"ספורטוט" אין משדרים דבר, וילדים מהמרים לא בגללנו.

סיכומי של דבר: ההחלטה לא נפלה בחיפזון, היא נפלה לאחר שיקול דעת ולאחר בדיקת הצרכים. מתוך הוקרת תודה למפעל הפיס ומתוך חחושה בסיסית שאי-אפשר לנהוג בצביעות: מצד אחד, ליהנות ממפעל הפיס, לבקש את עזרתו, ומצד שני לא לעזור לו באותו קטע שבו ניתן לעזור לו. נדמה לי שנקטנו את הצעדים הטכניים הנדרשים כדי שלא תהיה פגיעה בצד חינוכי שבו יכולה היתה באמת להיות פגיעה. והם: ראשית, לא פנייה ישירה לילדים; שנית, שילובו של התשדיר הזה בין תשדירים אחרים; שלישית, התשדיר משודר בגמר השידורים של הטלוויזיה הלימודית.

משום כך אני חושב שנהגנו נכון ואני מציע להוריד את ההצעה מסדר-היום.

גאולה כהן (התחיה-צמת):

בושה וחרפה.

היו"ר ח' גרוסמן:

הצעה אחרת לחברת הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (המערך):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לבקש ולהציע לבית ולשר החינוך והתרכות לשקול את הצעתו ולהעביר את הצעתה לסדר-היום של חברת הכנסת גאולה כהן לדיון נוסף ולשיקול נוסף בוועדת החינוך והתרכות.

נכון הוא שלא קורה לעתים קרובות מאוד שגאולה כהן ואנוכי נמצאות בצד אחד של המתרס בעמדותינו, אבל שתינו התחלנו את דרכנו בכנסת בוועדת החינוך והתרכות.

שר התחבורה ח' קורסו:
שוסטק אומר: צריך פיס בחיים.

אורה נמיר (המערך):

לא, לא צריך פיס בחיים. צריך עבודה בחיים, צריך חינוך בחיים. צריך לחנך בחיים. לא פיס בחיים.

הערה שנייה: אני מוקירה ומעריכה מאוד את עבודת מפעל הפיס מאז הקמתו וכשנים שידירי, חבר הכנסת גרעון גדות, מנהל אותו. הייתי אורחת של גרעון גדות במפעל הפיס. אני מכירה את העבודה מקרוב ופונה לעתים לחבר הכנסת גדות לסייע בכנייה, בחמיכה בבית-ספר, בבית-חולים, במרכז קהילתי. פניתי פעמים מספר לחבר הכנסת גדות וביקשתי ממנו כי רמת תשדירי השידור של מפעל הפיס בטלוויזיה הכללית תהיה אחרת, קצת יותר תרבותית וחינוכית.

אבל, בין כל זאת, רבותי חברי הכנסת, לבין הבאה לשידור חי בטלוויזיה הלימודית — שהיא כלי יוצא מהכלל — תשדיר חי של הגרלת פיס, בעיני זהו חינוך להימורים, זוהי אנטי-חיזה מוחלטת לכל ערך חינוכי.

אדוני השר, כולנו צריכים לסייע לקבלת כספים, מה לעשות, זה נגזר עלינו. אבל יש נקודה כלשהי, שממנה והלאה אי-אפשר להתפרק מכל ערך ולעבור, בשם הכסף — שהוא מרכיב קובע מאוד וכואב מאוד — לכול.

אנחנו יודעים: בנושא של מניות הבנקים היה מרכיב של הימורים.

פסח גרופר (הליכוד):

חס וחלילה, איזו השוואה? באמת:

אורה נמיר (המערך):

אני יודעת מדיווחי מנהלים בוועדת החינוך על ילדים שהימרו במניות הבנקים.

אני פונה ומבקשת, אדוני-שר החינוך והתרכות, לשקול זאת מחדש. אין לשדר את ההגדרה בטלוויזיה הלימודית, לא לשם כך היא הוקמה. זה עומד בניגוד מוחלט לכל אותן סיבות שבגללן הקימו את הטלוויזיה הלימודית.

גברתי היושבת-ראש, אני חוזרת ומבקשת להעביר את הנושא לדיון חוזר בוועדת החינוך והתרכות.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברת הכנסת גאולה כהן, את מסכימה להעביר את הנושא לדיון בוועדה?

גאולה כהן (התחיה-צמת):

כן.

היו"ר ח' גרוסמן:

לפנינו שתי הצעות: האחת — להסיר את הנושא מסדר-היום: השנייה — להעביר לוועדה. מי בעד העברה לוועדה? מי בעד הסרת הנושא מסדר-היום?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדת החינוך והתרכות 12

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת 14

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

של הכנסת נחקבלה.

ו. הצעות לסדר-היום

הקמת מנזר הכרמליטים באושביץ

מדינת ישראל צצה וקמה מתוך אפר השואה, ואין אנו יכולים לעבור בשתיקה על חילול הקודש הזה. ששת המיליונים הם אזרחינו, אנו הענקנו להם אזרחות זיכרון, וזו איננה רק זכותנו, אלא מחובתנו להגיב ולפעול על-מנת שהחרפה הזאת לא תקום ולא תהיה.

חשבון ארוך לנו עם הנצרות, ובתקופת השואה הוא הגיע לשיאים שאין למעלה מהם. לא אעשה פה עכשיו את החשבון, לא את חשבון הדורות, לא את חשבון תקופת השואה. לא אספר מה ראיתי כמו עיני, לא אספר על הכמרים שהלכו בראש שיירות שהובילו אנשים לחורשות שמחן הם לא חזרו. לא אעשה פה חשבון עם "ממלא המקום עלי אדמות", שידע ושתק, ושתיקתו התפרשה כהסכמה. בליטא, המדינה שבה גדלתי ובה חייתי רוב תקופת השואה, היו התושבים חתולים אדוקים. לו נאמרה מלה אחת, לו נרמז רמז אחד, יהודים רבים יותר היו נשארים בחיים, היו ניצלים. היום הוא שותק שוב, שתיקה שהיא הרבה למעלה משתיקה. שתיקה שהיא הבעת אהדה ותמיכה בהקמת המנזר הכרמליטי באושביץ, להצבת הצלב במקום סמל המגידור. שצריך להיות שם.

אני פונה אל ממשלת ישראל ומבקש ודורש לפעול ולעשות הכול על-מנת שחופה זו לא תהיה. ממשלת ישראל היא נציגת העם היהודי, הנציגה החוקית שלו. אני בטוח שפנייתו זו היא על דעת כל חברי הכנסת. אני מבקש פעולה נמרצת מצדה של ממשלת ישראל, אני, שהייתי שם, אוד מוצל מן התופת, רואה לעצמי חובה לפנות מעל כמה נכבדה זו ולהקים קול זעקה גדולה ומרה כלפי חבל ומלואה.

אני פונה גם אל אלה ההולכים להכתים את המקום הקדוש הזה וקורא אליהם במיוחד: אל תוסיפו פשע על פשע. סלקו את ידיכם מהתוכנית הנפשעת הזאת.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת שילנסקי. באותו נושא רשות הדיבור לחברת הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כל הסיפור התחיל בזמן ביקורו של האפיפיור במדינות בלוקס. אגודה בשם "עזרה לכנסייה במצוקה", הפועלת בעיקר למען הכנסייה בארצות מזרח-אירופה, החליטה להעניק מתנה לאפיפיור — מנזר, מנזר בפולין, ולא סתם בפולין אלא באושביץ. העיתון הבלגי "הערב" מאוקטובר 1985 הודיע על מיקומו של המנזר, שהוא מנזר כרמליטי, והוא מוסיף: "לבחירת המקום לא היתה כוונה פרובוקטיבית. להיפך" — אני מצטט מהעיתון — "והי תרומה של הבלגים הקתולים, והאב וורנפריד ואן-שטרטן, שהוא ידידו של האפיפיור פאולוס השני, עומד בראש מבצע זה, להעניק לאפיפיור מתנה בצורת מרכז כפרה על הרע שנעשה". כל זאת כאמצעות האגודה לעזרה לכנסייה במצוקה.

עתה טוענים דוכרי הוויטקין, שהאפיפיור לא היה מודע לפרשה. תחילה, רבותי, לא היו הוכחות שאומנם אושרה הבנייה על-ידי הממשלה הפולנית או הכנסייה הפולנית, אבל עתה ידוע שבמאי 1984 אישר מר ירוזלסקי את הבנייה וכך ניסה אולי — כך אני מניחה — לרצות את הכנסייה בפולין, אשר לוחמת נגד השלטון בפולין והיא גורם עוצן לו.

ההכנות לבנייה ארכו זמן רב, על כן קשה להבין כיצד לא נודע הדבר לקהילות היהודיות, לא לארגונים של אסירי

היו"ר ח' גרוסמן:

אנו עוברים להצעה הכאה לסדר-היום: הקמת מנזר הכרמליטים באושביץ. חבר הכנסת רב שילנסקי, בבקשה.

רב שילנסקי (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כמרחק של חצי שעת נסיעה מהעיר קרקוב, עיר שבה חססו בעבר חיים יהודיים, היתה עיירה שלווה, אושבין שמה, אושבניצ'ים בפולנית. גם בה לא פסק דופק החיים היהודים אף לרגע.

בין 25 ל-29 בינואר 1985 הייתי באושביץ יחד עם תאומי מנגלה ועם עמיתי, חברי וידידי חבר הכנסת שבח וייס. את קרקוב העיר מצאנו עומדת על תלה, אך לא כן את החיים היהודיים. נדם בה הקול היהודי, אין שם עוד לא מווישליץ ולא שלוימליץ, ובאושביצ'ים, בהמשך אחד ממסופי-הרכבת, מצאנו גיא הריגה, גיהנום עלי אדמות, שהאש ככתה בו, אך האפר עדיין מלחש, וברחפו באוויר הוא מביא לנו את סיפור האמים, המעורר חלחלה בלב כל יצור אנוש שנפש בקרבו. והאפר יסודו מגופות בני עמנו, מעצמות אבותינו, והוא חדר לנשמותינו אף שחלפו 40 שנה מהיום שבו מצעד המוות התחיל במתנה בירקנאו והגיע עד למתנה המרכזי באושביץ. אחריו חדרה קרן אור ראשונה — הצבא האדום הגיע ושחרר את השרידים המעטים שנותרו לפלטה מן הבעירה הגדולה.

אווירה פסטורלית היתה אז, כן — גם אז, בתחנת הרכבת שממנה יצאו הפסים אל שערי מחנה אושבין, שעליו התנוססה הסממה המטעה: "Arbeid macht frei" — העבודה משחררת. האווירה הפסטורלית היתה כולה אחיזה עיניים. היא נועדה לכסות על העובדה, ש-2.5 מיליוני אנשים עונו והושמדו באכזריות שאין לתארה באותו מחנה אימים, ובהם 2 מיליוני יהודים.

באותו ביקור היינו גם במיידנא, בטרבלינקה ובאתרים נוספים שבהם הושמדו בני עמנו. ואינו שם חלמידי בחי-ספר פולנים שביקרו עם מוריהם במקום. הם החזיקו בידיהם צלבים קטנים, עשויים מענפי עץ, והניחו אותם על האתרים. נדהמתי: אבותינו, שהאתרים האלה הם קברותיהם, היו מתרחקים מצלב. בעיירות בליטא ובפולין ובמקומות אחרים הם היו נמנעים מלעבור בקרבת צלב, ולפעמים עשו קנורריה גדולה מאוד על-מנת שלא לעבור בקרבת צלב. תחרותי: הנה על קברותיהם שמים צלב, זה חילול זכרם, זה חילול כבודם ואמונתם. אך במחשבה שנייה חשבתי, שיתכן כי ילדים אלה, שגדלו על ברכי הנצרות, עושים זאת בתום לב, ומחשבה זו הקלה את הרגשת הכאב.

אך עתה מוקם באושביץ מנזר קתולי כרמליטי, והמקומים אינם ילדים תמימים, המניחים צלבים בתום-לב. אלה עושים זאת ככוונה, והם יודעים מה הם עושים, הם מכינים את העניין. בפנייה לגיוס תרומות למען המנזר, פנייה שהופצה בכמה ממדינות אירופה, אף תואר המנזר כ"מצודה רוחנית ומכשיר להבטחת המרתם לנצרות של אחים שסטו".

אבותינו עברו שבעה מדורי גיהנום, עמדו בכל העינויים והרדיפות, עלו על המוקד, ובחיהם לא המירו את דתם ולא השתחוו לצלב. עתה, אחרי מותם, הולכים להציב את סמל מעניהם על גופותיהם המעונים, מה שלא הצליחו לעשות להם בחייהם, באים לעשות להם, רוחנית, אחרי מותם.

כדי שלא נטעה — ואיני רוצה לגלוש לוויכוח תיאולוגי או היסטורי עם הנצרות — אחרי חקירה ומחקר שיתוח של עיתונאים עם הנוירות ואחרי שאנחנו יודעים מיהו האיש העומד מאחורי כל הקמפניה הזאת ומאחורי הפרויקט הזה שהוא כבר קיים, אנחנו חייבים לומר שיש השערה, שהמקום נבחר בגלל העובדה שגם היהודים שטיין וגם קולבה הם במקום יהודים שהמירו את דתם. שניהם התנצרו לפני שהובלו לאושביץ, ונשמתם ניצלה בגלל זה שהם התנצרו בזמן. לאושביץ, שלושה מיליונים, בהם מיליון וחצי ילדים — לא כל המיליון וחצי הושמדו באושביץ — לא הספיקו להתנצר ולכן על הכנסייה הנוצרית להצילם כתפילה, בכפרה על חטאי הנוצרים עצמם.

בשיחה עם עיתונאי בלגי לא-יהודי מוסבר לו, שהשטן כעס כיוון שאיבד בטרם זמן שתי נפשות, שתי נשמות. על-פי הנצרות, השטן זוכה בנשמתם של היהודים אשר לא התנצרו, ולכן הכנסייה צריכה להקפיד חלק מהשטח הזה כדי שהשטן לא ישכון בו. יש פה היבט תיאולוגי שהוא חמור ביותר.

מוכן שהתגובות לא איחרו לבוא — לצערי, לא מכל המקומות שמהם הן היו אמורות לבוא. מישראל כמעט לא הגיעו או כלל לא הגיעו תגובות. אני אומרת זאת לא רק על חשבון משרד החוץ אלא אני אומרת זאת גם על חשבוננו, על חשבון עצמי.

היו גם קתולים שראו את הדבר בחומרה. הקרדינל של ליון התבטא בגנות הבנייה ואמר, שבשבילו אושביץ מסמלת את הכרבריות הנאצית נגד העם היהודי, גם אם היו באושביץ גם לא-יהודים. כעני העולם מסמלת אושביץ את ההשמדה הכללית של היהודים ואת השואה. בניית מנזר במתחם היא פגיעה בכבוד המרטירים היהודים. אעשה הכול — כך אמר אותו קרדינל — כדי שיכבדו את העם היהודי ואת זכויו.

יהודים אחרים, ראשי קהילות, נציגי הקונגרס היהודי העולמי ואחרים הגיבו כחריפות, ואצטט רק אחדים מהם — יש בידי חיק עב כרס של מסמכים, ואם משרד החוץ יהיה מעוניין בהם, אעמיד אותם לרשותו. אחד כותב: "האם אין הם יכולים להניח לאפר במנוחה?" האם הם, הנוצרים האלה שם, לא יכולים להניח לאפר במנוחה? 40 שנה אחרי מה שאירע אנו יודעים את שחיקתו של האפיפיור. לפי המסמך של הכנסייה — שקודם קראתי את תוכנו בקיצור — "בקרוב ייפכו 4 מיליוני הקורבנות של אושביץ רק 'חפים מפשע'". אני יכולה גם להזכיר שראיתי כתובות כאלה. בבאבייאר ראיתי עמוד זיכרון לאזרחים סובייטים, כאשר 90%—95% מהנוצרים היו יהודים.

נשיא הקהילה היהודית הבלגית שלח כאפריל מברק אל הקרדינל וילברנדס, ממזכירות איתור הקתולים, ובו הוא תמה על חוסר התגובה למכתב שנשלח בפברואר באותו נושא. הדבר גורם לקרע — ופה אני רוצה לציין זאת — ביחסים בין יהודים לנוצרים. יש לדבר משפחות תיאולוגיות שליליות, וזה מחקבל כפרובוקציה על-ידי רוב העם היהודי וגם על-ידי נוצרים רבים.

נציגי הקהילה הסבירו את נקודת המבט הזאת גם לקרדינל של קרקוב. וזאת עשו גם בשם הקונגרס היהודי העולמי. ניסו להסביר שלכל אשר ייעשה על אדמת אושביץ-בירקנאו תהיה השפעה מרחיקת לכת על איכות היחסים עם העולם הנוצרי.

הייתי מצפה, שחברי הכנסת מהסיעות הדתיות יהיו נוכחים בריון הזה. איני רוצה לפרש למה.

הנאצים ושל הלוחמים כנאצים לשעבר ולא לאגודה הבין-לאומית ולמועצה הבין-לאומית לנושא אושביץ, וזוהי אגודה פעילה מאוד וחשובה מאוד. לכן, איני מתפלאת שגם מדינת ישראל ונציגיה בעולם לא ידעו על כך ומשרד החוץ לא פעל. אך כל זה היה נכון עד אוקטובר 1985. באוקטובר יצא הנושא הזה לאור העולם ונודע, אך לא ידע לי שגם או — אם אני טועה, יעמיד אותי סגן שר החוץ על טעותי — היו נציגי משרד החוץ מעורבים ופעלו בנושא הזה. באביב 1985 החלו לאסוף כסף בשביל "המתנתה" — נציגי הוויטקן, לפחות בבלגיה, ידעו והכירו את הפרויקט.

רבותי, מהי משמעותו של מנזר כרמליטי זה אנו למדים ממסמך הכתוב בצרפתית שנשלח אלי ובו מפרטים את ערכו של האתר ולמה צריך לתרום כסף כדי להקימו. המסמך הזה נשלח לכל מיני מוסדות ואנשים כדי שהם יתרמו, ומפורטים בו, כמובן, חיבות הדורא, מספר החשבון בבנקים בכריסל, בליי, בלוסמבורג, בקניגשטיין — גרמניה, וכתובות אחרות שאליהן אפשר להפנות את התרומה הנדיבה.

במסמך, כאמור, יש פרטים. אני מספרת זאת כי אני יודעת שבישראל אין יודעים עד היום את כל הפרשה. אם כן, המקום הוא, לפי מה שכתוב במסמך, ליד "קיר המוות" — אני מצטטת — כלוק מס' 2, שבו מתו קדושי הכנסייה, המרטירים, האב מקסימיליאן קולבה — בינינו אני יכולה לספר, שכאשר הייתי בפולין קראתי מעל דפי העיתונות ויכוח בשאלה מי היה קולבה, שהוא כומר הכנסייה הכריזה עליו כעל קדוש, והוריו היה מעניין מאוד. הוריו היה בין דובר הממשלה לבין הכנסייה. סגן ראש הממשלה התייצב לצדו של דובר הממשלה, שהוכיח שאותו קולבה היה לפני המלחמה אנטישמי והיה עורך של עיתון קתולי אנטישמי.

אם כן, אני חוזרת למסמך שבו כתוב שבמקום הנדון, כמתנה אושביץ מתו האב קולבה, שהוכרז לקדוש, והאחות אדית שטיין, שאף היא הוכרזה לקדושה. בינינו כדאי לציין, כלי כוונה ארסית, ששני הקדושים, גם קולבה, כנראה, וגם יהודית שטיין הם יהודים שהתנצרו.

"מדובר בבניין" — כך נאמר במסמך — "שבנייתו הושלמה כתיאטרון עירוני של העיירה אושביץ, אך מעולם לא הוצג בו מחזה, מלבד הדרמה של ארבעה מיליוני החפים מפשע שמתו בו" — "חפים מפשע", לא היו יהודים. "הנאצים הפכו את המבנה למחסן שבו אחסנו את הגוים ציקלן B לפני צריכתם בתאי המוות. המקום הושאל לכרמליטים היחפים. הורשה להם לשנות את פנים הבניין ולהופכו למנזר. וכך מקום קודר זה, שהיה בעבר מקום ציאה למוות, יזרחו בו חיים חדשים". כך נאמר במסמך.

ואני ממשיכה לקרוא מתוך המסמך: "שמונה נזירות" — אין זה מנזר שהולכים להקימו אלא הוא כבר קיים — "כרמליטיות כבר גורו במקום המבודד והקר הזה, יומם ולילה מול פני מתים. הן מתפללות ותענשות עצורנו שיעזבו כחיים וכוונות כמו ידיהן את הסמל המקודש של האהבה, השלום, שיעיד על עצמתו המנצחת של צלבו של ישו". וזה המסמך.

לבקשת הקרדינל וישינסקי, 60 מנזרים רוצים לעזור ביצירה זו ולתת את אשר חסר למנזר באושביץ. "לאחר ביקורו של האפיפיור אנו רוצים" — הלאה מתוך המסמך — "להעניק את הסכום הנדרש להשלמת הבנייה של המנזר. שיהפוך למבצר רוחני והוכחה לרצוננו הטוב — — — תנו מעניקיםם ואמרו: מנזר עבור האפיפיור".

כל קשר לריאליזם פוליטי, כאשר כל העם היהודי, לפחות באירופה — כפי שראיתי — נסער ונרגש.

אדוני היושב-ראש, אני מבקשת לדון בכבוד ראש בנושא הזה. אני יכולה רק להציע דיון במליאה, ואני אקבל מה שיוחלט.

היו"ר מ' כהן אבידב: חודה רבה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן. רשות הדיבור לסגן שר החוץ להשיב על ההצעות.

סגן שר החוץ ר' מילוא: כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שאשיב על ההצעה לסדר-היום, אני מבקש לומר במיוחד באוזניה של חברת הכנסת חייקה גרוסמן. אחרי דבריה כאן זה עתה, כי מאז נבחרתי לכנסת השתתפתי בדיונים רבים על הצעות לסדר-היום של חברת הכנסת חייקה גרוסמן. של חבר הכנסת שילנסקי, של חבר הכנסת שבח וייס ושל חבר הכנסת יצחק ארצי. אלה היו דיונים שהעלו תמיד כאב ומחשבות נוגות, אבל תמיד היה בי גם צער כלשהו על כך, ובה אני שותף לדבריה של חברת הכנסת חייקה גרוסמן, שהתקבל הרושם כאילו יש בכנסת לובי של ניצולי שואה למניעת השכחת השואה. בנושא הזה נעסוק עוד בהקשר של ההצעה הבאה לסדר-היום, של חבר הכנסת שבח וייס. אני שותף בהחלט לתחושה הזאת, ומצער אותי שבדיון הזה נוכחים הרבה פחות חברים משהיו נוכחים בדיון הקודם שעסק בהגדרות מטופשות של מפעל הפיס וכשידורים על-אודותיהן.

אשר לנושא עצמו, העם בישראל, כמוהו כעם היהודי כולו, מתקומם בכל מאודו כנגד הצבתו של מנזר קתולי באתר אושביץ, שהפך להיות סמל לשואת העם היהודי.

תחילה טענו כי "התיאטרון", זהו כינויו של המבנה שבו התקיימו הנזירות הכרמליטיות והכרזו עליו כעל מנזר, איננו כלול בתחומי האתר. להפרכת טענה זו ניתן להצביע על אזכורו של "התיאטרון" כשייך למסגרת הגדרתו הגיאוגרפית של אתר אושביץ, כפי שהוגשה לאונסק"ו על-ידי ממשלת פולין, בעקבות אישורה את הצטרפותה לאמנה בדבר הגנת המורשת התרבותית העולמית, בשנת 1978. מבנה "התיאטרון" זה שמש בתקופת השואה לצורך אכסון חפציהם של הקורבנות, כפי שכבר אמר כאן חבר הכנסת דב שילנסקי.

אני מוכרח לומר, חברת הכנסת גרוסמן, שלמשרד החוץ נודעו הדברים החמורים האלה בדצמבר אשתקד, מייד עם היוודע הכוונה להפוך את "התיאטרון" למנזר כרמליטי נערכו במשרד לפעולות מגוונות ושונות במאמץ לסכל את התוכנית ולבטל את נוכחות הנזירות הקתוליות שכבר החלו להתקדם ב"תיאטרון".

אין לי עדיין אפשרות לפרט את כל הפעולות שנעשו, חלקן ביוזמתנו, חלקן בתיאום עמנו וחלקן ביוזמתם של גופים ואישים יהודים ושאנים יהודים שפעלו באופן עצמאי. אולם כרצוני לצייץ כמה מהפעולות שכבר נעשו. חברת הכנסת חייקה גרוסמן התייחסה אל חלק מהן בדבריה.

באמצע חודש אפריל שנה זו פורסם "קול קורא" של חמישה רבנים ראשיים באירופה אל האפיפיור לבטל את תוכנית המנזר. לדעתנו, התשובה שנחקלה לא היתה מספקת. שמות הרבנים הוזכרו על-ידי חברת הכנסת גרוסמן.

בשבוע הבא יתכנסו בציריך כשלושים כל הרבנים הראשיים של אירופה לכינוס חירום בנושא זה. היו גם יחזמים

מרכוס פרדס — אגב, אחיו של הרב פרדס — נשיא הקהילות היהודיות בבלגיה. מר ברונפמן, נשיא הקונגרס היהודי העולמי וכן ארגונים אמריקניים שונים פנו ישירות לגנרל ירוזלסקי. היתה פנייה אל הארכיבישוף של ג'נבה, לוזן ופרידברג. היו מגעים והתייעצויות עם נשיא הוועידה ביחסים הבין-דתיים וכו'. לא אפרט את כולם. משלחת של קהילות יהודים מאירופה מכל גווי הקשת הפוליטית, למן הרבנים ועד לחוגי השמאל, ובהם ארגוני הלוחמים ואסירי הנאצים, נסעה באופן מיוחד לפולין כדי להביע שם את ההתנגדות השוררת בקרב קהילות היהודים עקב ההחלטה על בניית מנזר הכרמליטים דווקא בתוך שטח המחנה. אנשי המשלחת הרגישו את האופי הייחודי והקדוש של אושביץ בעיני העם היהודי. אושביץ היתה ונשארה לעולם עדות על תוכנית ההשמדה הטוטלית של העם היהודי. 3 מיליונים מכלל היהודים שהושמדו מצאו את מותם באושביץ — 50%.

לקרדינל מצ'רסקי הוסבר שוב, שאם הכנסייה מעוניינת בריאליזם עם העם היהודי, כפי שהיא מצהירה מאז סוף מלחמת העולם השנייה, עליה לכבד את רגישותו של העם היהודי ולהתחשב בכבוד החדש של הזהות היהודית שאושביץ יצרה. ואכן, לזהות היהודית נוסף ממד חדש.

מסקנת המשלחת היא, שאין לבנות שום מוסד דתי מכל סוג שהוא באתר הזיכרון, וזו גם דעתי.

יש לפני גם נוסח של מכתב שנשלח לאפיפיור פאולוס השני במרס 1986. המכתב חתום על-ידי הרב יעקובוביץ מאנגליה, הרב נה סמואל סירט מצרפת, הרב מקס ורשבסקי משטרסבורג, הרב מרדכי פירון מציריך והרב משה רוזן מרומניה. במכתב כלולים, פחות או יותר, הדברים שאמרתי קודם.

כרצוני להזכיר שלפני שנים אחדות נדחתה בקשה של יהודים להקים בתי-תפילה יהודי, בנימיק שאין להפקיע את המקום לטובת אמונה דתית כלשהי, בגלל האופי האוניברסלי של המקום. אני חושבת שאכן יש למקום אופי אוניברסלי, ותייכים לשמור עליו.

מה אומר? לפני התבטאויותיהן של הנזירות, אך אני לא רוצה לצטט בגלל קוצר הזמן.

אני שואלת את עצמי, רבותי, מה קורה לנו במדינה? האם מישו חושב שמדינת ישראל יכולה להגשים את ייעודה בלי להיות ראש-החץ במאבקים על הבעיות המסעירות את העם היהודי כולו? אני חוששת, שגם משום כך, בין היתר, אנו מאבדים את מעמדנו בקרב יהדות העולם. במידה מסוימת לקינו בכנעניות. אינני מאשימה רק את הממשלה, אבל הייתי מצפה, כפי שציפיתי בפרשת ולדהיים, שממשלת ישראל תהיה הראשונה ולא האחרונה בתור המגיבים.

אינני יודעת אם אני חייבת — אני כן חייבת — — — אינני יודעת אם, לחבר הכנסת שילנסקי יש הרגשה טובה מכך שהוא כל הזמן מוכיח בשער בנושא זה. אינני רוצה את הבכורה בנושא זה. כאשר נעשה חילול במקום שהייתי קוראת לו בית-העלמין הלאומי שלנו, וכל יהדות העולם נסערת מכך, אני מנסה לערוך גם כאן מחאה. הייתי רוצה שאחרים יניפו את דגל המחאה, ולא משום שאני רוצה להתנער מחובתי. יש לי פחות מדי שותפים ויש פחות מדי רגישות לכך גם בממשלה. יש דברים שאין מדליפים, אבל יש לי הרגשה שלא היתה שכינות-רצון מעצם העלאת הנושא. אינני יכולה לומר לה. מה קרה לנו? גם אני בעד ריאליזם פוליטי, אבל אין לעניין זה

אני מוכן לקבל את הצעתה של חברת הכנסת חייקה גרוסמן לדון בנושא הזה בוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברת הכנסת חייקה גרוסמן הציעה לקיים דיון במליאה. היא לא יכולה להעלות הצעה אחרת. אתה יכול להציע לדון בנושא בוועדת החוץ והביטחון.

סגן שר החוץ ר' מילוא:

היה נדמה לי שהיתה הצעה לדון בנושא בוועדה או במליאה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אולי נשאר זאת לדיון במליאה, אם יהיה צורך בכך.

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, כחברת כנסת העלית הצעה, ואת יכולה לדרוש רק את הדיון בה במליאה. סגן השר יכול להציע להעביר את הנושא לוועדה, בהסכמתך כמובן.

סגן שר החוץ ר' מילוא:

אני רוצה להציע שנשאיר את הנושא הזה כאפשרות לדיון במליאה, בתיאום עם המציעים, בהתאם להתפתחויות ובהתייעצות בינינו.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לסגן שר החוץ. חברי הכנסת. לפנינו הצעה אחת: לקיים דיון בנושא במליאה. אני מעמיד זאת להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — רוב

נגד — אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של

הכנסת נתקבלה.

של רכנים יחידים, כגון הרב הראשי של רומניה, הרב רחזן הוא שיגר בתחילת חודש זה מכתב לוועידת. הרב רחזן עומד גם להיפגש כימים אלה עם האפיפיור, והוא יעלה בפגישה זו את הנושא הכאוב.

במהלך ועידת היובל של הקונגרס היהודי העולמי בירושלים, בסוף ינואר שנה זו, קוימו בכמה משלחות שהשתתפו בקונגרס התייעצויות עם הנהגת הקונגרס, ובהתייעצויות אלה השתתף גם מנכ"ל משרד החוץ וגם נשיא הקונגרס היהודי העולמי. אחת מתוצאות ההתייעצויות והפעילויות היתה החלטת הוועידה, שנחקלה בשיבת הסיס, שפנתה אף היא ב"קול קורא" לביטול תוכנית המנזר. בהמשך לאותה החלטה, אך תוך חחרפת התביעה מהכנסייה הקתולית לפעולה ממשית לסילוק המנזר, ייצא כימים אלה הקונגרס היהודי האירופי, בוועידתו בג'נבה, בהחלטה פומבית משלו.

בגילוי דעת, מתחילת דצמבר 1985, של שישא ראשי דת קתולים בצרפת כאמצעי החקשרות, מתפרסמת תביעה דומה — לבטל את החוכנית להקמת המנזר שם.

בפברואר שנה זו ביקרה בפולין משלחת של מנהיגות הקהילה היהודית ככלגיה, ונפגשה עם הקרדינל של מחוז קרקוב, שבו ממוקם אתר אושביץ, תשובתו של הקרדינל על התביעה לבטל את המנזר היתה, לצערנו, שלילית.

בתחילת אפריל הפנה ארגון "בני ברית" מחאה נמרצת לסוכנות אוונסק"ו. מנהיג יהודי בכיר נפגש עם ראש מדינה מרכזית באירופה בנושא זה. אנו תקווה שפגישה זו תישא פרי, אם כי אין לנו עדיין אינפורמציה ברורה שהתוצאות אכן תהיינה חיוביות.

אני רוצה להצטרף אל כל הדברים שנאמרו על-ידי חברת הכנסת חייקה גרוסמן ועל-ידי חבר הכנסת דב שילנסקי. אני גם רוצה לפנות מעל בימת הכנסת ולקרוא לכנסייה הקתולית ולאפיפיור יוחנן פאולוס השני לחזור בהם מן הכוונה להקים את המנזר בתוך מחנה אושביץ. צעד כזה יפגע בזכרם של היהודים שנהרגו ונעונו והושמדו במחנה אימים זה.

2. הצעה לסדר-היום

שיא חדש בהכחשת השואה — פרשת הענקת תואר דוקטור לאנרי רוק באוניברסיטת נאנט

היו"ר מ' כהן אבידב:

אנחנו עוברים להצעה הכאה לסדר-היום, של חבר הכנסת שבח וייס. בנושא: שיא חדש בהכחשת השואה — פרשת הענקת תואר דוקטור לאנרי רוק באוניברסיטת נאנט. בבקשה, חבר הכנסת וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני ימים אחדים פורסמה ידיעה בדבר הענקת תואר דוקטור לאיש בשם אנרי רוק, הדוקטורט הוענק לו מטעם אוניברסיטת נאנט. נושא הדיסרטציה היה פרשת השואה בקטע של המחנה באמצעות גז.

האיש הזה שקיבל בשביל מחקרו תואר דוקטור הוא בן יותר מ-60, איש מבוגר, וזהי עובדה חשובה מאוד לעניין זה. והוא אכן מוכיח, באמצעות עבודת המחקר שלו, שפרשת המתת יהודים באמצעות הגזים היא המצאה ופרי דמיון יהודי, היא המצאה מגויסת. כמו כן, ועל כך קיבלתי אינפורמציה שנראית לי מדויקת, עבודת המחקר איננה בידי, הוא מצמצם מאוד את היקף השואה ומתאר את פרשת הרג היהודים כחלק מן ההרג שהתרחש כתוצאה ממלחמת העולם השנייה.

אני מבקש להעלות כאן כמה עניינים. מדובר על אוניברסיטה מוכרת בצרפת, במדינה חשובה ומרכזית באירופה, במדינה שבה היו מחנות ריכוז, אם כי לא מחנות הריכוז העיקריים. אילו היה החוקר הזה מתאמץ לעלות לסביבות שטרסבורג, לשטוטגהוף, הוא היה מוצא עדות חיה למחנה ריכוז ולדרך ההמתה באמצעותו. זה מחנה לא גדול, הוא עומד על פסגת הר, הוא היה קטלני ככל מחנות הריכוז, ובצדו היה מתקן להמתה בגזים, העומד על תלו עד עצם היום הזה.

מזר להוכיח בפורום הזה, שאכן היתה צורה כזאת של המתה. אני חושב שלפנינו תופעת שיא בתנועה הולכת וגוברת בשולי העולם המדעי, העוסקת באופן פרופסיונלי וקבוע בניסיון בלתי-נלאה להכחשת השואה. חרושת כזאת קיימת בקנדה, בארצות-הברית ובכוכ ארצות אירופה. זהו זרם הולך וגואה, והוא הגיע לדעתי בעניין זה לשיאו, כי כאן מדובר על אוניברסיטה המתקצבת על-ידי מוסדות ציבור ועל-ידי הממשלה בצרפת. זו מעניקה תואר דוקטור לסוג כזה של עבודה.

אני מביא את הדוגמה הזאת כדי להראות, שני ההחליטים המגמתיים והנבויים של הכחשת השואה, פלוס השכחה, ועל אחד מאותותיה הבאתי כאן דוגמה, הם האקולוגיה של האנטישמיות של הדור הבא והם האקולוגיה של ביטול הלגיטימיות של מדינת היהודים בדור הבא.

לכן אנחנו מעלים זאת, ולא רק כדי לזכור ולא לשכוח, וכפי שחברתי, חברת הכנסת חייקה גרוסמן אמרה, ובצדק, בנאומה המעניין והחשוב — אם אנחנו, הבית הזה, מדינת היהודים, לא נשמור על הגחלת הזאת, איש לא יעשה זאת במקומנו. לכן אני כל כך נפעג ככל פעם שבשיתון כותבים בהקשר כזה או אחר: חבר הכנסת שילנסקי ושבת וייס — לזכר השואה. ב"דבר" פורסם לפני ימים אחדים מכתב, שהעיר לנו, שאם אנחנו כל כך רגישים, שנהיה רגישים גם כלפי מה שעושים לערכים בארץ הזאת. גם כן, הווריאנט הזה של ההשוואה הקלילה הזאת, הפסכדוראינטלקטואלית, בין מעשי הנאצים לבין מעשינו כאן, השוואה הנעשית על-ידי נושאי תארים אקדמיים, התחום היה אקדמי חשוב מאוד. איזו קלישות, איזו רדידות, איזה חוסר רגישות, איזה טמטום קיים בעצם ההשוואה הזאת. אנחנו לזכר השואה... השואה צריכה לזכר, הופיעו כאן היום שתי שדולות — לפני 20 דקות הופיע הלווי של מפעל הפיס, והוא הלך עכשיו למוזון לאכול. עכשיו התייצב בכנסת לזכר השואה...

הצעתי, ידידי סגן שר החוץ, ראשית, להעביר את חוקן הדיון הזה; אם אפשר, לנשיא צופת פרנסואה מיטראן, לשר החינוך בממשלת שיראק, אדון מוג'רי, לתת-שר החינוך, הממונה על השכלה גבוהה, אדון דה-ווקה — שני השרים הם אנשים חדשים — ולתבוע ביורו של העניין.

אהרן נחמיאס (המערך):
ברשות היושב-ראש, אני רוצה לומר לך, ששלחתי ליושב-ראש אגודת הידידות מברק, שיעלה את הנושא כהצעה על סדר-היום של האספה הלאומית בצרפת.

שבח וייס (המערך):
עשית מעשה מבורך. אני מודה לך מאוד. אם כן, חלק מהמלאכה כבר נעשה. הצעתי להעביר זאת ליושב-ראש האספה הלאומית וליושב-ראש ועדת החינוך. שם, מוכן שהמברק של חברי, חבר הכנסת נחמיאס, חשוב כאן.

אגב, מוסדות "ידי-שם" יזמו יוזמות דומות והעבירו גם כן מחאה וביקשו שיבדקו את העניין.

ולגבי המוסדות שעוסקים בהשכלה גבוהה — האם מוסד אקדמי אוניברסיטאי כמו אוניברסיטת נאנט, המעניק תואר דוקטור לאדם שמסוגל לכתוב עבודה כזאת על כריה שטנית, לאדם שהוא ללא ספק או אוויל, או דגנרט או שטן — האם מוסד כזה ראוי להופיע ברשימת המוסדות להשכלה גבוהה שתואריהם מוכרים? מי יודע איזה תואר הם מעניקים לאנשים על עבודות מחקר במתימטיקה, בכימיה, בפיסיקה ובכיטוריה, אם הם מסוגלים להעניק תואר דוקטור על דבר מתחצף כזה, דמויני, שקרי, שטני.

התגובה צריכה להישמע, אינני חושב שהיא תישמע בארץ. מהי חשיבותו של עניין זה בין דוח-לדל אחד לדרת שני? וכן הלאה. מהי ככר החשיבות בנושא זה? שורה אחת לא תיכתב על תגובת הבית פה, אבל לפחות, שם, במקומות ההם, אנחנו צריכים להוסיף אותם בצורה הנוקבת ביותר. זהו נושא שאי-אפשר לעבור עליו לסדר-היום.

חשבתי שעליכם לבקש גם משר החינוך שלנו שיבדוק באיזו מידה האוניברסיטאות בישראל עומדות בקשרים עם

יש כמה וכמה אופנים של הכחשת השואה, יש לזה כמה וריאציות. וריאציה אחת נפוצה מאוד בעולם הקומוניסטי ובעולם הסובייטי. שם אין הכחשה של שואה, אלא יש עירוב של הרג היהודים כהרג הכללי. כאשר ביקרנו, במסגרת אותה משלחת, בטרנוב, ראינו שם שלט בקצה רחוב, הנקרא רחוב היהודים, "אוליזה זידובסקה". והיה חרות עליו, כי מכאן נלקחו למשלוח הראשון לאושוויץ 728 אזרחים פולנים.

שם קורה עוד משהו. בכל מקרה שבו ישראל מעורבת במעשה מלחמה משווים מעשינו למעשי הנאצים. כזה יש ניסיון שטני להשיג שתי מטרות במכה אחת: ללחום בצורה פתולוגית נגד ישראל והצינונות, וכתוצאה לוואי — להאשים את הנאצים ואת מעשיהם. נעשית כאן אוניברסליזציה של המעשים האלה על בסיס של השוואה, על בסיס של שקר.

אני מוכרח לומר בעניין זה — ואינני פטור מלומר זאת בבית הזה — שיש יהודים שעוסקים בכך. אם נכון מה שפורסם על שחקני תיאטרון חיפה, עיר, בדבר התבטאויותיהם בהופעותיהם בשיקגו, שבהן הם השוו מעשים מסוימים של ישראל למעשי הנאצים, הרי לא זו בלבד שהם אשמים בבורות, בניכור מוחלט לעמם, אלא הם שותפים בירודעין למלאכה נבזית ואנטי-אנושית, וכמובן שקרית — אם אומנם נכון מה שפורסם.

זרם אחר של הכחשת השואה נפרץ מאוד במערב: לא היה ולא נברא. לא הרגו בגזים. לא היו מחנות ריכוז. היו, אבל היו לכולם. הזרם הזה משרת שתי מטרות, שבחלקן הן דומות למטרות של הגוש הקומוניסטי. המטרה האחת היא חיוק האנטישמיות המסורתית, המשך פעולת הדמוניזציה של העם היהודי — זה הדמיון הפרוע של היהודים, אפילו בנושא כזה הם משקרים. המטרה השנייה היא ביטול או צמצום הלגיטימיות של מדינת ישראל. הם עושים זאת במחושב, והתופעה הזאת נחקרה, חברי סגן שר החוץ, אנחנו יודעים בדיוק אילו מכוניות עוסקים בכך ומה הם עושים בתחומים נוספים, למי הם קשורים ועל-ידי מי הם ממונים. הם באים ואומרים כן: הטוען המוסרי המרכזי של העם היהודי אחר השואה לקבל מדינת היהודים, מדינת ישראל, היה האסון של השואה. אם אכן שואה לא התרחשה, הרי הם זכו בשקר במדינה שלהם.

לתופעה זו מצטרף תהליך מאוד אנושי, תהליך השכחה, שכן אנו הולכים ומתבגרים, אבל המגוול הזה, בעל הדוקטורט המתעצף הזה, אנרי רוק, הוא כן 65. הלאו הדברים האלה התרחשו בזמן שהיה הוא איש צעיר ומבין. אם הוא כל כך מתעניין בנושא, הוא כוודאי ידע על כך, ואם לא באותו זמן, הרי מייד אחר כך. אבל יש גם תהליך של שכחה, ולראבון לכ, התהליך הזה הוא כל כך אנושי, עד שהוא פוקד את כלולנו.

אינני רוצה לערב קודש בחול, אבל בכל זאת, כאשר נסתים פה הדיון במפעל הפיס, היתה נדידה אדירה החוצה, אף שכל חברי הכנסת ראו מה עומד על סדר-היום. הם הלכו אל הכוורת כדי לספק לטורים של סוף שבוע את החוכמות וההתחכמויות שלהם.

אני רוצה לומר לכם פה, שמאוד מסוכן להעביר דרך החקשורת הישראלית תגובה שלנו בעניינים הקשורים בשואה. אין לכם מושג עד כמה הדבר קשה. הוא כמעט בלתי-אפשרי במשך שבוע שלם ריזוחו על ההתרגשות הכין-לאומית בפרשת ולדיהים, ורק בדוחק סיננו לדיווחים גם את התגובות של חברי הכנסת חייקה גרוסמן, דב שילנסקי, שלי ושל אחרים. בקושי, כחדשות של כמעט חצות, אחרי לחץ ועשר שיחות טלפון.

על הענקת דוקטורט מטעם אוניברסיטת נאנט לאנרי רוק על חיבורו המבוסס על הכחשת השואה. באירוע המוני שהתקיים לרגל יום העצמאות גינו הרב הראשי ונשיא הוועד המייצג את יהודי צרפת, ה-CRIF, את מתן הדוקטורט. כן נתקיימה הפגנה ליד האנדרטה לזכר השואה, ובה השתתפו כל הארגונים של ניצולי השואה וכן ארגונים למען זכויות האדם.

תגובת ממשלת צרפת והציבור הצרפתי היתה נמרצת. השר הממונה על המחקר והחינוך הביע את הזדעקותיו והורה לחקור את הפרשה ולבדוק אם הגשת התביעה של הדוקטורט תאמה את הנהלים המקובלים. יש להוסיף, שהעיתונות הצרפתית על כל גווניה הצטרפה למחאה ולגינאי.

שבח וייס (המערך):
גם הרדיו.

סגן שר החוץ ר' מילוא:
העיתונות כוללת בתוכה גם את הרדיו.

המוסדות היהודיים בודקים כעת מה הם הצעדים המשפטיים והמינהליים שאותם ניתן לנקוט כדי לעקור תופעה ממאירה זו מן השורש.

חברי הכנסת, ממשלת ישראל רואה לעצמה תוכה קדושה לתרום את מלוא תרומתה לשמירת טוהר זכרם של אחינו ואחיותינו שעזבו והושמדו. בידי שגרירויות ישראל הוראות להקדיש לנושא רבי-חשיבות זה עדיפות מרבית, תוך שיתוף פעולה הדוק עם יהודי התפוצות, עם הפרלמנטרים, עם המפלגות הדמוקרטיות, עם הממשלות הידירותיות ועם מעצבי דעת הקהל ואנשי הגות, רוח ומוסר בעולם כולו.

נפעל אפוא בכוחות משותפים, כדי שהאחר הזדוני של הכחשת השואה יקבל בכל אתר ואתר תשובה הולמת ומוחצת.

אני רוצה להציע לחבר הכנסת שבח וייס להסתפק בדברים שנאמרו כאן. אנחנו, מבחינתנו, נשתדל להעביר את תוכן הדיון הזה לידיעת כל הגורמים שיש טעם ומקום להעביר אותו להם.

היו"ר מ' כהן אבידב:
תודה לסגן שר החוץ. אני שואל האם חבר הכנסת שבח וייס מסכים להצעה הזאת?

שבח וייס (המערך):
אני מסכים.

היו"ר מ' כהן אבידב:
תודה. הכנסת רשמה לפניה את הודעתו של סגן שר החוץ.

ח. הצעת חוק למניעת מפגעים (תיקון), התשמ"ה — 1985*

(הצעת חבר הכנסת ד' שילנסקי)

מבחינת החוק נושא המפגעים הקשורים באיכות הסביבה הוא פרוץ וההפקרות חוגגת.

האוויר ממשיך להיות מזוהם. הזיהום מתרחב מיום ליום עליידי עשן, עליידי גזים, עליידי אדים, עליידי רעלים כימיים, עליידי אבק וכיוצא באלה. אנו עומדים עכשיו גם בעידן של סכנת זיהום עליידי קרינה. זיהום פוגע קשות בכריאתנו; הריחות התריפים הממלאים את חלל האוויר שלנו הורסים את איכות חיינו; הרעשים פוגעים בשלוותנו ובעצבינו — והחוק הוא אות מתה.

האוניברסיטה הזאת וכיצד הן צריכות להגיב על העניין הזה, ברמה האקדמית של חלוקת תארים.

זהו נושא שאסור לעבור עליו לסדר-היום, בשום פנים ואופן.

היו"ר מ' כהן אבידב:
תודה לחבר הכנסת שבח וייס. רשות הדיבור לסגן שר החוץ להשיב על ההצעה לסדר-היום.

סגן שר החוץ ר' מילוא:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אכן הכחשת השואה היא אחד הגילויים המדאיגים ביותר של האנטישמיות בת זמננו. מטרתה של שיטת תעמולה ארסית זו היא לשים ללעג את זכר הקורבנות, לערער את אמינות זעקת המחאה נגד האנטישמיות והנאציזם ואף לפגוע במדינת ישראל.

להכחשת השואה פנים רבות. מחד גיסא, היא מופצת לקהל הרחב באמצעות עלונים וכרוזים המכילים דברי השמצה אנטי-יהודיים. מאידך גיסא, מכחישי השואה מתעטפים לעתים קרובות באצטלה אקדמית ומפרסמים ספרים ומחקרים לרוב, מצוידים חמדי בחיבור מסולף ומוזויף. נוצר אפילו שיתוף פעולה בין-לאומי בין מכחישי השואה למיניהם אשר מנסים לסלף את תולדות הרייך השלישי וזוועותיו. הם מקיימים ביניהם קשרים ועורכים מפגשים כדי לבסס את תורת הכוזב שלהם.

המוסדות היהודיים ושגרירויות ישראל ערים לסכנה זו ופועלים בהתאם לכך. לדוגמה, בהיענות לפניית יהודי אוסטרליה, סירבו בחודש מרס האחרון האוניברסיטאות של מלבורן וסידיני לארח את אחד ממכחישי השואה הראשיים, שבא מאנגליה למסע הרצאות.

קיימות גם דרכים משפטיות. בינואר שנה זו דן בית-דין בלוס-אנג'לס תועמלן אנטישמי מקצועי, שהקים מוסד מיוחד להכחשת השואה, לקנס כספי כבד מאוד. בקנדה התקיימו בזמן האחרון שני משפטים נגד מכחישי שואה, ואף הם הסתיימו בהרשעה ובעונש. בחודש מאי שנה זו נידון בעיר קובלנץ מרצה שעסק בהכחשת השואה כשיטוריו לפיטורים ולמאסר על-תנאי.

בנוסף על כך קיים מגוון רחב של פעולות חיוניות שיש לעשותן בחתום העמקת תודעת השואה וקידום המחקר בנושא זה בארצות שונות.

אשר למקרה אוניברסיטת נאנט, חברי הכנסת, המוסדות היהודיים בצרפת השמיעו את קול מחאתם מייד לאחר שנודע

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, אני גישים לנושא הבא: הצעת חוק למניעת מפגעים (תיקון), התשמ"ה — 1985. המציע — חבר הכנסת דב שילנסקי.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשנת התשכ"א — 1961 חוקקה הכנסת את החוק למניעת מפגעים. הוא החוק הנקרא בלשון עממית "חוק כנוביץ". מאז חקיקת החוק הוא אות מתה. לא אדון כמעמד זה בכל הגורמים שהביאו לכך, אציין רק זאת:

מטרת החוק היא להתאים את חוק מניעת מפגעים להתפתחויות בתחום המינהלי, המשפטי והטכנולוגי, שאירעו ב-25 השנים שחלפו מאז קבלתו.

ידוע, שמשרד הבריאות אינו מסכים לחלק מההצעות, ומושם כך הצעת החוק שיזמו לא התקדמה עד היום. בימים הקרובים אני אמור להיפגש, בעזרת השם, עם שר הבריאות ולהידבר עמו בנושא זה, מתוך תקווה להגיע להבנה.

מכל מקום, אינני מתנגד שהחוק יועבר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה לדיון טרומי, ואולי שם יוצע פתרון שיתקבל על דעת שני השרים.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לשר הפנים. אני מעמיד את הצעת החוק להצבעה.

ה צ כ ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק למניעת מפגעים (תיקון), התשס"ה—1985, לדיון מוקדם בוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

ט. הצעה לסדר-היום

מצבה ומעמדה של קהילת השחורים העבריים בישראל

מאז ועד היום לא מצאו ממשלות ישראל לנכון לקיים דיון כלשהו, וזאת על-אף המסקנות שהונחו על שולחן הכנסת ביום 3 בפברואר 1982, שבבקביותן הצעתי שירב הצעה לסדר-היום.

ועדת הפנים ואיכות הסביבה, שדנה בהצעה, לא נכנסה לדיונים חוזרים על הבעיה לאחר ששמעה את הרקע לכל הפרשה, שכן זו נראתה לה בעיה הדורשת קבלת החלטות. לפיכך הגיעה הוועדה למסקנות האלה: א. ועדת הפנים דורשת מממשלת ישראל לדון ולהחליט בהקדם האפשרי בנוגע למעמדם החוקי של אנשי הכת הנקראים "הכושים העבריים", לזכויותיהם ולחובותיהם; ב. הוועדה סבורה, שבהעדר החלטת ממשלה ברורה ומחייבת, עומדים משרדי הממשלה המטפלים בנושא חסרי אונים נוכח החרפת הבעיה; ג. לפיכך, פונה הוועדה לראש הממשלה להעלות את הנושא לדיון ולהחליטה בממשלה, והוא ידווח לוועדת הפנים על ההחלטה שנתקבלה, מתוך חודש ימים מיום הנחת המסקנות על שולחן הכנסת.

רבתי חברי הכנסת, דבר לא נעשה מאז. הממשלה ממשיכה להתחמק מקיום דיון במליאתה ומקבלת החלטות מחייבות, שיש כאמתחתן מציאת פתרון לבעיה סבוכה זו, הן מן הבחינה האנושית והן מן הבחינה המדינית.

רבתי חברי הכנסת, המתרחש בימים אלה בקרב חברי הכת חייב להדאיגנו, בהיותנו מדינה הנמנית עם המדינות הנאורות ברחבי העולם, בימים אלה נמסר לי, כי כ-46 מבני כת "השחורים העבריים" כדימונה, אשר עבדו באחד ממפעלי הייצור ברחובות והבעלים התירו להם לגור בחוף המפעל, נעצרו על-ידי כוחות המשטרה, והיום הם פזורים בכתי"כלא ברחבי הארץ — נשים, גברים וילדים מתחת לגיל 18. אינני יודע אם הם עצורים בפקודת שופט או לא — זאת הייתי רוצה לשמוע משר הפנים. מר יצחק פרץ: הייתי רוצה שהוא יערכן אותו בנושא הזה, מכיוון שלא הצלחתי, לצערי, לקבל אינפורמציה בסוגיה זו.

מאז 1961 חלו שינויים בעולמנו ובחיינו. הקדמה מביאה לשינויים אקולוגיים. ככל שהמדרע מתקדם כן נפגעת איכות חיינו. החוק הישן, שהיה חרות בספר החוקים שלנו ולא הפעלנו אותו, נהיה עם השנים מיושן. גם לו יכולנו היום להפעיל אותו — הוא לא היה עונה על הצרכים הממשיים בתקופתנו.

בעזרת מומחים נוסח החוק מחדש. השתדלתי לסגור את הלקונה שגרמה לכך שהחוק לא הופעל עד היום, וכן להתאים את החוק לתקופתנו המודרנית.

אני יודע, שכל הגורמים תומכים בעיקרי החוק. יש התנגדויות פה ושם לניואנסים, לצערי בעיקר מטעמי פרסטיז'ה, וזה שולי ומתגמד לעומת העיקר.

אני מבקש להעביר את החוק לוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, להכנתו לקריאה ראשונה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת רב שילנסקי. אני מזמין את כבוד שר הפנים להשיב על הצעת החוק.

שר הפנים י"ח פרץ:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק זו זהה להצעת חוק שהפין משרדי בראשית 1983.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אנו ניגשים לנושא הבא: מצבה ומעמדה של קהילת השחורים העבריים בישראל — הצעה לסדר-היום מאת חבר הכנסת יעקב זאק אמיר. בבקשה.

יעקב זאק אמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, עמיתי חברי הכנסת, בעיית הקהילה הנקראת "השחורים העבריים" מעסיקה את הכנסת ואת מוסדות הממשלה מאז חודש דצמבר 1969. עת הגיעו לארץ כמה משפחות שחורות מליבריה ובידיהן תעודות אזרחות אמריקניות.

הוחלט אז לאשר להם כניסה לשלושה חודשים, בתור מבקרים, ולהעניק להם טיפול כאליו היו עולים חדשים. וכן לתת להם אישור לעבודה ולהעמיד לרשותם דירות כדימונה, בערך ובמצפה-רומן.

הרבה מים זרמו מאז נכתיבו הטיפוליים השונים בחברי הכת, שהמשיכו להגיע ארצה גלים גלים והצטרפו לחבריהם בערך, במצפה-רומן וכדימונה.

כנסות ישראל, מאז הכנסת השביעית ועד הכנסת הזאת, טיפלו כסוגיה סבוכה זו של קליטתם ושהותם בארץ של בני הכת. לבעיה זו יש היבטים לאומיים, ביטחוניים, אנושיים וחברתיים כאחד.

כ"ב באוגוסט 1978, בעקבות הצעה לסדר-היום שהגשתי לכנסת, מינה שר הפנים דאז, מר יוסף בורג, ועדה ציבורית בראשותו של חבר הכנסת לשעבר דוד גלס, ועליה הוטל לבדוק את בעיית כת "הכושים העבריים", החברים בוועדה זו היו האישים הלח: אריה מאיר, אז חושב קריית-גת; צבי צילקר, אז ראש עיריית אשדוד והיום מנכ"ל משרד העבודה והרווחה, ואב קצנלבוך. מסקנות הוועדה והמלצותיה הוגשו לשר הפנים ב"ב 13 ביוני 1980.

לנסוף למסקנה שאין לגרשם מן הארץ — ושם גם מוסבר מדוע לא ניתן לגרש מן הארץ אלפי אנשים בלי לסכך את מדינת ישראל בתחום המדיני ובתחום האנושי — שיש להכיר בהם כאזרחי המדינה ולחפש בשבילים מקום יישוב שיחאים לאופי ניהול חייהם כקומונה.

רבותי, חברי הכנסת, האם עלינו לחכות עד אשר יקרה, חלילה, אסון כלשהו שיחייב מינוי ועדת חקירה לכדיקת סיבות האסון, או שעלינו לדרוש היום בחוקף מממשלת האחרות הלאומית לקיים דיון בממשלה, לקבל החלטות נועזות ואנושיות כאחת ולהביא פרשה עגומה ומתמשכת זו לסיומה, למען טובתה, ביטחונה ועתידה של מדינת ישראל?

אדוני היושב-ראש, אסור לכנסת ישראל להתעלם מהמצב הקריטי והמסוכן השורר בקרב בני הכת בדימונה — רעב, קיצוב מזון, איסור על עבודה בכל מקום שהוא, האם נתנו דעתנו על המצב שבו קהילה גדולה של אלפי נפשות מתקיימת בלא מקורות הכנסה ונאלצת לעמוד בתשלומים כגון תשלומי הארנונה, המים, החשמל ושכר דירה "לעמידר" ולצורכי הקיום היומיומי?

כמו כן, ברצוני להבהיר לכנסת שיש לחקור את המציאות השוררת בתוך הכת במיוחד בכל מה שקשור לההתנהגות, לביגמיה, לעונשים, לשלטון האוטונומי ולאופן ניהולה של קהילה גדולה זו. הנושא מסוכן מכדי לפרטו על כל פרטיו מעל כימת הכנסת, אבל, האמינו לי, זוהי פצצת זמן שצריך לטפל בה במהירות המקסימלית, וכל חודש וכל שנה שחולפים ללא טיפול בעניין אינם מקלים על אושיותיה ועל ביטחונה של מדינת ישראל.

אנחנו חיים במשטר דמוקרטי, ולכן איננו יכולים לעבור לסדר-היום על מציאות זו, המחייבת בדיקה וטיפול על-ידי המוסדות הנבחרים של המדינה.

גם אם אין לבני הקהילה סטטוס כלשהו במדינה, אסור לנו להתעלם ממה שמתרחש בקרבם ולנקוט מדיניות של בתי-ענה, כאילו הדברים אינם נוגעים לנו.

אני דורש, אדוני היושב-ראש, שממשלת ישראל תקיים דיון דחוף ומהיר בסוגיית ה"שחורים העבריים" הגרים בתוכנו ותקבל החלטה שתחייב את כולנו. אנחנו נכבד את החלטת הממשלה, חוסר החלטה מעמיד את המדינה ואת היישובים במצב אבסורדי, שהם אינם יכולים להמשיך בו. יש מציאות שנוצרה, והיא מתמשכת שנים רבות, כמעט שתי עשרות שנים. אם המדינה לא תתמודד היום עם סוגיה זו, תהיה זו שגיאה כלפי ההיסטוריה, כלפי היישובים, כלפי הנגב וכלפי ייעודה הלאומי.

לכן, הייתי רוצה, אדוני היושב-ראש, שנושא זה יועבר לוועדה משותפת של ועדת החוץ והביטחון ושל ועדת הפנים. אני יודע שאין אני רשאי להציע להעביר את הנושא לוועדה —

הי"ר מ' כהן אבידב:

אתה יכול להציע רק דיון במליאה. שר הפנים יכול להציע להעביר את ההצעה לוועדה.

יעקב זאק אמיר (המערך):

אני רק מציע.

הי"ר מ' כהן אבידב:

בהתאם לתקנון — —

דבר נוסף שנמסר לי, ואין לי סיבות שלא להאמין לו, הוא ש-1,500, 2,000 נפשות מבני הכת החיים בדימונה — כשהייתי ראש העיר העמדתי לרשותם שכונה חדשה, בהסכמת שר הבינוי והשיכון, סגן ראש הממשלה דוד לוי — הנהיגו קיצוב במצרכי מזון והם אוכלים רק פעמיים ביום. יש בהם גם רעבים ללחם, וכאלה שסובלים מתת-זונה. רבותי חברי הכנסת, מציאות זו אסור לה להתקיים במדינת ישראל. במדינת היהודים אסור שידעו רעב מה הוא.

הממשלה שוגה כשהיא מתעלמת מהמציאות שנוצרה במהלך חקופה ארוכה, כמשך 17 השנים שחלפו מאז הגיעו ה"שחורים העבריים" ארצה בדרכים לא-חוקיות ובאו לחיות בקרבנו. כמשך הזמן הזה נולדו לחברי הכת כ-600 ילדים. אחדים מהם הגיעו לגיל 17 — 18, והם אינם יודעים מציאות אחרת מן החיים במדינת ישראל. אל לנו להקל ראש בכביה חמורה זו. עלינו לדרוש מממשלתנו להתמודד במלוא האחריות עם הבעיה שנוצרה ולקבל החלטות אמינות, אנושיות ונוכחות. זו בעיה סבוכה, במיוחד מבחינת יחסיה של מדינת ישראל עם אפריקה ועם קהילת הכושים הגדולה שבארצות-הברית — דומני שכ-30 מיליון שחורים חיים בארצות-הברית.

אני עוד וזכר את הוויכוחים שהיו לנו, כשהייתי יושב-ראש ועדת המשנה שטיפלה בנושא הזה בכנסת התשיעית, כאשר נפגשנו עם כשישה נציגים מהקונגרס האמריקני, שבאו לבדוק את הסוגיה הזאת. הפרוטוקולים, גם של הוועדות וגם של הכנסת, יכולים להאיר את הנושא הזה.

ב-26 באפריל 1983 שלה מר בורג, שר הפנים דאז, מכתב ליושב-ראש הכנסת מר מנחם סבידור כוז הלשון, ואני מצטט: "על-פי תקנון הכנסת אתייחס להלן לטיפול משרד הפנים כקשר למסקנות ועדת הפנים ואיכות הסיבה של הכנסת בנושא בעייתם של הכושים העבריים". כארץ, שהונחו על שולחן הכנסת.

במשטרת ישראל נעשו פעולות רבות במסגרת הטיפול המשטירתי בנושא וביניהן: א. נעשו פעולות לזיהוי חברי הכת.

אני רוצה להזכיר לכנסת, שבשרתי כראש עיריית דימונה שכנעתי את בני הכת לגשת למשטרה ולהתפקד, ויש לצייין כי 90% מביניהם התפקדו וגם טבעו את טביעות אצבעותיהם.

ב. נעשו פעולות לתיאום הטיפול של ורועות הממשלה השונות בחברי הכת.

לסיים, ובנפרד מהדיווח לעיל ברצוני — אומר שר הפנים מר יוסף בורג — "להעיר, שמסקנות הוועדה מתבקשת גם הפנייתן לראש הממשלה מר מנחם בגין". עד כאן מכתבו של שר הפנים מר יוסף בורג ליושב-ראש הכנסת.

אדוני היושב-ראש, על אף פנייתי הנוספת לראש הממשלה מר מנחם בגין, ובחקופה הזאת גם לראש הממשלה מר שמעון פרס, דבר לא זו והממשלה טרם קיימה דיון בסוגיית "הכושים העבריים" החיים בארצנו בסטטוס-קוו שלילי.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת המכובדים, שוועדת-גלס דחתה פה אחד, משיקולים המוסכמים בהמלצות של הוועדה שברדה, את עמדת משטרת ישראל הממליצה על גירושם של בני הכת מישראל. הייתי רוצה שהדוח הזה של ועדת-גלס יגיע לכל חבר כנסת, כדי שיעיין בו וילמד וידע מה קורה עם חברי הכת הזאת בארץ.

ועדת-גלס אשר השקיעה עבודה רבה בהכנת הדוח חקרה, בדקה, ביקרה במקומות מגוריהם, שמעה עדים רבים והגיעה

יעקב זיאק אמיר (המערך):

היו"ר מ' כהן אבידב:
אני שואל את המציע, חבר הכנסת אמיר, האם הוא מסכים להעביר את ההצעה לוועדת הפנים?

אהרן נחמיאס (המערך):
מאחר שיש משאלה של המציע להעביר את ההצעה לוועדה משותפת של ועדת החוץ והביטחון וועדת הפנים, אני מציע שוועדת הכנסת תחליט לאיזו ועדה תועבר ההצעה.

היו"ר מ' כהן אבידב:
חברי הכנסת, אני ממיד להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שעליה תחליט ועדת הכנסת.

אני מכיר את התקנון, אבל מותר לי להציע הצעה, כדי שלא יאמרו לי: מדוע לא העברת את הנושא לאחת מוועדות הכנסת שבהן הדיון הוא סודי ואינו לפתוח?

אני חושב שוועדה משותפת כזאת יכולה לטפל בסוגיה הזאת ולסיים הטיפול בה במהירות המרבית.

היו"ר מ' כהן אבידב:
אני מקבל זאת כמשאלת לב, אבל אתה יכול רק להציע דיון במליאה. תודה רבה.

רשות הדיבור לשר הפנים להשיב על ההצעה.

שר הפנים י"ח פרץ:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נושא ה"כושים העבריים" הוא נושא עיני ורגיש וראוי בהחלט לדיון מעמיק ומקיף. אשר על כן אני מסכים שההצעה תועבר לוועדת הפנים של הכנסת לדיון.

י. הצעות לסדר-היום

פיזור של מועצת קריית-ארבע

הוא אף חתם בזמנו, קבל עם ועדה, הסכמים קואליציוניים גזעניים. סעיף 5 בהסכם הקואליציוני חייב את פטוריהם של העובדים הערבים בקריה. זהו סעיף גזעני, והיועץ המשפטי פסל אותו ודרש לבטלו. ואכן, יושב-ראש המועצה הודיע שהוא מבטל את הסעיף, אך הביטול היה רק לכאורה.

בשאלתא שהגישה חברת הכנסת חייקה גרוסמן לשר הביטחון, ב-1 בינואר 1986, הזכירה חברת הכנסת הנכבדה לרשויות, שהוראת היועץ המשפטי לממשלה אמרה, כי המועצה תפוזר על-ידי שר הביטחון ומפקד אוזר יהודה ושומרון אם היא לא תבטל סעיף זה, לא רק לכאורה אלא גם הלכה למעשה. אך ב-6 בינואר 1986 — נאמר באותה שאלתא — פורסם, כי המועצה ביצעה את האמור בסעיף 5, כלומר את הסעיף הגזעני, פיטרה את הפועלים הערבים שהיו עובדיה של מועצת העיר ומסרה את העבודה לחברה קבלנית, המעסיקה אומנם ערבים, אבל הם לא יהיו עוד חלילה עובדי המועצה. למעשה, סעיף זה התקיים, גם אם העבירו עליו "פס" באותו נייר שחתמו עליו הסכם קואליציוני.

כאמור, השאלתא הוגשה ב-8 בינואר 1986. רק ב-23 במאי, כלומר לאחר כחמישה חודשים, מצא שר הביטחון לנכון לענות עליה. תשובתו היתה, שהוא מבקש להשהות את מתן התשובה, משום שקצין מטה לענייני פנים דיווח בחודש אפריל — כלומר ארבעה חודשים לאחר שהוגשה השאלתא — ליועץ המשפטי לממשלה על פעולותיה של המועצה, ולפיכך, לפני נקיטת פעולה נוספת, אומר שר הביטחון, "ברדתי להמתין לחוות דעתי של היועץ המשפטי על פעולות אלה".

היועץ המשפטי חיווה את דעתו וקבע, שזהו מעשה שלא ייעשה, ושאינו יעשו אותו יש לפזר את המועצה. ואילו שר הביטחון, לאחר ארבעה חודשים, עדיין בודק, עדיין לא יודע.

אם כזה הוא מצב הביטחון בגדה המערבית, אי-אפשר לומר: אשרינו. מכל מקום, אני שואל את משרד הביטחון: עד מתי תמתינו?

ואם אתם לא בדקתם — בינתיים בא דוח מבקר המדינה ופירט את רשימת כל המוסדות הגזעניים הממומנים על-ידי

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, אני עוברים להצעה הבאה לסדר-היום, פיזור של מועצת קריית-ארבע — מאת חבר הכנסת מחמד ותד וחבר הכנסת אליעזר ולדמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת מחמד ותד.

מחמד ותד (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קריית-ארבע, ראשית קיומה כחטא והמשך קיומה כחטא הגובל, על-פי דוח מבקר המדינה, בפשע. היא הופכת לנגד עינינו ממש לגולם הקם על יוצרו — על הליכוד, על המפלגות הדתיות ובמובן מסוים אפילו על התחיה. מועצתה קמה, בסופו של דבר, גם על היד המושטת והתומכת של משרד הפנים, על כללי המינוח התקין ועל החוק, וזה כלשון המעטה. היא משמשת כבסיס ארגוני וכלכלי לפעילות ולפעולות שמקומן לא יכירן בחייה הציבוריים של מדינת ישראל. יושב-ראש המועצה, שלום ואן, מצפצף לא רק על דוח מבקר המדינה אלא גם על החוק, מהצורה שהתפרסמה כ"על המשמר" ב-22 במאי 1986, על רקע פרסום דוח מבקר המדינה, ניתן להבין, שהוא לא יתקן את עיקר העיוותים והתריגות שעליהם הצביע המבקר בדוח שלו על פעולות המועצה, בעיקר על פעולותיה הכספיות.

מדוח מבקר המדינה עולה, שהמועצה מגלה ליברליות תמורה בניהול ענייניה הכספיים, בלא לקבל את אישור הממונה על המחוז, כפי שמתחייב מן החוק, בלא ועדת ביקורת, בלא ניהול כספי של רואי-חשבון ובלא אישור של המועצה עצמה, וגם בלא שטח ותגיש, אפילו לאחר מעשה, דוחות כספיים לשלטונות המוסמכים. רק לדוגמה אזכיר, שהדוח של שנת 1981 הוגש רק בשנת 1985, כלומר לאחר ארבע שנים.

ראש המועצה, מר שלום ואן, מעביר כספים כראות עיניו למטרות בלתי-ברורות. לאחר שנבחר לראשות המועצה הוא איננו זקוק עוד לא לאנשי הליכוד, למשל, ולא לאחרים שהעלו אותו לשלטון, והוא מקבל את ההחלטות כראות עיניו. מוציא את כספי הציבור על-פי תפיסתו ואמונתו, ורק על פיו יישק דבר.

אני, דווקא, רוצה לומר שההתיישבות בקריית-ארבע תחילה אינה בחטא אלא תחילתה בקיום מצווה יהודית, ציונית, יסודית ביותר, על מצווה זאת מבוססת הקמת מדינת ישראל, כל ההתיישבות בארץ-ישראל וכל זכותנו בארץ-ישראל בכלל — הכול נובע מהזכות של היהודים להתיישב בקריית-ארבע, היא חברון.

במקום הזה התיישב היהודי הראשון, והו היישוב היהודי הוותיק ביותר בהיסטוריה. במקום הזה הוקמה מלכות דוד על כל ישראל, ויישוב יהודי היה במקום הזה במשך כל השנים, עד שבוצע אותו פשע של רצח עם, אותו פשע של שחיטת הקהילה היהודית בחברון, שנת התרפ"ט. כאן הפשע, כאן החטא, לא בהתיישבות היהודית בקריית-ארבע, היא חברון.

ומכאן גם לנושאים האחרים, אני רוצה, קודם כול, להניח בצד, להעמיד בפרופורציה הנכונה את הנושא של סעיף 5 שבהסכם הקואליציוני שנחתם בקריית-ארבע. אני רוצה לומר פה, שסיעת התחיה הודיעה בזמן החתימה על ההסכם, שהסעיף הזה כלול בו, שהיא מתנגדת מבחינה עקרונית לסעיף הזה. אנחנו ביטאנו את התנגדותנו לו, אני ניסיתי, באופן אישי, להפעיל את השפעתי לביטול אותו סעיף ולא-יִקבלתו בהסכם.

אני רוצה לציין, שברוך המבקר נאמר בפירוש, כפי שאכן אמר חבר הכנסת ותר, שאותו סעיף בוטל ואיננו קיים, והביטול אכן קיים בפועל. ייתכן שיש מקום להעיר על עצם העלת הסעיף, אולי הדברים לא נעשו בשלמות כפי רצונו של כל אחד ואחד, אולי יש דברים שדורשים תיקון באותה נקודה, אבל אותה אווירה שנוצרה מסביב לסעיף הזה אין לה הצדקה, לאחר שהסעיף בוטל ויש ערכים שעובדים בקריית-ארבע.

ביחס להחלטות המועצה — מדברי חבר הכנסת ותר אפשר היה להבין, כאילו מתקבלות החלטות רק על-ידי הכרעה של ראש המועצה ולא על-ידי נהלים דמוקרטיים מקובלים. אם לכן התכוונת, חבר הכנסת ותר, הדברים אינם נכונים.

מחמד ותר (מפ"ם):
מדוע?

אליעזר ולדמן (התחיה-צמח):

מתקיימות שיטות ומתקבלות החלטות, יש קואליציה, יש אופוזיציה. גם אם הייתי מעדיף קואליציה שונה במועצה, זוהי הקואליציה. כך היא דרכה של הדמוקרטיה. לא תמיד הכול מרוצים מכל קואליציה שמוקמת, ואכן, כפי שצינת, הליכוד באופוזיציה. אני הייתי מעדיף שהליכוד יהיה בקואליציה בקריית-ארבע, אבל אין פירושו של דבר שהחלטות מתקבלות שלא בדרכים דמוקרטיות.

יש בקריית-ארבע המוסדות שהוזכרו כאן, ואני רוצה לדבר על מוסד אחד, שאולי התייחס חבר הכנסת ותר. זהו מוסד שיש בו נשים תמימות, כפי שאכן אמרת, ותמימותן התבטאה בזה שנתנו לעצמן להיסתכן לא מחוץ לעמן שלא לטובתן, נשים אלה נמצאות במוסד הזה לטובתן, לטובת שובן לחיק עם ישראל. ייתכן, ושמעתי מחבר הכנסת ותר באופן אישי, על עדות של אשה, שנכפו עליה דברים. אינני יודע אם הפרטים נכונים, אם הם נכונים, יש אולי מקום להעיר על כך. אבל זהו מקרה תריג, אלה שמלמדים את הנשים האלה, שמרצים לפניהן בנושאי יהדות וציונות, הם אנשים רציניים, לא אנשים — כפי שנאמר עליהם — גזעניים. אני מכיר את האנשים שמרצים לפניהן ואני חושש שיש להתברך בכך שיש מקום שבו יכולות להיקלט נשים שנחספו אל מחוץ לעמן כדי שתוכלנה לחזור לעמן ולשקם את חיהן וחי' ילדיהן.

מועצת הקריה, האם אין די בכך על-מנת לקבל החלטה לפזר את המועצה, בהתאם להמלצתו של היועץ המשפטי?

עיתון "על המשמר" מ-12 במאי 1986, כלומר עשרה ימים לפני החלטת שר הביטחון על השהיית התשובה, פירט את רשימת המוסדות האלה ואת טיבם. אסתפק בהזכרת שניים מהם בלבד, אשר גרמו בזמנו לסערה ציבורית; רבים וטובים בחברה הישראלית צריכים להתבייש שמוסדות אלה עדיין קיימים ומתפקדים וממומנים על-ידי הקופה הציבורית, שני המוסדות הם "יד לאחים", שבו מתחנכים גורי כהנא על תורת הגזע, ו"יד לאחיות", שבו מנוצלות נשים חמימות ניצול מחפיר על-ידי נביאי תורת הגזע.

אך זהו רק פן אחד של השערוריה. קיים, כמוכן, הפן השני, של כובת כספים על נושאים אחרים, על נושאים שמשרד הפנים לא היה עובר עליהם בשתיקה אילו מומנו על-ידי כל מועצה עירונית אחרת. אך גם פה, לחימה, משרד הפנים מגלה יחס של סלחנות, על-אף ביקורתו השקטה של מנכ"ל משרד הפנים בהזדמנויות שונות על צורת ניהולה של המועצה, על הרצאת הכספים ועל דרך קבלת ההחלטות בתוכה. אחת הדוגמאות הבולטות היא מימון ההפגנות והפעולות הפוליטיות, ואינני נכנס עכשיו לטיבן, ידוע, שאנחנו מתנגדים לסוג זה של פעילות, אבל זכותו של כל אדם בחברה דמוקרטית, כל עוד הוא פועל במסגרת החוק וההגדרה המוסרית, להביע את דעתו, ואולם, אסור לו לעשות זאת על חשבון הציבור ולא מכספי הציבור. והרי דוח מבקר המדינה מצביע באופן חד-משמעי על שורה של פעולות, שבהן הוצאו כספים מקופת המועצה למטרות האלה.

מאחר שהדוח מבקר בצורה חריפה את דרך ניהולה של המועצה, מאחר שידוע לנו גם טיב היחסים בין חברי המועצה לבין עצמם, מאחר שידוע לנו תוכן עיסוקם של מוסדות אחרים הממומנים על-ידי המועצה, אנו מציעים שהשלטונות המוסמכים יכריזו על פיוזורה של מועצת קריית-ארבע.

היור'ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת ותר. אני מזמין את חבר הכנסת אליעזר ולדמן להצעה כאותו נושא.

אליעזר ולדמן (התחיה-צמח):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת ותר פתח את דבריו במילים אלו: מועצת קריית-ארבע, תחילתה בחטא וסופה בפשע. יש לערער בכל התקיפות על שתי הקביעות האלה. אבל אני רוצה לעמוד במיוחד על "תחילתה בחטא", כי הלוא כאן שורש הגישה וההסתכלות שבאו לידי ביטוי בדברי חבר הכנסת ותר וברצונו ובהצעתו לפזר את המועצה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

האם אתה מאושר מהמועצה הזאת?

אליעזר ולדמן (התחיה-צמח):

אני מאושר מאוד שיש שקיים היישוב הזה, קריית-ארבע; אני מאושר מאוד שיש בקריית-ארבע גם מועצה מקומית המנהלת את העניינים. יש דברים הראויים לביקורת, כמו בכל מועצה ובכל עירייה במדינת ישראל. יש נושאים שדורשים תיקון, יש נושאים שיש מקום להתווכח עליהם, ואגיד את דעתי עליהם, אבל שורה הדבר, כפי שאמרתי, הוא בניה של התחלה בחטא. הלוא נגד זה מדבר חבר הכנסת ותר. הוא היה רוצה שלא יהיה יישוב יהודי בקריית-ארבע, שלא יהיו כלל יישובים יהודיים ביהודה ובשומרון, ולכן החטא הקדמון בעיניו הוא עצם הקמת יישוב יהודי בקריית-ארבע, בחברון.

צריך לדאוג, שרשות מקומית זו ורשויות מקומיות אחרות ביהודה ובשומרון ייפכו להיות מקומות גדולים. ערים גדולות, המאכלסות במאות אלפי יהודים. כדי שאפשר יהיה להתייחס לרשות מקומית זו כמו אל כל רשות מקומית אחרת במדינת ישראל.

מצאתי לנכון להציע לנסות לדון בנושא הזה, כדי שהדברים האלה יישמעו.

הי"ר מ' כהן אביב:

תודה לחבר הכנסת אליעזר ולדמן. אני מזמין את שר הפנים להשיב על שתי ההצעות.

שר הפנים י"ח פרי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המועצה המקומית קריית-ארבע פועלת מכוח צו המועצות המקומיות ביהודה ובשומרון, שתוקק על-ידי מפקד אזור יהודה ושומרון בתוקף סמכויותיו הכלליות והמיוחדות.

משרד הפנים מפקח על פעולות המועצה.

הממונה ביהודה ובשומרון מטעם משרדי מופקד על הטיפול בענייני המועצה המקומית קריית-ארבע ובענייני יתר הרשויות המקומיות, הערביות והישראליות, עבודתו נעשית בתיאום ובשיתוף עם רשויות צה"ל, דרך הדורע של המינהל האזורי, המופקדות על-ידי החלטת הממשלה על החוק ועל הסדר השבים.

הממונה מקיים מעקב שוטף אחר תפקודה של המועצה, הן פונקציונלית והן תוקית.

עוד בטרם נכתב דוח מבקר המדינה היה משרדי מודע לבעיות שנוצרו במועצה המקומית קריית-ארבע, ופעלנו לתיקונן של כמה תופעות שליליות, שלא אושרו על-ידי הממונה.

כמו כן, מודע משרדי לחומרת הממצאים של דוח מבקר המדינה.

הממונה פעל מיידית, עם קבלת הדוח בדצמבר 1985, ודרש מהמועצה לנקוט את האמצעים המתאימים לתיקון המתרחלים והעיוותים.

חלק מהממצאים תוקנו, אך, לצערי, המועצה לא מילאה עד עתה אחר יתר ההוראות של הממונה. בעיצומם של ימים אלה עורך משרדי ביקורת חוזרת במועצה ככמה תחומים ונושאים מוגדרים, ולאחר קבלת הממצאים אגבש עמדה סופית בנושא.

אנו עוקבים, כאמור, מקרוב וביסודיות אחר עבודתה של המועצה, ולא נירחש, אם יהיה צורך בכך, גם מצעדים קשים.

בקשר לחברה לפיתוח קריית-ארבע, ניתנו למועצה העצות וההכוונות לתיקון הליקויים, במטרה להבריא את החברה ולנהלה כחוק.

הניסיון של משרד הפנים מורה, שפיזור מועצה איננו בהכרח התרופה היעילה ביותר לניהול ענייניה, של רשות. תחילה אנו משתדלים להדריך את הרשות וללוותה בעשייתה, ורק אם אמצעים אלה אינם מועילים ואין סיכוי שיועילו, או אז, ורק אז, אנו מחליטים על צעד קיצוני כפיזור המועצה.

זאת ועוד, דוח מבקר המדינה מציין מפורשות, שהמועצה מתפקדת ומספקת שירותים כרמה נאותה לאזרחי הרשות.

ועכשיו לנושא של הקצבות לנושאים שברוך כלל — נכון הדבר, כפי שצוין בדוח המבקר — לא מקובל להקציב להם כספים ברשויות המקומיות. קריית-ארבע, היא חברון, איננה יישוב גליל, זהו יישוב שנמצא ביהודה, שצריך להיאבק לא רק על רווחת החיים של תושביו, על איכות החיים של האזרחים החיים בו, על קבלת השירותים שצריכים להינתן על-ידי כל רשות מקומית, אלא זהו יישוב שצריך להיאבק על חייו, על חיי התושבים והאזרחים, על הביטחון של התושבים והאזרחים. זהו יישוב שצריך להבטיח שתהיה תנופת התיישבות ביהודה ובשומרון, כדי להבטיח שהחיים היהודיים בלב ארץ-ישראל, במקום ערש האומה, יהיו חיים נורמליים, שיישבו שם מאות אלפי יהודים ויחיו חיים נורמליים. ולצערנו, עניין זה איננו כדור לכל הרשויות במדינת ישראל. הגישה הזאת אינה ברורה ומוסכמת על כל מנהיגי ישראל, ולכן היישוב הזה סובל מבעיות ביטחוניות מיוחדות. הוא צריך להבטיח את עצמו ולעודד מדי פעם את הרשויות הביטחוניות לבעיה של הביטחון בכבישים, כדי שילדי ישראל יוכלו לנסוע לבתי-ספרם ולשוב הביתה בביטחון. יש תקופות, והיו כאלה — אני מקווה מאוד ומחפיל שלא תהיינה תקופות כאלה שוב — שאבנים נורקו יום יום, ילדים נפצעו, היו ריחות וגם נפגעים והרוגים בכבישים האלה. לכן יש מקום לכך — זוהי אחריותה של המועצה המקומית להבטיח שירותי חיים אלה לקריה — שתהיה השתתפות בפעילות ציבורית, שתעודד פעילות ציבורית, כדי להשיג את המטרות האלה של איכות חיים טובה לאזרחי מדינת ישראל החיים בקריית-ארבע, היא חבוב.

גם אם החבר בדוח מבקר המדינה שניתנה תמיכה מחוץ לתחומה של קריית-ארבע — מה זאת אומרת מחוץ לתחום? זה רק מבחינה פורמלית. הכוונה היא לחברון, לרבעים היהודיים בחברון, שבהם גרים יהודים בתוקף החלטות של ממשלת ישראל. הדברים עדיין אינם מוסדרים בצורה המניחה את הדעת, ואני מקווה שהם יסודרו.

ודאי שדברים אלה קשורים בעמדות מדיניות ציוניות שיש לגביהן חילוקי דעות. אכן, במסדות החינוך שבחברון העיר לומדים גם צעירים חושבי קריית-ארבע. יש מקום למחשבה הזאת של מועצת קריית-ארבע, כל עוד העניינים המוניציפליים לא מוסדרים בצורה האידיאלית, והצורה האידיאלית היא שקריית-ארבע וחברון יהיו עיר אחת מבחינה מוניציפלית; ואי-אפשר להפריד את קריית-ארבע מחברון ואת חברון מקריית-ארבע, כשם שאי-אפשר להפריד את קריית-ארבע ואת חברון ממדינת ישראל ומארץ-ישראל, לכן, כמצב הלא-נורמלי הזה, והמצב הוא לא-נורמלי כל עוד אין מאות אלפי יהודים באזורים האלה, אפשר להבין שהמועצה רואה לעצמה אחריות לתמוך ולתת שירותים מינימליים גם לאלה הגרים בחברון.

אומנם, יש הערה בדוח מבקר המדינה, והמועצה קיבלה על עצמה, כך כתוב, לסדר את הדברים בצורה המניחה את הדעת יותר, על-ידי הנהל המקובל ברשויות המקומיות. אני בטוח בכך שהדברים ייעשו.

אבל, אני רוצה לרבר על הגישה הכללית והיסודית ליישוב הזה. אני רוצה לציין, שיישוב זה, יש בו כ-5,000 תושבים — מהם למעלה מ-1,000 ילדים — בתי-ספר, מוסדות חינוך, אזור תעשייה, חיים תוססים, ועל כל אלה אומר דוח מבקר המדינה: "המועצה נותנת ליישוב שירותים ברמה נאותה, והרבר ניכר במיוחד בשירותי חינוך, בריאות, שירותי חירום, ביטחון וחזות היישוב". מלים אלה של מבקר המדינה מעידות על החיים בקריית-ארבע ועל אחריותה של המועצה וראגתה לחיי התושבים, כפי שנעשה בכל רשות מקומית. מעבר לזה,

אי לכך, אני מציע, כשלב זה לפחות, להוריד את הנושא מסדר-היום של הכנסת. תודה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לשר הפנים. הצעה אחרת, לחבר הכנסת מאיר כהנא — להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

מאיר כהנא (תנועת כך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, לבי לבי על חבר הכנסת ותד, הבוכה על גזענות, כביכול, בקריית-ארבע. אך מוזר — למה לך לנסוע לקריית-ארבע כדי לחפש גזענות? האמת היא, שאילו לא נבחרת לכנסת, לא היו מעסיקים אותך בכנסת לא במשמר, לא כסדרן ולא כמלצר. אולי תגיד לי, חבר הכנסת ותד, כמה ערבים עובדים בכנסת? כמה ערבים נמנים היום עם משמר הכנסת? כמה ערבים מועסקים היום בכנסת ישראל, בבית-הלל, כסדרנים או כמלצרים? וכאשר מונית ערבית מגיעה לשערי הכנסת, האם נותנים לה להיכנס?

גזענות? כן, אם זו גזענות, לא צריך להגיע לקריית-ארבע. תעלה את הנושא אצל יושב-ראש הכנסת, מר הלל.

למעשה, אנו דורשים מקריית-ארבע מה שדרשו "השמאלנים", כמו פנחס ספיר, מה שדרשה ההסתדרות בשנות ה-30: עבודה עברית. אני לא יושבתי במאסר על זה — ספיר כן ישב.

למעשה, מה שמעיק על חבר הכנסת ותד איננה קריית-ארבע. הוא לא סובל את הציונות ואת מדינת הציונות. לגביו המושגים "ציונות" ו"מדינה של יהודים" הם גזענות. הכעיה של חבר הכנסת ותד היא שהוא חי במדינה יהודית, ובה חוק השבות שחל רק על יהודים ולא על בני עמו, וכשבילו זאת היא גזענות. הוא חי במדינה יהודית השרה את "התקווה", המנון שבו המלים "נפש יהודי הומייה", והוא אינו יהודי. הוא חי במדינה יהודית החוגגת בכל שנה את יום עצמאותה. והוא אינו שש כל כך לחגוג את תבוסת עמו.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

וזאת הצעה לסדר?

מאיר כהנא (תנועת כך):

אנו לא רוצים שהמועצה בקריית-ארבע תעסיק ערבים — נכון, ותגיד לי, חבר הכנסת ותד, כמה יהודים עובדים כשכמ, בגנין, בטול-כרם, באוס-אל-פתח ובסחינין?

אני מציע להעביר את הנושא הזה לוועדה, כי אני סבור שחשוב מאוד מאוד לדון, סוף סוף, בשאלה האם אנחנו נהיה מדינה של יהודים ומדינה של ציונים או האם נהפוך למדינה הדמוקרטית של מחמד ותד; ויש סתירה מיניה וביה — או ציונות או דמוקרטיה.

יא. הצעה לסדר-היום

הפתרון לשכונת גבעת-עמל ב' בתל-אביב

חיי סבל רצנע, להוזה של קיפוח, הזנחה, אפליה ומרידות, וכנראה לעתיד חסר תקווה שסופו מי ישרונו.

שכונת גבעת-עמל היתה לפני שנת 1947 הכפר ג'ומוסין, שנעזב עלי-ידי חושבי הערבים לפני הכרזת המדינה. באותה תקופה, של פרעות, של מלחמה נגד כנופיות ערביות, כאשר שכונות הספר בתל-אביב היו נתונות בסכנת מוות, נאלצו

היו"ר מ' כהן אבידב:
ההצעה הבאה: הפתרון לשכונת גבעת-עמל ב' בתל-אביב — מאת חבר הכנסת מיכאל איתן. בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שכונת גבעת-עמל ב' היא משל, היא משל להיסטוריה של דלות וגבורה, לעבר של

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת מאיר כהנא. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד קיום דיון במליאה?

אליעזר ולדמן (התחיה-צמח):

אני רוצה להודיע ליושב-ראש שאני מסתפק בהודעת השר.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה, ובכן לפנינו רק הצעתו של חבר הכנסת ותד לקיים דיון במליאה. מי בעד קיום דיון במליאה?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

רגע אחד, אדוני היושב-ראש, יש הצעה לקיים דיון בוועדה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

כבר נועצתי, חברת הכנסת חייקה גרוסמן. האמיני לי, נועצתי עם המזכיר ובהתאם לתקנון אני פועל. האמיני לי שאני פועל בהתאם לתקנון, והדבר הזה נבדק. יש פרוצדורה קבועה.

אני חוזר ושואל מי בעד קיום דיון במליאה? מי נגד?

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

נגד — רוב

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של

הכנסת לא נתקבלה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

הוחלט שלא לקיים דיון במליאה.

יש הצעה של חבר הכנסת מאיר כהנא לקיים דיון בוועדה.

מי בעד קיום דיון בוועדה? מי נגד?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדה — מיעוט

נגד — רוב

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה לא

נתקבלה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

ובכן ההצעה לא נתקבלה.

חברת הכנסת גרוסמן, האמיני לי, בדקתי לפני כן לפרטי

פרטים כיצד לנהוג בנושא זה. אני נוהג בהתאם לתקנון.

וקבע כי אינם מסיגי גבול — — — "העיתון כתב: "החלטתו של בית-המשפט העליון מהווה 'הפייאנד' למאבק משפטי ממושך שהחל לפני שמנה שנים". זה היה בשנת 1962.

חלפו ארבע שנים נוספות. בשנת 1966 — כותרת כעיתון "ידיעות אחרונות": "מאבק משפטי ממושך בין תושבי שכונת גבעתי-עמל כחל-אביב לבין חברת 'סולל-בונה' נסתיים בניצחונם של הדיירים. בית-המשפט פסק: תושבי שכונת העוני זכאים לדירות חדשות".

אדוני, חבר הכנסת יצחק ארצי, לא היה די בפסקי-הדין, כי לאחר שביית-המשפט קבע את אשר קבע בשנת 1961, העבירו את האדמות על יושביהן לחברת "סולל-בונה", על-מנת שהיא תקים שם שכונות יוקרה. כמובן, צריך לציין, כולנו חייבים לדעת, שמאז שנת 1949, כשאנשים הגיעו לשם, ועד שנת 1961, כש"סולל-בונה" התנדבה, ללא מכרז ובמחיר אפסי של 22.5 לירות למ"ר, לקבל את הקרקע, ערך הקרקעות במקום עלה עשרות רבות מאוד של מונים. בינתיים התפתחה העיר צפונה. זה לא היה שיכון ספר או שיכון נטוש, זה היה לב העיר, האדמות היקרות ביותר במדינה. מה עשו לאנשים האלה? העבירו אותם, על כתיים, כמו בימי הפיאודלים. הם לא היו אדישים. הם פנו או למסד ואמרו: תנו לנו את החלקות.

עדנה סולודר (המערך):
חבר הכנסת איתן, אתה כל הזמן אומר: "הם", "עשו",
אולי אפשר לפרט מי זה "הם"?

מיכאל איתן (הליכוד):
חברת הכנסת עדנה סולודר, מאחר שאיני רוצה להפוך את הדין עכשיו להתחשבות היסטורית בין המתנה הלאומי למחנה שאליו את משתייכת, אני מבקש לומר "הם" כלי לציין מי. לטובת העניין, אני מציע שנחמק בעובדות. אל תשאלו אותי שאלות קנטרניות.

היור' מ' כהן אביב:
חבר הכנסת איתן, אינך חייב להשיב לחברת הכנסת עדנה סולודר. היא קראה קריאת ביניים, ואינך חייב להשיב.

מיכאל איתן (הליכוד):
ובכן, האנשים האלה פנו למבקר המדינה ואמרו לו: אם כבר נותנים את האדמות, תנו לנו. אנחנו נבנה את בתינו במקום: נקבל רשיונות ונבנה בתים. הודיעו להם: אי-אפשר לתת לכם את האדמות, כי כאן דרוש תכנון נרחב וייבנו כאן בתים גדולים, ואתם לא מסוגלים לעשות זאת. את זה אמרו להם בשנת 1960.

עשו הסכם עם חברת "סולל-בונה", ובו נאמר במפורש, שחברת "סולל-בונה" מתחייבת לתת לדיירים הגרים במקום דיור אקוויוולנטי. כלומר, חברת "סולל-בונה" התחייבה — כפי שאמרתי, כי רצו לפתח את האזור — לבנות בתים במקום ולתת דירה חמורת דירה. זכות זו הוכרעה על-ידי בתי-המשפט, נכתבה בחוזה בין המינהל לבין "סולל-בונה", וזאת כאשר קיבלה "סולל-בונה" באותה הזדמנות את האדמה, אני חוזר ואומר, ללא מכרז ובמחיר אפסי.

אבל היתה להם התחייבות אחת — לפתור את הבעיה של האנשים האלה. מה עשתה "סולל-בונה"? — בניגוד למה שכתוב בחוזה הזה, היא הקפאית את המצב הקיים עד לעצם היום הזה, והיא ממשיכה לצאת בכל מיני אמתלות ומשפטים לתושבי המקום ולהתנכל להם. לא מפנים אותם. לא מציעים להם דירה חמורת דירה, אף שיש חוזה כתוב.

המוסדות לפנות פליטים משכונות הספר ולשכנם במקומות אחרים. הורו להם להתיישב בכפר ערבי נטוש בשם ג'ומסין, הנקרא מאז גבעתי-עמל כ'. אדמות הכפר הפכו להיות נכסי האפוטרופוס ולאחר מכן עברו לרשות לפיתוח, שבמקומה בא בהמשך מינהל מקרקעי ישראל.

בשטח כמעט לא התחדש דבר — בכפר עצמו, בגבעתי-עמל כ'. הסביבה התפתחה יפה: המשך רחוב פוקס כחל-אביב — שכונת צמרת, שיכון כבלי, שכונת היוקרה היקרות ביותר במדינת ישראל. בשכונת גבעתי-עמל כ' נשארו מבנים נטושים, צריפים, בתים מטים לנפול שאי-אפשר לחקם. אי-אפשר להוציא רשיונות בנייה, אי-אפשר במקום, כי החוק במדינת ישראל קובע שאין להוציא רשיונות בנייה בשכונה הזאת. אין בשכונה זרימת מים בלחץ הראוי, אין שירותים עירוניים. המקום נועד לפינוי.

רב שילנסקי (הליכוד):
ומה עם הקרקעות "סולל-בונה" קיבל ברבע מערכן?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
הוא זקוק ללחשן כזה. אני חושבת.

מיכאל איתן (הליכוד):
ובכן, אדוני הישעבראש, חברי הכנסת, שכונת גבעתי-עמל כ' היא אות קלון לחברה הישראלית, היא עדות כיצד טיפלנו בצורה כושלת וקלוקלת באנשים שלא היו יכולים להגיע למקומות הנכונים. לא היו בעלי הקשרים הנכונים. לא היתה להם היכולת לרפוק על השולחן ולהשיג את המינימום האלמנטרי.

יצחק ארצי (המערך):
אתה סתם מסית. אתה יודע אילו הצעות הציעו להם והם לא קיבלו אותן?

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת יצחק ארצי, מבין שנינו, לייש הרדוש, שאני אכן יודע היטב אילו הצעות הציעו להם, יש לי חיק עב כרס מלא הצעות ומלא פתרונות, ואני גם אביא כאן את חלקם, כדי שחברי הכנסת יראו כיצד התייחסה מדינת ישראל לאותם פליטי ספר, כיצד היא ממשיכה להתחייב אליהם גם היום, זה בלי מינימום של רגישות, בלי מינימום של היגיון, אלא אך ורק בצורה בוטה של ממסד נגד אנשים שעניינם לא יכול היה לבוא לשום ערכאה צודקת שתנהג בהם על-פי מידת היושר והצדק.

בית-המשפט העליון פסק בעניין זה לאחר מאבק של שנים. ההודעה הממשלתית שניתנה ב-1 בנובמבר 1949 ופורסמה עוד על-ידי זאב שרף, בזמנו, נאמר בה במפורש: "כל אלה שהתיישבו בג'ומסין ובמקומות אחרים באופן זמני בהסכמת המוסדות המוסמכים יוכלו להישאר במקומם עד שישוכנו במקומם הקבוע". כן נאמר באותה ההודעה רשמית, כי מוכר הממשלה, מר זאב שרף, פנה לראש עיריית תל-אביב וביקשו לפתור את שאלת השיכונים הללו. על-ידי הקצאת שטח מתאים לשיכונם של המתיישבים, וראש העירייה קיבל על עצמו להקצות השטח המתאים לפי התוכנית הקבועה. ונאמר במפורש: "העברתם תבוצע מתוך הסדר הדידי ושום צורך לא ייהרס ולא יוסר עד שהעברתם המסודרת תוצא אל הפועל".

ההצהרה הזאת לא היתה בידי התושבים. ב-1954 התחילו משפטי פינוי נגד הפולשים, ובשנת 1962 נתפרסמה בעיתון "מעריב" ידיעה משמחת ולפיה: "דיירי גבעתי-עמל אינם מסיגי גבול. בית-המשפט העליון ביטל החלטת שופטים מחוזיים

הראש? מאות מכוניות, אלפי אנשים, מהם רכי השפעה ורמי דרג, בעלי עמדות ציבוריות, עוברים יום יום בדרך חיפה. שועי הארץ חיים בשכונת צמרת במרחק-מה מהמקום. ראשי עיריות נוסעים בדרכם מבינין העירייה הכיתה וחזרה, ועוברים ליד השכונה הזאת. כל מי שעובר מתל-אביב לרמת-גן עובר שם. מה קורה?

אני מבקש להעלות את הנושא על סדר-יומה של הכנסת ולקיים דיון שיהיו בו הרכה לקחים היסטוריים. אבל גם תיקון מצומצם, מאוחר, של הבעיה כהווה יהיה בו משום הודאה אמיתית, שאכן למדנו את הלקחים ואיננו משלמים מס שפתיים כלכד לדברים שהיו ונפתרו, כנראה, לא רק בידי אדם אלא גם בחסדי שמים.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן. אני מבקש משר הפנים להשיב על ההצעה:

שר הפנים י"ח פרץ:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אומנם מונחת לפני חשוכה ארוכה לחבר הכנסת מיכאל איתן, אולם בעקבות דבריו של חבר הכנסת הנכבד אני מוותר על הדברים.

הריני מביע את הסכמתי, שהנושא יידון באופן יסודי ומעמיק בוועדת הפנים של הכנסת. דומני שדיון כמליאה לא יפתור את הבעיה. לעומת זאת, דיון יסודי ומעמיק, כפי שאמרתי, בוועדת הפנים, עשוי להוביל לפתרון.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לשר הפנים. אני שואל את חבר הכנסת מיכאל איתן, האם הוא מסכים להעביר את הנושא לוועדת הפנים?

מיכאל איתן (הליכוד):

מסכים.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה, ובכן, לפנינו הצעה אחת, להעביר את הנושא לוועדת הפנים. מי בעד? מי נגד?

ה צ כ ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

יב. הצעות לסדר-היום

נטישת מושב ורד-יריחו ובעיית המושבים במצוקה

אם נדרשתי היום שוב לנושא בהצעה רחופה לסדר-היום, אין זה מפני שהשתנו כן-לילה התנאים המסייעים, אלא מפני שאני מודאגת מתופעה חדשה ההולכת וקונה לה שביחה, תרתי-משמע.

בשכונות האחרונים אנחנו עדים לראשיתה של תופעה — נטישת מתיישבים את יישוביהם. לאחרונה עשו זאת מתיישבי ורד-יריחו. אני, כאיש התיישבות, כמי שנולדה בהתיישבות, מתקוממת, עם כל ההכנה למניעים ולקשיים, נגד האופנה החדשה הזאת. אני חוששת שהיא תהיה לרועץ קודם כול מלמתישבים עצמם, ועל כן באתי להתריע.

"נאום הבתולים" שלי ככנסת, לפני ארבע שנים וחצי, עסק בנושא הזה, כאשר היתה מגמה לחוקק חוק נגד נטישת יישובים, בעקבות פינוי ימית בסיני. אני יצאתי נגד ראש

"סולל-בונה" לא בוער כלום. חלק מהמשפחות לא יכולות להחזיק מעמד בתנאים האלה. רשימות בנייה לא רוצים לתת להם. תנאים אלמנטריים אין במקום. העירייה אומרת: אין מה לפתח, כי עוד מעט יבנו כאן. שנים נוקפות, המחזה הזה נמשך, גדלים שם דורות חדשים, ילדים נכדים. האם אין בושה כלבו של מישהו במדינת ישראל? אין חשבה על השאלות האלה?

כתוב במפורש: מינהל מקרקעי ישראל. פניתי למינהל מקרקעי ישראל. אמרתי להם: רבותי, יש לכם אחריות. הכאתי להם את העתק החוזה בינם לבין החברה משנת 1960 ואמרתי: כתוב-כאן במפורש, כחזה — תנאי יסודי הוא שהרוכש ימלא את מטרות העסקה, שהיא רכישת קרקע למטרת הקמת יישובים ומבנים אחרים, ואם לא יקיים את התנאי יעשו כך וכך. למה אתם לא עושים שום דבר?

נאמר לי במינהל מקרקעי ישראל: אנחנו לא יכולים לעשות עכשיו שום דבר, כי העברנו בטאבו את האדמות על שם "סולל-בונה". אני שואל אתכם: איזה אחוז של אדמות מעביר מינהל מקרקעי ישראל, לא בחכירה, בטאבו, כבעלות מלאה, ואין הוא עושה זאת כל כך מהר? ואין הוא עושה זאת לפני ש"סולל-בונה" ביצעה את התחייבותיה?

מה נשאר? מה המצב היום? מינהל מקרקעי ישראל אומר: נכון שיש לי חוזה, אבל כרגע שמו בטאבו "סולל-בונה", לך לשם. הולכים ל"סולל-בונה", הוא אומר: אין לי כסף לכנות. אני לא יכול. יש לי זמן לחכות. הולכים לעיריית תל-אביב, ושם אומרים: אי-אפשר להוציא רישיונות. האזור ברה-תכנון. זה אזור שמיועד לפיתוח. צריך לפנות.

מובן שאיני יכול להביא את כל הפרטים. אני חושב שצריך להיכנס בעובי הקורה. הצלחת המכוערת הזאת כלב תל-אביב — יש אולי נחמה בכך שזו שכונה קטנה, אבל גם לשכונה קטנה כזאת אין מקום. היא מסמלת תהליך שעברו שכונות רבות אחרות ואלפי משפחות בכל רחבי הארץ. מי שלומד היום את ההיסטוריה ואת המאבק של אנשי גבעתי-עמל בימים האלה יכול להבין כמה חטאנו וכמה רע עשינו. כולנו, חברת הכנסת עדנה סולודר, כל אלה שהמשיכו לחיות נוכח המעשים האלה ולא התריעו ולא הזעיקו. כמה חטאנו למאות אלפי משפחות במדינת ישראל. אבל אם כבר הגענו להכרה שחטאנו בעבר, האם זה מצדיק שתהיה כהווה? טמינת ילדים בכיסים וסיכוב

היו"ר מ' כהן אבידב:

אני ניגשים לנושא הבא: נטישת מושב ורד-יריחו ובעיית המושבים במצוקה — מאת חבר הכנסת רפאל איתן וחברת הכנסת עדנה סולודר. כיוון שחבר הכנסת רפאל איתן איננו נוכח כרגע באולם, אבקש מחברת הכנסת עדנה סולודר להביא את ההצעה, ואחריה יעלה את הצעתו חבר הכנסת רפאל איתן. חבר הכנסת רפאל איתן, אני מצטער, כבר קראתי לחברת הכנסת סולודר. אתה תדבר אחריה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, רק לפני שבוע קיימנו כאן דיון עם שר החקלאות בנושא משרדו ועסקנו בנושא החקלאות ובנושא ההתיישבות — נושאים שעסקנו בהם השנה רבות מעל הדוכן הזה.

נשק, של הבערת צמיגים ושל הוצאת ילדים ונשים היא תופעה שאינה מתקבלת על דעתי בכל מקרה שהוא. ההתיישבות ידעה חקופות קשות מאוד. כעשורים האחרונים כמעט שלא ידענו נטישה, אלא אם כן היא הייתה בהכרעה עם מוסדות מיישבים ואחרי החלטה מה ייעשה ביישובים האלה, ובלבד שלא יינטשו חלקים של קרקע של הלאום.

קראתי — אינני יודעת אם הסיפור הוא סיפור דמיוני או מציאותי, אבל אי לי אם כך ואם כך — שנמצא ערבי תושב יריחו שמוכן לקנות ולפדות את החובות של מושב משואה בתנאי שיקבל את זכויות המים והקרקע שם. כן שהסיפור דמיוני וכן שהוא מציאותי, אי לי לנו שהגענו לכך.

אינני רוצה להאריך בדברים, כי רק לפני שבוע עסקנו בהם. אני לוקחת על עצמי את האחריות לדברים שאני אומרת, משום שאני שייכת למגזר הזה, ומשום שהחשש שלי מפני ההליכה בדרך הזאת הוא גם חשש לקיום המגזר שלי, כי זו עלולה להיות אופנה, ואופנה מטבעה היא מידבקת.

שבח וייס (המערך):

גם בקיבוצים — אני לא חושב.

עדנה סולודר (המערך):

אינני מאמינה שבקיבוצים. אבל אופנה היא מידבקת.

שר החקלאות א' נחמקין:

עדיין לא בקיבוצים. צריך להדגיש.

עדנה סולודר (המערך):

אני רוצה לומר, שלאיש מאתנו, המתיישבים, לא הוכחח גן של ורדים. ההליכה להתיישבות הייתה, בדרך כלל, שילוב של רצון, של חזון, של הכרה ושל תנאים מסייעים, כאשר ידענו שבמשך הרבה מאוד שנים התנאים שם יהיו קשים. עמדנו בהם מכוח ההכרה והרצון. בשנים האחרונות, לשמחתי הרבה, התנאים של המתיישבים החדשים הם מעל ומעבר לתנאים שקיבלו המתיישבים, לפי זיכרוני, מאז ימי ילדותי. ואשרינו שהגענו לכך.

גם קשה לתת גיבוי ולעודד מתיישבים ללכת לחלקי ארץ קשים, כאשר התנאים בכל שאר חלקי הארץ הם טובים ונוחים הרבה יותר. אם אנחנו רוצים לעודד התיישבות, אני חושבת כהחלט שמתפקידנו להקל את התנאים של המתיישבים — ואלו מדרך הטבע הם קשים, גם מבחינת האקלים, גם מבחינת ביטחונות, גם מבחינת הכרידות החברתית וכן הלאה, ואינני רוצה להאריך בזה. הדבר המרכזי כאן הוא יכולת העמידה של המתיישבים, ובזה, לדאבתי, חל פיתוח. ועל הפיתוח הזה אני מתרעה.

ירדתי לדקות מספר לקומת הקרקע, שם מתקיימת עכשיו פגישת ראשונה של המועצה להנצחת זכרו של ישראל גלילי וזל, שבשנים האחרונות היה קשור שמו במפעל ההתיישבות ומפעל ההתיישבות היה קשור בשמו, כמעט ללא אפשרות הפרדה. נדמה לי שהכוח שלנו והגיבוי המצפוני שנתנו לחינוך להתיישבות היה מתוך ההכרה בצורך, באפשרות ומתוך ידיעה שיש לנו גב לאומי. עתה הדברים האלה מתפוררים, בהכרה של המתיישב חל פיתוח, ויש הרבה אנשים שהולכים להתיישבות לחבלי ארץ צחיחים מתוך מחשבה ששם אולי מצפים להם כבר מהיום הראשון חיים קלים, ואז האכזבה ממוטטת אותם, וחל פיתוח בעניין הזה. אבל חל פיתוח גם בגיבוי שהממשלה נותנת להתיישבות. על שני הדברים האלה אני מתרעה.

נדמה לי, שהגיע הזמן שהכנסת תקים דיון רציני ותתבע מהממשלה לתת את מלוא הגיבוי לפיתוח ההתיישבות. אם לא

הממשלה דאז, מר בגין, וטענתי וגם הבאתי הוכחות, כי במשך שנות ההתיישבות בארץ התופעה של נטישת יישובים לחלוטין כמעט נעלמה. וזאת לא בכוח החוק, אלא, לפי דעתי, בכוח שני דברים: א. חזונה ובחירת הדרך על-ידי המתיישבים עצמם מתוך הכרה שזו היא דרך ליישובה של ארץ-ישראל; ב. ידיעה שהמוסדות המיישבים והממשלה כולה נותנים, בדרך כלל, את הגיבוי המקסימלי להתיישבות שעליה החליטו. אז חשבתי שבעניין זה אין צורך בחוק. ואני עדיין דבקה בדעה שאין צורך בחוק בעניין זה. אבל, אני חושבת שאנחנו צריכים להתריע.

עלינו להתריע על המגמה המסתמנת, של הפיכת הנטישה לאמצעי להשגת דברים שבעצם היה צריך להשיג אותם בדרך של הבנה והערכה, ולקצר את דרכי הייסורים של המתיישבים. זה כנגד הרגשתם של המתיישבים היום. אולם יש לי הרגשה, ואמרתם זאת גם בדיון בנושא משרד החקלאות, שהממשלה איננה רואה עוד את החקלאות ואת ההתיישבות כעניינה של כל הממשלה, אלא משאירה זאת לפתרונו של משרד החקלאות. העומד לעתים קרובות מדי, לדעתי, כעניי בפתח שצריך להתמקד עם שר האוצר ועם הממשלה כולה על האמצעים שיינתנו בידיו בשביל קיום היישובים.

ניסיתי לבדוק במשך השבוע האחרון מה עלה בגורלן של החלטות הכנסת והחלטות ועדת הכספים של הכנסת והחלטות הממשלה מהשנה האחרונה בנושא זה. אספתי כארבע או חמש החלטות עם התאריכים. אחת כל החלטה מאפריל לפני שנה על 1.3 מיליון שקלים חדשים הדיים, שעליהם הוחלט כסיוע למושבי הגליל. הייתה החלטה על 45 מיליון במחירי רבעון שני סיוע לחקלאות, וזה היה בדצמבר 1985. היו גם מסקנות של ועדת הכספים, שאומנם אין הכרה לקבלן, אבל הן הוכיחו על-ידי בדיקה די רצינית ויסודית את הצורך בסכום של כ-24 מיליון שקל חדש, אם בפרסיה על שנתיים ואם על שלוש שנים, ובלבד שהסכום הזה יוקדש למטרה של שיקום יישובי הבקעה ועזרה להם. היו גם מסקנות והחלטות בדבר עזרה לענף הכותנה. אפשר להגיד שכל דבר הוא נושא בפני עצמו, אבל כל הדברים ביחד הם לעזרת המתיישבים.

עם זאת, אנו התרענו בכל ההחלטות, כי חלק מהסכומים יספיקו בסך הכול לכיבוי התבעה שמתחילה, אבל לא יתנו את הפתרון היסודי, אם לא תיבדק מחדש הדרך של עזרה ליישובים, ובעיקר ליישובים באזורי התיישבות חדשים, המשלמים הרבה מאוד דמי לימוד.

אינני רוצה להיכנס לכל הפרובלמטיקה של הקשר של חלק מהיישובים לארגוני הקניי השונים ששקעו בחובות. במקרה כזה, אפילו היישובים הם יישובים מצליחים לפי הקריטריונים החקלאיים, הסכומים הנמסרים להם הולכים כראש ובראשונה לארגונים. כי קודם כול, מכסים את החובות. זאת פרובלמטיקה של דרך ייסורים ארוכה, והסכומים צריכים להגיע מהנותן אל המקבל על-מנת שכאמת ישמשו לו עזרה.

הייתי מצפה ששר החקלאות יבהיר לנו, ביתר פירוט, לפחות דברים שלגביהם התקבלה החלטה, ויגיד לנו היכן הם עומדים, ומדוע אפילו כיכוי השרפה שלו ציפינו עדיין לא הגיע, והם טרם קיבלו סיוע. אני יודעת גם שנקבעה ועדה לעניין זה. אני יודעת שהחטיבה להתיישבות עושה מאמצים, ובכל זאת כאלה הם פני הדברים.

אני חושבת שמן הראוי לבחון באיזו מידה אכן הדבר שאותו אנו חווים עכשיו הוא חוסר סיוע של הממשלה ושל משרד החקלאות, או אולי חוסר יכולת עמידה של היישובים. אני רוצה לציין בצער, שהתופעה של סגירת שערים, של החזרת

לאחר שבועות ספורים התמוטטה מערכת ארגון הקניות. הכסף ש-פוקד נעלם.

בינתיים הזמינו תושבי היישוב חוכרי בניין וחתמו חוים עם קבלנים לבנייה. תשלומי המחאות של התושבים החלו חוזרים לחותמיהם בטענת שאין כיסוי. ואז התברר השבר והמפולת. לנושים, לספקים ולבנקים נשארה כתובת אחת בלבד — התושבים. כי ארגון הקניות הגיע למעמד של פשיטת רגל.

במה אשמו התושבים? היכן כספם? מי יחזיר להם את כספם ומי יעמיד לדין את העומדים בראש המערכת הכושלת הזאת, הגורמת לחורבנם של יישובים. להרגשת חוסר-אונים בציבור ולהרהורים נונים כאשר לתפקידיהם של הממשלה ומשרדיה הנוגעים בכך?

מאחר שהמערכת הזאת אינה פועלת ומאורגנת עניינית אלא פוליטית, הבראתה היא חסרת כל סיכוי. המעשה הנכון והמייד, הצעד ההכרחי המתחייב במצב הקיים הוא פירוקם של ארגוני הקניות ואימוץ שיטה כלכלית-תקציבית ישירה. שאינה חלוקה במסודות סקטוריאליים וכנופים מפלגתיים.

על הכנסת לאשר חוק אשר יאסור וימנע נטישת יישובים, ועל הממשלה להקצות מייד את הסכומים הדרושים כדי להחזיר ולהעמיד את היישובים על רגליהם, ואם יידרש — להמשיך ולסכסד את ההתיישבות, כי בכך תהיה תרומה חיונית ביותר לביטחון, ליכולת העמידה והמאבק, לאתגר הצינוני-לאומי, לעלייה ולמימוש ייעודן של תנועות הנוער החלוציות.

א-אפשר לסיים פרשה זו בלי להביא דוגמה לאבסורף משוער. המציג את המערכת שלנו כמערכת של אנשים ושוטים. ביום פינוי היישוב ורדיריחו התבשרנו על מבצע הצלה מיוחד במינו, חילוץ ביצים של עופות מסוימים, אולי אף נדירים, ממצוקי מדבר-יהודה. לצורך זה הופעלה יחידת חילוץ מיוחדת של הצבא, שנסתייעה כהליקופטרים של חיל-האוויר. שתי ביצים חולצו שלמות, ואחת, למזכה הצער — נשברה. עלותו של המבצע החשוב הזה הסתכמה בכ-10,000 שקלים חדשים. באותו יום עצמו הפסיקו את הזרמת מי ההשקיה לכרמי ורדיריחו, מאותן סיבות שהוזכרו לעיל. כי הנושים לא קיבלו את המגיע להם מארגון הקניות שבירו הופקדו הכספים בשבילים.

נכון שלא קיימת במדינה מערכת שחקבע סדרי עדיפויות ויומיומים לכל צורך שהוא, אבל א-אפשר להתעלם מהעיוות הנורא הזה — יכול ענבים לייצור לעומת ביצי הצפורים, שתיים שלמות ואחת שבורה, כלומר, כ-3,000 שקלים לביצה, לרבות זו השבורה.

על הכנסת לדון בנושא באופן דחוף ביותר, ולכלול על סדר-יומה את כל נושא ההתיישבות החקלאית-הביטחונית, את מצבה ועתידה. תודה.

הו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת רפאל איתן. אני מזמין את שר החקלאות להשיב על ההצעות.

שר החקלאות א' נתנמן:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כמה מלים בתשובה לרבני חברת הכנסת עדנה סולודר.

דעתי, שיש, לצערי, להעדיף בגלל המצוקה התקציבית סיוע ליישובים שנוטים לפלוט על הקמת יישובים חדשים, ידועה. הרי כאשר מתעורר קושי ביישובים קיימים, אין

נדבר על התיישבות חדשה בעת המצוקה הזאת, כפי שאמרת לנו, אדוני השר, כמה פעמים השנה — לפחות תיתן גיבוי לעיבוי ההתיישבות הקיימת, כדי שוו תוכל להתקיים ולהחזיק מעמד.

עם זה, על הכנסת להוקיע בכל פה את האופנה של נטישת יישובים. כפי שנתקלנו בה לאחרונה בוורדיריחו.

הו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. באותו נושא, הצעה לחבר הכנסת רפאל איתן.

רפאל איתן (התחיה-צמח):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נטישת היישוב ורדיריחו מחזירה אותנו לימים שלפני מלחמת העולם הראשונה, כאשר חלוצים ציוניים בעלי להט אידיאליסטי לאומי ניסו להכות שורש באדמות ארץ-ישראל ולא תמיד עלה הדבר בידם. מסיבות של מצוקת קיום, התנכלות השלטון הזר והמלחמה הבתל-פוסק שהכריזו הערבים על היישוב היהודי בארץ-ישראל.

אולם העקשנות, הסכלנות, הכוח המוסרי והפיסי, האמונה והתקווה, כל אלה אפשרו לאותם חלוצים להתגבר על כל הקשיים, לסלול את הדרך-לעלויות הבאות ולבסס את היישוב היהודי לקראת הקמת המדינה.

וכותו של העם היהודי על ארץ-ישראל תוכר ותכובד כאשר הביטוי לה יהיה בהתיישבות, בהתיישבות בכל חלקי ארץ-ישראל, בהתיישבות לכל צורותיה המשקיות והחברתיות. ההתיישבות היא גם שורש המאבק על ארץ-ישראל, ועל-פיה ייקבע למי תהיה שייכת הארץ הזאת.

מאז ומעולם היה שיקול הכדאיות הכלכלית של ההתיישבות משני, וקודמים לו בחשיבות היו היתר, הנוכחות והביטחון.

מה שלא הצליחו לעשות, למרות מדיניותם והתנהגותם, הטורקים והאנגלים — להאט, לבלום ולמנוע התיישבות — מצליחה ממשלת ישראל לעשות, למרבה שמחתם ותקוותם של הערבים, המפרשים את דעיקת ההתיישבות הציונית הממלכתית כניצחון, כפתח לחקווה, ואף חמור מכך — כסיבה להגברת הפעילות האלימה לכל צורותיה ובכל מקום, כדי לזרז את התהליך.

ורדיריחו, יישוב מצליח העומד ברשות עצמו, נאלץ להתפנות מאדמתו, עקב ניהול כושל של מערכת כלכלית מיותרת, יקרה ומסורבלת, המפתחת את רווחיות החקלאים מצד אחד, ואינה מסוגלת לעמוד בהתיישבויותה מצד שני.

ורדיריחו מסמל גל נורא של התמוטטויות של יישובים חקלאיים, שישטוף את המדינה, ולא רק בכקעה.

מושב ורדיריחו הפקיד בידי ארגון הקניות כ-1.5 מיליון שקל חדש — תקציב משכנתאות לתחילת בניית יישוב הקבע. עד לאותו מועד היה מצבו הכלכלי של היישוב סביר, ואף נרשמו לזכותו סכומי כסף בארגון הקניות. וכאן אני מצטט מכתב אל ורדיריחו מאת איחוד הקניות, ובו נאמר: "אנו מתחייבים שלא לערב כספי הבנייה שהופקדו בארגון הקניות בפעילות השוטפת של אגודת ורדיריחו ולשחרר אותם לפי הוראה בכתב של יושב-ראש האגודה בהתאם לקצב הבנייה ביישוב". על החתום, אניני מזהה את החתימה — איחוד הקניות, ארגון הקניות של יישובי האיחוד החקלאי, אגודה שיתופית וחקלאית בע"מ.

של כמיליון דולר לתחילת הבנייה. אך הם לא קיבלו אותו כשלבים אלא את כל הסכום בבת-אחת. הם מצאו לנכון, ללא כל לחץ — אני קראתי בעיתון שלחצו עליהם — להפקיד את הכסף בחשבון של ארגון הקניות. זה פשוט לא נכון. אני רוצה להבהיר את הדברים ולהעמיד אותם על דיוקם. כי זה חשוב מאוד. הם בחרו, באופן חופשי, להפקיד את הכסף בחשבון ארגון הקניות, כי הוא שילם את הריבית הגבוהה בשוק. למה הוא שילם את הריבית הכי גבוהה? כי הוא עמד בפני פשיטת רגל, ומי שעומד בפני פשיטת רגל לוקח כסף ממפקירים כמעט בכל תנאי. הם חשבו שהם יקבלו שם ריבית גבוהה. אלה היו שני חשבונות. היתה החלטה מוצדקת שלא לערכב את החשבון האחד עם החשבון השני, את החשבון המשקי עם החשבון של משרד השיכון. הארגון פשט את הרגל. למה הארגון פשט את הרגל? הסברתי זאת פעם אחת מעל דוכן זה, ולא אחזור על כך.

אני רוצה לציין — וזה חשוב לפרוטוקול — כי שמעתי כאן שהבעיה היא שהארגונים האלה הם ארגונים פוליטיים. חבר הכנסת רפאל איתן, האיחוד החקלאי הוא ארגון קניות ארצי של תנועה שאין לה שום זיקה פוליטית. אני יודע אם זה טוב. אני יודע אם זה רע, אבל זאת עובדה. אין לארגון שום זיקה פוליטית. זו התארגנות וולונטרית של מושבים. היושבים ראש שלו היה עד לפני חודש חבר פעיל מאוד בליברלים. סגנו היה חבר פעיל מאוד באחרות העבודה. יש שם עוד אדם אחד או שניים שהם חברים במפלגת העבודה. אני יודע אם הם פעילים מאוד. אבל החברים כולם מצביעים כל אחד לפי השקפתו הוא. ארגון הקניות אינו משתייך לתנועה יש לה זיקה פוליטית כלשהי, בניגוד לתנועות אחרות.

רפאל איתן (התחיהצמת):
אולי בגלל זה מצבם כזה.

שר החקלאות א' נחמקין:
זה ייתכן, אבל אמרת שלא טוב להיות שייכים למערכת פוליטית, ששייכות זו מביאה להידרדרות. אם כן, נחליט.

רפאל איתן (התחיהצמת):
מה עם קופת-חולים?

שר החקלאות א' נחמקין:
כולם חברים בקופת-חולים, מפני שחברי המשקים האלה רוצים להיות חברים בקופת-חולים. אני מדבר על הארגון, הוא התפרק רק משום שהיו חברים בו משקים חלשים. לא חברים בו גם משקים ותיקים וגם משקים חדשים. 90% מחברי הארגון הזה הם ממשקים חדשים שקמו אחרי מלחמת ששת-הימים. בעיקר מעבר ל"קו הירוק" ויושבים מעטים בפתחת-שלום. הוסיפו להם, כדי לייפות את הרשימה, שני משקים ותיקים שמצבם נורא — מנחמיה, שיש לה בא כוח בכנסת, ואילנייה. שהיא מבוססת על שאריות מימי — —

היו"ר מ' כהן אבידב:
אם אדוני רוצה להעביר את הנושא לוועדה, אתה יכול לעשות זאת. אך אתה מוגבל בזמן. אני לא הפרעתי לך.

שר החקלאות א' נחמקין:
אני יכול לגמור. חשבתי שמעוניינים בהסכר. אני יודע הכול. אני יכול לא לומר דבר.

היו"ר מ' כהן אבידב:
בבקשה, תאמר.

שר החקלאות א' נחמקין:
אילנייה היא ירשתה של סגידה העתיקה עם ההיסטוריה הפועלית. שני המשקים הללו היו במצב קשה מאוד, ולכן

המתיישבים יכולים או מוכנים לעמוד בו, והם בוחרים להבעיר צמיגים ולנטוש את היישוב. זו עובדה.

אני מודה שיש לא מעט החלטות — ודאי החלטות של ועדת הכספים, אך לעתים גם החלטות ממשלה — שהאוצר אינו מבצע אותן, או לפחות מערים קשיים כאלה, שההחלטה מאבדת הרבה מן מהאפקטיביות שלה.

אם מחליטים להקצות תקציב בתאריך מסוים ומקצים אותו כמה חודשים לאחר מכן — ודאי שהוא מאבד מערכו.

גרשון שפט (התחיהצמת):
נמצא פה סגן שר האוצר.

שר החקלאות א' נחמקין:
אני חושב שזה מסמכותו של סגן שר האוצר. הוא יודע את הדברים לא פחות טוב ממני. לא רק ששר האוצר איננו רוצה לבצע החלטה, אלא יש בעיה נוספת — האחראי על אגף התקציבים מתנגד להחלטה של הממשלה. אני צריך לנהל אתו משאומתן במשך חודשים. זהו מינהל לא-תקין. אבל זאת עובדה. יש לנו עוד כמה פינות שבהן המינהל השתכש.

חכרת הכנסת עדנה סולודר, אני בדעתך, שלא יעלה על הדעת בשום תנאי ובשום מקרה לנטוש יישוב. באופן אישי, אני חושב שאין דבר אנטי-חינוכי מהיותנו עולים לרגל למי ששורף צמיגים, סוגר שערים ונטוש יישוב. זה כל כך מקובל. אני הייתי, נדמה לי, האחרון שנסע לבקר את אנשי וועדת בכוונה להודיע להם שלא אתמון בהם אם הם לא יפסיקו את שכיתתם ויחזרו למשקיהם. אבל לפני, ביקרו שם חצי מחברי הכנסת. כולם הבטיחו להם הבטחות. היתה תחרות בין חברי הכנסת מי יבטיח להם יותר, באיזה תאריך ובאילו תנאים. ההבטחות התקיימו. זו אצלנו אופנה. בעבר לא היה מי שיבטיח, ולכן לא היה מי שינטוש. היום, מייד מתנהלת תחרות בין כל מרכיבי הבית הזה על פיזור הבטחות.

אני חושב שהדבר הזה הוא גם לא-חינוכי, גם מזיק וגם אינו מביא תועלת. נותנים לא למי שצריך אלא למי שמפגין. למי ששורף צמיגים או למי שסוגר כבישים.

גאולה כהן (התחיהצמת):
להם לא צריך לתת?

שר החקלאות א' נחמקין:
להם צריך לתת אם מגיע להם. אבל לא מפני שהם הפגינו.

גאולה כהן (התחיהצמת):
מה עם ורד-יריחו?

שר החקלאות א' נחמקין:
אני לא דיברתי כעת על ורד-יריחו אלא על עיקרון. על מי שנוטש יישוב וסוגר שער. מי שסוגר שער ראשון מגיע לו יותר, יש מי שלמד את הפטנט הזה. שעובד יוצא מן הכלל במדינה הזאת ובמיוחד בבית הזה. על זה אני לא גאה אלא מתבייש, על השיטה ועל תוצאותיה.

כמה משפטים על ורד-יריחו. זהו יישוב שאנטו אותו להיות יישוב חקלאי. אין בו תנאים לקיים יישוב חקלאי. הוא היה צריך להיות יישוב קהילתי.

אין זה נכון שהם שילמו בעד המים באמצעות ארגון הקניות וארגון הקניות לא שילם ל"מקורות". פשוט, האינפורמציה אינה נכונה. חבר הכנסת רפאל איתן, היו להם שני חשבונות: אחד — החשבון של המשק החקלאי, שלפיו הם חייבים כמיליון דולר. היה להם עוד חשבון. הם קיבלו — לצערי, זאת אינה שיטה טובה אבל היא נהוגה — מראש סכום

היו"ר מ' כהן אבידב:
בבקשה, חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):
אני תומכת בהצעתו של השר להעביר לדיון לוועדת הכספים, משום שוועדת הכספים נתונה ממילא כסוגיה.

היו"ר מ' כהן אבידב:
תודה, אדוני השר. אני שואל את חברת הכנסת סולודר, האם את מסכימה שהנושא יועבר לדיון בוועדת הכספים?
עדנה סולודר (המערך):
כן.

היו"ר מ' כהן אבידב:
חבר הכנסת רפאל איתן, האם אתה מסכים להעברת ההצעה לדיון בוועדת הכספים? אל תסתפק בנענועי ראש, אני צריך לשמוע, כי זה צריך להירשם בפרוטוקול.

רפאל איתן (התחיה-צמח):
כן.

היו"ר מ' כהן אבידב:
לפנינו הצעה אחת, להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים נתקבלה.

צירפו אותם לארגון הקניות. יתר המשקים המבוססים של התנועה. הזאת אינם חברים בארגון הקניות. לכן הארגון הזה נפל.

מושב ורדי-ידיתן היה חייב מיליון דולר והיה זכאי בחשבון אחר במיליון דולר. הם נטשו את היישוב משום שהם כחרו להחזיק את כספם בחשבון של ארגון כושל והם הפסידו אותו בפשיטת רגל. כמו המשתכנים ב"קלדן דירות" שם זו צרה גדולה ופה זו צרה גדולה.

אני חושב שלא היתה להם שום הצדקה לעזוב את היישוב. צריך להשתדל לעזור להם כפי שאנחנו משתדלים ועוזרים ליישובים אחרים שעומדים בפני פירוק. אני מסכים עם אלה שטוענים שכעבר יכלו משקים לעמוד בנטל הזה ובלחץ שלימי מצוקה, והיום או אינם יכולים או אינם רוצים לעשות זאת. הסכימה שונה, הסגנון שונה, ואולי גם יכולת העמידה שלהם שונה.

אין לי שום התנגדות שיהיה דיון במליאה. אך אנחנו יכולים לקיים את הדיון גם עכשיו. זהו בערך הפורום שמקיים דיונים בנושאים רציניים כל כך הקשורים בהמשך קיומה של ההתיישבות היהודית במדינת ישראל — חמישה, שישה, שבעה חברי כנסת. לכן אני רואה היגיון וטעם ומציע גם לכם להעביר את הנושא לוועדת הכספים ולא לקיים דיון במליאה. כרי שהדיון לא יהיה בפורום קטן מאוד.

היו"ר מ' כהן אבידב:
לוועדת הכלכלה?

שר התקלאות א' נתמקין:
אני מציע את ועדת הכספים. כי העניין ייגמר בכסף ולא ייגמר בכלכלה.

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

ועדת הכספים בנושא "ענף הכותנה": והורעת שר העבודה והרווחה בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא "אכטלה ככפרים הדרוזיים" תודה.

היו"ר מ' כהן אבידב:
תודה לסגנית מזכיר הכנסת.

היו"ר מ' כהן אבידב:
הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת: הודעת שר התקלאות בעקבות מסקנות

יד. הצעות לסדר-היום

ייקור מחירי המצרכים המסובסדים

להאריך את תוקפו של החוק. לפי מה שכתוב בדברי ההסבר, כ-46% מסך כל המוצרים והשירותים במרד המחירים לצרכן נמצאים עתה מחוץ לפיקוח. הכוונה היא להגיע לזה, שאפשר יהיה להסיר את הפיקוח כליל.

מה שקורה בינתיים הוא, שרוצים להגיע לתיקון גם במאזן התשלומים בעזרת ייצוב המחירים, הוצאת מצרכים ממעגל הפיקוח, לחץ על השכר, והדבר האחרון, ובגללו נזעקתי יותר מאשר בגלל כל סיבה אחרת — בעזרת אי-ערכון קצבאות בזמן.

קראתי, אין לי זמן לקרוא זאת בפני המליאה הריקה, את הריאיון עם שר האוצר החדש, נחמד, יפה. הוא מגלה סימני רגישות והשתתפות בצערם של הגמלאים ושל בעלי השכר הנמוך. אבל אותה השתתפות בצער באה במקום עדכון קצבאות ופיצוי בעד התייקרות למעוטי יכולת ולמעוטי הכנסה.

ההכרל בין שר האוצר הקודם לשר האוצר החדש, כפי שאני רואה אותו, הוא בשיטה. שר האוצר הקודם הטיל את כל

היו"ר מ' כהן אבידב:
חברי הכנסת, אנו עוברים לנושא הבא, הצעות לסדר-היום בנושא ייקור מחירי המצרכים המסובסדים — מאת כמה חברי כנסת. רשות הדיבור לראשונה, בהם, חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נושא ההצעה לסדר-היום ראווי להאונה ולתשומת-לב רבה יותר.

אחת המטרות העיקריות של התוכנית הכלכלית של הממשלה היתה להגיע ליציבות מחירים. לפי דעתי, הממשלה מפירה בעצמה. כמו ידית, את העיקרון הזה, רש להניח שהדבר ימצא ביטוי גם בהעלאת המדד. אם כי אנחנו יודעים שהמדד מפגר מאוד אחרי המציאות. אנסה להוכיח זאת, בקצרה, כי הזמן דוחק.

אדוני היושב-ראש, שלושם העבירו חוק יציבות מחירים במצרכים ובשירותים (הוראת שעה) (תיקון). הכוונה היא

הקצבאים, שאינם מקבלים הטבה סוציאלית, להסכם הקיבוצי? האם כולם גבירים? הלא אנתנו יודעים איזו אוכלוסייה זאת.

עוד אנתנו יודעים, שסל המצרכים שקובע את המדר הוא לא סל המצרכים של הקצבאים האלה, אין שני סלים. כסל הקובע את המדר יש, נדמה לי, אחזקת מכונת, נסיעה לחוץ-לארץ, אחזקת וילה ועוד כל מיני דברים. אין כל קשר בין הדברים. כאשר נקטו צעדים כל כך דרסטיים והכול לא היה כל כך כבול עלידי תוכנית כלכלית שאמורה לפתור את כל הפגמים במשק, אפשר היה עוד לחמון. אבל פה עשו, מצד אחד, תרגיל עם המדר, ומצד שני, הרוויחו חודש על חשבון הקצבאים. להם ישלמו יחד עם תוספת היוקרה בחודש הבא. זה אומר שזו פגיעה כפולה באוכלוסייה הזאת: גם עלידי מדר שלובי אוכלוסייה מסוימת הוא בבחינת תרמית — אולי המלה הזאת תרגו, אבל אני בכל זאת אומרת, שבשכיל אוכלוסייה מסוימת זה בבחינת תרמית — וגם עלידי מתן פיצוי רק יחד עם תוספת היוקרה, ללא ערכון בזמן.

אנתנו בירכנו את שר האוצר על שהוא ויתר על ההיטל על הגמלאים, ועל שויתר גם על אגרת החינוך, אבל ביקשנו ממנו שלא ישאיר את המצב הקיים. מבירים על הפסקת החוד מהביטוח הלאומי בשיעור של 5.35% לעובדים בשכר נמוך. יש לי פה הטבלאות של השכר הנמוך, ואל יספרו לי, שהשכר עלה באופן ממוצע. אינני רוצה לדעת דבר כמה שנוגע לממוצע, אני רוצה לדעת מה קורה עם השכר הנמוך. להם לא ניתן פיצוי. ונוסף על כך — יקור מצרכי היסוד ללא פיצוי ראוי. חלק מגמלאי הביטוח הלאומי, אלה שמקבלים הקצבה סוציאלית, היום קוראים לה הבטחת הכנסה, קיבלו פיצוי. ועובדים רבים אחרים בעלי שכר נמוך לא יקבלו החודש שום פיצוי בגין ההתייקרות, לא מקבלי השכר ולא מקבלי הקצבות.

אדוני סגן השר, הלחץ על השכר מחד גיסא, והעלאת מחירים מאידך גיסא, אינם בכיוון של ייצוב, כפי שכתוב. אומנם כתוב בחוק — כתוב בחוק, אבל לצד החוק, חסלה לי, צריך גם שכל, זו איננה המצאה שלי, לא אני אמרתי זאת. מה שקרה בשבוע האחרון, לפי דעתי, הוא עניין גדול מאוד.

העלו מחיריהם של כל מיני מצרכים — חלב, לחם אחיד ולכן, כיצים, עוף קפוא. קראתי שעכשיו מפרסמים מודל חדש של מקרר עם תא הקפאה עמוק שאפשר להכניס לתוכו 160 עופות. זהו פטנט ישראלי חדש. אני אומר לכם: במצב הזה של המחירים — כאשר הכוונה היתה להגיע ליציבות מחירים שצריכה להקנות לעם את הביטחון בכסף, ופתאום יש תנודות למעלה ולמטה, צריך באמת תא הקפאה העשוי להכיל 160 עופות. הרווח הוא נקי.

אני מתקרבת לסיכום, והסיכום הוא די תמור, אף שאני מדלגת על פרשת השכר, אני אעלה את הנושא בפני עצמו בהצעה לסדר-היום, כי אני יודעת שעכשיו אין זמן, אבל העניינים קשורים זה בזה, יש קשר בין המחירים ובין השכר. אסתמך על שני מאמרים שפורסמו בהמשכים כימים האחרונים בעיתון "דבר". אבל לא עכשיו. מה שאני רוצה לומר עכשיו הוא, שעדכון הקצבות, שלא בהטבה סוציאלית, צמוד לתוספת היוקרה, זהו עול, בפרט כשהמדר איננו מכבא את הפגיעה באותה אוכלוסייה שאנו דנים בה. אותו דבר קורה גם עם מקבלי השכר הנמוך, שעליהם משפיעים גם המועד, גם האירעון, גם המדר וגם הצעדים שעוד יבואו — בי, לצער, אין לי הרגשה שהעלאת המחירים האחרונה מסיימת את פרשת העלאת המחירים, לא היו הבטאות בעניין זה ואני יכולה

הגזירות במכה. זה הרגיו. לשר האוצר החדש יש שיטה הרבה יותר חכמה — אני מקווה שהוא לא יחזיק בה זמן רב. הוא מטפח גזירות לאט לאט.

אתחיל במה שקרה בחודש האחרון, כי על כן נזעקנו. מדר אפריל עלה ב-3.3%, הוא ביטא את הממוצע, זאת אנתנו יודעים, ואין הוא מכבא את מלוא הפגיעה בצרכנים, שהם הצרכנים העיקריים של המצרכים המסובסדים — חלב, לחם, מוצרי חלב, נסיעה באוטובוס ועוד מצרכים. אני יודעת, שיש דבר קדוש — הוחלט במסגרת התקציב לקצץ בהוצאות לסובסידיות. על כמה הוחלט? על 112 מיליון, נכון?

סגן שר האוצר ע' אמרתי:
זו המסגרת.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

מתוכנן קיצוץ בסובסידיות בסכום של 115 מיליון דולר, בהתאם למה שכתוב, יבאים לבצע, אבל גם כשמבצעים יש על זה החלטה, השאלה היא איך עושים את זה.

הדברים האבסורדיים ביותר שעשו, מלבד עצם מעשה החלם, הם שניים: הווילו את מחירי הדלק והעלו את מחירי המצרכים המסובסדים, ובתוך כך אמורים היו להעלות את מחירי הנסיעה באוטובוס. תודה לאל, לא לעתים קרובות אני עושה זאת, אבל אני צריכה לחלק מחמאות לשר קורפו. הוא התעקש ולא נתן להעלות את המחיר. תארו לעצמכם מה היה קורה — ההוצאות של הנוסעים במכונת היו יורדות, והיה כדאי לנסוע במכונת פרטית, התפרסם שכדאי לנסוע במכונת פרטית שיש בה 1.5 נוסעים, שזה כדאי יותר מאשר לנסוע באוטובוס, אבל אנתנו ממשיכים לשמוע בתשדירי השירות "סע באוטובוס" — נדמה לי שאמרתי זאת באותו טון שנשמע בתשדירי השירות, כאותה מנגינה. אולי היו מקצצים בהוצאות של תשדירי השירות ולא מקצצים בסובסידיות? השר אמר שהסובסידיה לתחבורה הציבורית אצלנו נמוכה יותר מכל הסובסידיות הניתנות במדינות אחרות. ירדו לסובסידיה בשיעור של 35%, כך אמר השר קורפו. שמעתי זאת כמו אדוני, בשעה שבמדינות אחרות שיעור הסובסידיה נע בין 50% ל-60%. מה רוצים עוד? הוא לא נתן להעלות את המחיר. הוא התעקש, יכול להיות שעוד מישוהו התעקש, זה היה צעד אבסורדי ביותר, להויל את מחיר הדלק למכונות הפרטיות ולהעלות את מחירי התחבורה הציבורית.

אני יודעת ששר האוצר החדש, אוזנו כריה, גם זה משהו, זה דבר שאינני יכולה לומר על שר האוצר הקודם, שר האוצר החדש לפחות מרגיש מה אפשר לעשות ומה אי-אפשר.

אבל, אדוני סגן שר האוצר, בעניין המדר יש תרגילים. כאשר מפרסמים בשעה 17:00 או בשעה 16:00 — — —

סגן שר האוצר ע' אמרתי:
בשעה 17:00.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

כאשר מפרסמים את המדר בשעה 17:00, וכמה שעות אחרי כן מעלים את מחירי המצרכים המסובסדים — אלה מיועדים בעיקר למי שחיים משכר נמוך או מקצבה, גם אם הם לא מקבלים הטבה סוציאלית, כי מי שמקבלים הטבה סוציאלית קיבלו פיצוי של 3.3%. אבל הרוכ המכריע של הגמלאים והקצבאים לא קיבלו כלום. הם יקבלו את זה יחד עם תוספת היוקרה, ואינני רוצה לדבר עכשיו על ההסכם הקיבוצי, שסעיפים רבים בו אינם נראים לי, בפרט אין הוא נראה לי בקשר שלו למי שמקבלים שכר נמוך. אבל להצמיד את

סוכסידיות להון. באמצעות חוקים וצווים, מעבירה למעשה סכום אדיר של כסף, השווה, בערך, לסך כל הגבייה של מס הכנסה בשנה, לסוכסידיות, ואילו ההקצבה מתוך סכום זה לצורכי רווחה היא מזערית. עכשיו באו וקיצצו מכבשת הרש הזאת את הסוכסידיות לחלב, ללחם ולביצים. ואני רוצה להעלות כאן את התביעה להתחיל לקצץ בסוכסידיות להון ולעשירים.

חברי הכנסת, בטענות של הכרזה כלכלית ובלימת האינפלציה דרשה הממשלה לבטל הסכמי עבודה חתומים, ותבעה מהעובדים בישראל לוותר על הישגים שהם נאבקו עליהם במשך עשרות שנים. הממשלה הטילה גזירות על ציבור העובדים, שחקה את משכורותיהם, פיטרה אותם, ונוסף על זה הביאה לעליות מחירים חכופות, וכל זה בטענה שעוצרים את האינפלציה ומבריאים את הכלכלה על חשבון כל המגזרים. ציבור העובדים הקריב מעל ומעבר לכל מגזר אחר. למעשה, הוא נשא את התוכנית הכלכלית של הממשלה על גבו.

ואולם, הממשלה ממשיכה להתכחש אפילו למינימום שאותו הבטיחה. הבטיחו יציבות מחירים — ואפילו יש בספר החוקים שלנו חוק שנקרא "חוק יציבות המחירים" — אך למעשה אין שום יציבות. למעשה, החוק הזה עצמו מכשיר שורה ארוכה של עליות מחירים. וכשם שקראו למלחמת לבנון "מלחמת שלום — — —", קוראים לעליות המחירים: יציבות מחירים. אבל הבלוף של "שלום הגליל" התגלה והתפוצץ בפניהם של קברניטיו, וגם הבלוף של יציבות המחירים הולך ונחשף.

מיד עם תחילת שנת התקציב השנה קיצצו 115 מיליון דולר בסוכסידיות, קיצצו שהביא לעליות מחירים של 10% — 15% במחירי המים והחלב, 50% במחירי הלחם ו-25% בתחבורה הציבורית. לפי דברי דובר משרד התחבורה, צפיות התייקרויות נוספות בתחבורה הציבורית, למרות ירידת מחירי הדלק. הממשלה באה כל פעם ועוטפת את הגזירה שהיא מנחיתה על הסוכסידיות במעשה של הוולת דלק למכוניות. האם הוולת מחירי הדלק למכוניות יכולה לנחם את המשפחות שהולכות בבוקר למכולת לקנות לחם, חלב וכיכמים, ואחר כך נוסעות באוטובוס, שמחיר הנסיעה בו התייקר גם הוא, לעבודה ולבית הספר?

רכותי חברי הכנסת, בתחום זה של הוולת מחירי הדלקים, כאשר מוהלים את הדלק לחשמל, הרי רוב ההוולת נספגת אי-שם בין הטורבינות של חברת החשמל, ומתוך הוולת של 28% מגיעים אל הצרכן 7% עלובים. מדוע? ואם עלות הדלק לייצור החשמל בשיעור של 28% משפיעה על מחירי החשמל רק בשיעור של 7%, מדוע כאשר מחירי הדלק בעולם ובישראל עלו, היתה ההשפעה על מחירי החשמל לצרכנים לפחות כאותו שיעור של עלייה, אם לא למעלה מזה? את מי רוצים לרמות כאן?

חברי הכנסת, אני מציע להעלות על סדר-יומה של הכנסת את הנושא של ייקור המצרכים המסובסדים ולא להרפות ממנו באופן כזה, שיתחילו במשרד האוצר לחשוב פעם נוספת לפני שהם מטילים חבילות של גזירות על הציבור הסבלן. עובדה היא שהכנסת, ראוי לציון ומבורך בתקשורת הישראלית, הצליחה לחסל מזימה של מסים על ילדים ועל הוריהם ופגיעה בקצבאות. בכנסת כזאת, שבה האופוזיציה מהווה רק כ-20% מחברי הבית, זה הישג אדיר. אף כי הוא הושג בוודאי בסיוע של חברים מן הקואליציה, וכאמור בסיוע התקשורת.

לצטט אותן. בכללן התבטאויות של שר האוצר. נדמה לי שהבטיחו שבתוך ארבעה חודשים לא יעלו את מחירי המוצרים המסובסדים. הווי אומר, אחרי ארבעה חודשים ניתן יהיה להבין מה יקרה.

אני חושבת שמצב זה, אילו היה קורה בכל מדינה מתוקנת, היתה האוכלוסייה כולה נועצת. צר לי לומר שאצלנו התרגלו לגזירות ומקבלים אותן קצת באדישות. הייתי רוצה שהכנסת לפחות לא תקבל אותן באדישות. האדישות הנראית בציבור יוצרת רושם מוטעה, אדוני היושב-ראש. הרושם הוא כאילו יש לאנשים די כסף, לכן הם אינם נועצים. האמת אינה כזאת. האמת היא שכבר מתרגלים לגזירות, וכאשר נותנים אותן כמנות של כפיות קפה ולא של כפות מרק הרבה יותר קל לעכלן. ומכחינה זו, שר האוצר החדש מבצע את הגזירות בצורה חכמה הרבה יותר, אבל היא אינה משנה את העובדה עצמה, ואני בהחלט מבקשת לדון בה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת חייקה גרוסמן. באותו נושא — הצעה לחבר הכנסת צ'רלי ביטון.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כנראה צריך להזכיר, מרוב המאורעות שעוברים עלינו יום-יום, שרק לפני עשרה ימים העלו שוב את מחירי המצרכים המסובסדים. במסגרת חבילת התייקרות שכללה הוולת של מחירי הדלק למכוניות, הועלו מחירי מוצרי החלב ב-20%, הלחם ב-32% וכן הועלו מחירי הביצים והעוף.

חברי הכנסת, אלו הם מצרכים שנמצאים בפיקוח הממשלה ומקבלים סובסידיה. יש לשים לב למחירים של מצרכים כמו פירות וירקות שעליהם אין שום פיקוח והם אינם מסובסדים, ובכל זאת, הם מצרכים בסיסיים ומחיריהם עלו בתודשים אפרי-מאי בעשרות אחוזים.

הממשלה עושה חשבונות של עשירות האחוז בהשפעת העליות של מחירי המצרכים המסובסדים על המדד החדושי. הממשלה טוענת כי מפצים את השכבות החלשות ואת מקבלי הקצבאות והכסות החכנסה — על-פי שיעורי העלייה הצפויים — באופן חר-פעמי. אין איש שעושה חישוב של פיצוי אותן שכבות על עליית המחירים שאינם בפיקוח.

נוסף על כך אומרים במשרד האוצר: זהו הקיצוץ האחרון ולא יהיו ייקורים נוספים מלבד התאמות לעליית המדד. אבל, בכל זאת, אנחנו שומעים על שורת גזירות חדשות שמכין משרד האוצר, ובהן: קיצוץ נוסף בסוכסידיות וייקור המים, פגיעה בקצבאות הויקנה. ייקור תעריפי הכריאות, ובכלל זה הטלת אגרת ביקור אצל רופא, קיצוץ בחינוך, צמצום כוח האדם בשירות המדינה. נמסר כי אנף התקציבים באוצר השלים תוכנית זו, שמטרתה להשיג קיצוץ של 250 מיליון דולר — בגלל החריגה הצפויה. כך עומדים לקצץ 30 מיליון דולר בכריאות, 30 מיליון דולר ברווחה וקיצוץ "תוספת הוותק" בקצבאות הויקנה, ושוב קיצוץ של 35 מיליון דולר בסוכסידיות, ולכן עליית מחירי מצרכי היסוד.

על-פי הצפוי, יהיה צורך לשלם תוספת יוקר כבר כמשכורת יוני, וזאת זאת וזממים למנוע במשרד האוצר.

חברי הכנסת, בפעם הקודמת שבה דיברנו על סוכסידיות הראינו כיצד חלק הארי של הכספים שהממשלה מקציבה כהעברות וסוכסידיות מתקציב המדינה אינם מגיעים לעניים ולשכבות החלשות, אלא להון ולעשירים. שורה ארוכה של

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אם מה שאמרת על שר האוצר הן מחמאות — אינני יודעת מהי ביקורת.

שרה דורון (הליכוד):

היה נעים לשמוע את דברי הברכה והשבח.

אני רוצה לעבור לנושא, ואני רוצה להצטמצם במגזר צר שלו. אנחנו מדברים, למעשה, על מצב הקופה ועל מצב האומה. אז יש מספרים יש אנשים. יש דברים שחייבים לעשות. אם רוצים להבריא את המשק, אבל עם זאת, אסור לשכוח את האנשים שמאחורי המספרים. לכן אני רואה חשיבות רבה כל כך בשמירה על יציבות המשק, ואני רוצה לברך את הממשלה על שקיבלה על עצמה משימה שנראתה לפני פחות משנה כבלתיאפשרית. הדבר עורר השתאות של כלכלנים בכל רחבי העולם. הצלחת המשימה, אף שזו עדיין אינה גמורה ואינה מובטחת לחלוטין, הצעידה את המדינה בכרת דרך ארוכה בדרך הנכונה לפתרון בעיות כלכליות לגמרי לא קלות.

אבל היציבות עדיין שכרירית. צריך לטפל בה כזהירות וצורך לשמור על אמון העם ביציבות המחירים. קיים פיקוח על המחירים. בתור ליברלית, פיקוח לא כל כך מקובל עלי, אבל אני אומרת, שבעתות מצוקה גם זו דרך טובה. אבל ודאי לא מקובל עלי שהממשלה מערערת לעתים בעצמה את היציבות על-ידי העלאות שאינן מוצדקות תמיד בעיני.

אני רואנת ליציבות, משום שאם היא חלילה תתמוטט, הרי נימצא במקום גרוע בהרבה. ואז, אותן שכבות שקדו דיברו עליהן, בצדק, תימצאנה כמצב של אבטלה, במצב הרבה יותר חמור. לי לא היה כרוך מדוע רשויות מקומיות העלו את הארנונה או ניסו להעלותה ב-300% — 400%, עד שהגבילו אותן — והיה לי חלק במאבק הזה, מאחורי הקלעים — ל-170%. וגם זה הרבה מאוד.

אני רוצה להביא כאן לדוגמה את תעריפי הדואר. אומנם המשרד שינה את שמו ממשרד הדואר למשרד התקשורת, אבל הדבר לא תרם לעיליות. אמרתי אתמול לשר התקשורת, שהיום אמתח ביקורת בעניין זה. אני חברה כנסת, אבל אני גם אם, ואני משייגת לבתי יום יום, לפחות פעם אחת ביום. עדיין לא זכור לי מהשגתי אותה בתל-אביב לפני החיגוג החמישי, ובכן, המחירים עולים; איכות השירות. -- לא כל כך.

אני שמחה מאוד כשאני שומעת על חידושים טכנולוגיים — אפשר יהיה לנהל ישיבות באמצעות הטלפון, שיחות רב-קויות — אבל, קודם כול, כואו נחייג בצורה רגילה, כמו בכל העולם, מירושלים לתל-אביב ומתל-אביב לחיפה.

וכאן אני מוצאת את ההעלאות האלה: משלוח מכתב רגיל וגלויה — העלאה ב-43%. מדוע? חבילה שמשקלה 3 קילוגרמים — ואני אומרת זאת במקרה, אני מקוה שכל חייל, כמעט כל חייל, מקבל חבילות מהבית: אין מדובר רק במשלוחים מסחריים, וגם הם חשובים — העלאה של 36%. גם מחירי שיחות הטלפון עומדים לעלות, וגם על כך אני רוצה להתרע.

אנחנו מבזבזים לעמים ימים על עניינים שבמדינה מחוקקת מסכמים אותם באמצעות שיחת טלפון או באמצעות משלוח מכתב. איני רוצה לדבר עתה על איכות השירות, על מהירות השירות אלא רק על עלותו. הדרך הפשוטה היא לשלוח הודעה, והייתי מצפה שהיא תגיע בתוך חצי יום למענה, במדינה קטנה כשלנו. גם את השירות הזה עומדים לייקר ללא כל הצדקה. הרי כוח העבודה לא גדל, המשכורות לא עלו.

אני קורא לבית הזה להתגייס שוב למאבק בנושא זה, שהוא לא חשוב פחות מנושאים אחרים — נושא קיצוץ הסובסידיות למצרכים הבסיסיים. בעבר עוד היתה רחיעה כלשהי מפני ייקור דרסטי של מחירי הלחם, אבל נראה שמאז ננקבים מחירי הלחם באגורות, אף שאלו אגורות חדשות, שערך אלפי לירות ישנות. כבר לא כל כך שמים לב אפילו לעלייה מטורפת של יותר מ-30% במחירים. שוכחים שיש הרבה עובדים בישראל, אם לא רובם, שגם המשכורת שלהם נקובה במאות בודדות של שקלים, ולפעמים נעה המשכורת היומית שלהם בין 5 ל-10 שקלים. מחירי של לחם אחיד הוא 34 אגורות, שהן 340 שקלים ישנים, שהם 3,400 לירות. ולא לחינם יש עוד רבים המונים את כספם בלירות ובשקלים ישנים, כי הם אינם יכולים להשוות לעצמם לזולל בקטנות כאלה. ואל יהא הדבר הזה קל בעינינו.

עכשיו עומד להיפתח המשא-ומתן על הסכמי העבודה

החדשים, והממשלה באה אל העובדים לאחר שהיא קובעת עובדית. אבל הפחיתו את העובדים בזה שהניפו מעל ראשם את שוט האבטלה, וזה נועד למנוע מהם להעלות טענות על חוספת יוקר. שאותה מנסים לגזול מהם. האומנם צריכים להגיע למינימום, שהוא קצה הגבול של הסבל של העובדים, לפני שיפסיקו להתעלל בהם?

העובדים חייבים לעמוד על זכותם לתוספת יוקר מלאה

בשיעור שיכלול את עליות המחירים האחרונות. והממשלה חייבת להפסיק את ההרגל הזה של קיצוץ סובסידיות בכל פעם שיש חריגה תקציבית. היום יושבים בממשלה הזאת, מלבד שר האוצר החדש, שני שרי אוצר לשעבר הידועים כמקצצים מושבעים. אף-על-פי שאחד מהם קיבל ציון רע מאוד על-יד ועדת חקירה, הוא ממשיך להופיע בציבור ובממשלה כמציל המשק, ואילו בוועדת הכספים של הכנסת יושבים עוד כמה שרי אוצר לשעבר, שהיו גם הם במקצצים. כל אלה רגילים לרוץ לסעיף הסובסידיות בכל פעם שבאנף התקציבים של האוצר יש דרישה לקיצוץ.

לא ייתכן להמשיך בכך. רבותי חברי הכנסת. לכן אני דורשים לקיים דיון במליאת הכנסת, כדי לבלום בעוד מועד את שורת הגזירות החדשות שמכין לנו האוצר.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת צירלי ביטון. והצעה באותו נושא — לחברת הכנסת שרה דורון, בבקשה.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברת הכנסת חייקה גרוסמן, סגן שר האוצר עדי אמורי, חבר הכנסת צירלי ביטון, חשבתי לנסות לשנות מהנהוג המקובל לומר "כנסת נכבדה", כי אם הנושא חשוב לכנסת, אם הוא מועלה כאן בהתרגשות, בחלקה מוצדקת, גם אם אני מוצאת פה ושם הגזמות והפרזות, אבל הנושא בהחלט מכובד וראוי שכנסת ישראל תתייחס אליו — הייתי מצפה מעמיתיי להקדיש עוד שעה בשבוע לדיון שיש לו השלכות על רבדים רחבים מאוד, על ציבור גדול מאוד, גם אם דרך הפתרון שונה ממציע למציע, אבל אין להתעלם מבעיות. ודאי שלא ראוי לזלזל בבעיות אלה.

קודם כול,

אני רוצה להודות לחברת הכנסת חייקה גרוסמן, נהניתי מהמחמאות לשר האוצר, שהופנו בוודאי גם לסגן שר האוצר, ולשר התחבורה. אני יודעת שחברת הכנסת גרוסמן, עם כל הבדלי ההשקפות בינינו, היא אדם כן והגון, וטוב שחשים אמון, וטוב שלא חמיד מעבירים רק ביקורת. כקו מנחה וכעיקרון.

הפרוגרסיביות שבסוכסידיות מוגבלת בהשוואה לסוכסידיה הישירה, כדוגמת קצבאות ההכנסה.

בתחילה דובר בפניו מיוחד כתוצאה מההעלאה האחרונה בשיעורי המחירים המסוכסדים. משמעות הפיצוי נראתה לנו מזערית ביותר. לאחר מכן הוחלט להמירה בהעלאה של מלוא שיעור המדד, דהיינו 3.3%.

ד. קצבאות הבטחת ההכנסה עלו בחודש זה ל-31% מהשכר הממוצע במשק בהשוואה ל-25% בלבד, שהוא השיעור הקבוע בחוק, אשר היה נהוג לפני החוכנית הכלכלית. כלי מדיניות זה יעיל הרבה יותר מהסוכסידיות לצמצום הפערים הכלכליים והחברתיים ולמניעת פגיעה בשכבות החלשות.

ואשר לדברים הספציפיים של חברת הכנסת שרה דורון: בעת ההחלטה על גודל חקצי המדינה לשנת 1986/87 התקבלו גם החלטות על סדרת קיצוצים בתקציב, כדי לעמוד ביעדי התקציב כפי שנקבעו בחוק התקציב. בין יתר ההחלטות על הקיצוץ בסעיפי הסוכסידיות הוחלט, כי אחד מחלקיה של סוכסידיה זו הוא ההשתתפות בתקציב השוטף של משרד התקשורת. הממשלה החליטה לבטל השתתפות זו ולהתגבר את הפער שנוצר על-ידי העלות תעריפי הדואר.

אומדן התוצאות שירותי הדואר מסתכם ב-126 מיליון שקלים חדשים שהוא מבוסס על הצעת התקציב לשנת 1986/87. בחישוב הוצאות זה הובאו בחשבון גם הוצאות הפיתוח. אומדן ההכנסות מגיע ל-109 מיליון שקלים חדשים והוא חושב על בסיס ההכנסות בפועל בחודשים אפריל-נובמבר 1985. בהתחשב בשינויי התעריפים שחלו בתקופה זו. הגירעון החוזר בפועל יוצא מאומדנים אלה מסתכם ב-17 מיליון שקלים חדשים.

כדי לבטל פער זה ובהתאם להחלטות הממשלה לגבי חקצי המדינה שאושרו על-ידי ועדת הכספים של הכנסת ברצעה העלאת התעריפים הנוכחית כזה כאשר מדובר בהעלאה של 25% בממוצע, ובמסגרת העלאה זו אף היו הפחתות בכמה תעריפים. הקרטיון הקובע בכיצוע עדיין זה היה לקרב ככל האפשר את התעריף לעלות בפועל של השירותים לסוגיהם השונים ועל-ידי כך להכניס שיקולים רציונליים כלכליים בתפעול המערכת, כאשר כל שירות נושא את עצמו ואינו מסוכסד על-ידי אמצעים אחרים שאינם קשורים למערכת.

יש לציין כי התעריף המרכזי כמערכת, היינו משלוח מכתב רגיל, עורכן מ-14 אגורות ל-20 אגורות, כלומר כ-13.5 סנט. במדינות מערביות מפותחות אין תעריף זה נופל מ-23 סנט ואף מגיע במדינות מספר עד ל-36 סנט.

יוצא אפוא שדמי משלוח מכתב עדיין זולים ביותר. כיוון שמשקל שירותי הדואר במדד המחירים לצרכן הוא 0.12% — — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אבל זה צריך להיות בהתאם לשכר ולכוח הקנייה.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

גברתי, חברת הכנסת חייקה גרוסמן, ראשית כול זה צריך להיות לפי העלות.

ובכן, כיוון שממשקל שירותי הדואר במדד המחירים לצרכן הוא 0.12%, הרי שההעלאה של 25% בפריטים האלה יש השפעה זניחה על המדד, והיא איננה צריכה להשפיע על מגזרים אחרים במשק.

מדוע מעלים משרדי הממשלה מחירים של שירותים ממלכתיים בלא כל קבלת הסבר מניח את הדעת? וכאן המלה "אחריו". הרי תהליך זה ייהפך לאורחת גמלים, הרי משרדים אחרים ינידו: אם משרד התקשורת מעלה, אם הארנונה עולה, מדוע נפגר, מדוע לא נייקר גם את השירותים שלנו ונפתור את הבעיות של קיצוץ בתקציב שלנו?

אדוני סגן השר, אתה יודע — אמרתי זאת גם בשבוע שעבר בישיבה אצל ראש הממשלה — שאני בעד קיצוץ התקציב, משום שכל הכלכלנים אומרים שלא נגיע לצמיחה, שלא נגיע להבראה, אם לא יהיה קיצוץ. לא בגרון אולי, אבל קיצוץ חייב לבוא. וכאן עממיסים על משלם המסים, שמשלם מס הכנסה וביטוח לאומי ומס מעסיקים ועוד כהנה וכהנה מסים שונים. ראיתי את החוברת העוסקת בהתייקרויות, זה מדהים. במדינה שיש לה קשיים אובייקטיביים שאין לנו שליטה עליהם, מדוע להמאס את החיים עם התייקרויות חדשות לבקרים, התייקרויות שבסופו של דבר, אני חושבת, שכך יוצא בהפסדן? אני מחכה ליותר שיקול דעת, יותר והירות, יותר מחשבה.

עם זה, אם חברת הכנסת חייקה גרוסמן פתחה את דבריה בדברי שבה, הרי אני ודאי אנהג כך, ולכן אסכם את דברי בדברי הערכה למשרד האוצר ולמשרד העבודה והרווחה על שמצאו דרך לתת פיצוי מלא למעוטי הכנסה, מקבלי קצבאות הביטוח הלאומי, ובכך הקלו במידת. יכולת הקופה הציבורית על אלה החוקים לאותה עזרה ולאותו עידוד.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת שרה דורון. אדוני סגן שר האוצר, יש לך ודאי דברי תשובה. בבקשה.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, בתשובה על ההצעות לסדרהיום בנושא ייקור מחירי המוצרים המסוכסדים, הטלפון ותעריפי הדואר הנני מתכבד להשיב כדלקמן:

א. העלאת מחירי המוצרים המסוכסדים מתחייבת מתקציב המדינה שאושר בכנסת, אשר בו מצוין במפורש הסכום המתוקצב לחמיכה בכל מוצר ומוצר ושיעור הסכסוד הנגזר מסכום זה. הרי אומר, הכל נעשה על-פי החלטת הכנסת ובאישורה.

ב. מחירי המוצרים המסוכסדים כמעט שלא העלו מאז תחילת התוכנית הכלכלית. כבר זמן זה עלו מחיריהן של תשומות הייצור של אותם מוצרים, למשל, שכר העבודה, מתחילת התוכנית ועד היום, עלה ב-20%. לכן חלק מהעלאת מחירי המוצרים המסוכסדים נובע מעליית מחירי תשומות הייצור שלהם, וחלק אחר נובע, כאמור, מצמצום בשיעור הסכסוד שאותו אישרה הכנסת בד בבד עם אישור התקציב, כפי שהוכרתי קודם לכן.

ג. ניסיון העבר הקרוב מלמד, כי שיעורי סכסוד גבוהים תרמו לגירעון הקציב ולהגברת האינפלציה, הביאו לחוסר יציבות הענפים המסוכסדים וגרמו לעיוותים חמורים ולכוחו משאבים. התהליך היה פשוט: כדי לממן את שיעורי הסכסוד הללו הרסו כסף, הדפסת הכסף גרמה לשוק מקומי גואה ולייבוא, הממשלה, בבראה לחקן זאת, נאלצה לקצץ בסוכסידיות וגרמה לאינפלציה. מוטב, אפוא, מלכתחילה לא לתת לסוכסידיות להתפתח יותר מדי. בנוסף על כך לא כל כספי הסוכסידיות מופנים לשכבות החלשות ולכן מידת

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
חברת הכנסת שרה דורון, האם את מסכימה?

שרה דורון (הליכוד):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה רבה. חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת: להעביר את שלוש ההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת גרוסמן, ביטון ודורון בנושא ייקור מחירי המצרכים המסוכסדים לוועדה שתקבע ועדת הכנסת. מי בעד הצעה זו?

ה צ ב כ ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה
שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:
פה אחד נתקבלה ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

חכו רגע, אל תמהרו לצאת לפני שאגיד לכם תודה. נשאר פה חברי הכנסת שרה דורון, צ'רלי ביטון, חייקה גרוסמן, עדנה סולודר, יצחק ארצי, ואחרון ולא חסר חשיבות — סגן שר האוצר. הם באמת מן המתמידים. ביציע העיתונאים נשאר אתנו גם הכתב של עיתון "הארץ" מר בן-דוד. תודה רבה לכם.

הישיבה הבאה תתקיים ביום שני הבא בשעה 16:00.
ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 16:35

על כל פנים, ראש לכול, משום החשכתי את הדוכרים ואח דבריהם ומתוך אמנתי שבוועדת הכספים של הכנסת ניתן יהיה להם, לחברות הכנסת ולחבר הכנסת, להופיע ולהציג מחדש וכמפורט את השגותיהם, ואני משוכנע שהעובדים המסורים המטפלים בעניין יכינו את החישובים ויצליחו לשכנע את חברי הכנסת האמורים בצדקת העניין — אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים של הכנסת. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לסגן שר האוצר.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אני מבקשת להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה והרווחה.

שרה דורון (הליכוד):

אני מבקשת להעביר אותו לוועדת הכספים.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

מאז ומעולם שייכים נושאים אלה לוועדת הכספים.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, ברגע שיש הצעות ליותר מזועדה אחת, עובר כל הנושא לוועדת הכנסת, כדי שהיא תקבע איזו ועדה תדון בו.

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, האם את מסכימה שהנושא יועבר לדיון בוועדה?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

כן.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, האם אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדה?

נספחות

א. סדר-היום לשיבות ר"ד — ר"ו

- א. ברכת יושב-ראש הכנסת את ראש ממשלת בריטניה, הגברת מרגרט תאצ'ר.
- ב. שאלות ותשובות.
- ג. שאלות בעל-פה.
- ד. סקירת שר התיירות על פעולות משרדו.
- ה. בחירת נציגי הכנסת לוועדות מינויים לקאדים מ'דהב וקאדים שרעיים.
- ו. הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון), התשמ"ו — 1986 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ז. הצעת חוק זיכיון יס'המלח (תיקון מס' 2), התשמ"ו — 1986 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ח. הצעת חוק מס הכנסה (עידוד להשקעת דירות) (הוראת שעה ותיקוני חוק) (תיקון מס' 4), התשמ"ו — 1986 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ט. סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו.
- י. הצעת חוק בניינים ציבוריים (מתקני שתייה למים קרים), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יא. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 13), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יב. הצעות לסדר-היום.
- יג. הצעת חוק פקודת העיריות (תיקון מס' 32), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יד. הצעת חוק ההסדרים לשעת-חירום במשק המדינה (תיקון מס' 4), התשמ"ו — 1986.
- טו. הצעת חוק להארכת תוקף תקנות שעת-חירום (רישום ציוד וגיוס), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- טז. הצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון מס' 8), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יז. הצעת חוק יציבות מחירים במצרכים ובשירותים (הוראת שעה) (תיקון), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יח. הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 3), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יט. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 19), התשמ"ו — 1986 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- כ. המשבר המתמשך במערכת הבריאות.
- כא. דין-וחשבון ועדת החקירה לעניין רסות מניות הבנקים.
- כב. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו.
- כג. הצעת חוק הנויקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 3), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כד. הצעת חוק הנצחת זכרם של נשיאי ישראל וראשי ממשלותיה, התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כה. הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 62), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- כו. הצעת חוק הגנת הצרכן (תיקון), התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- כז. הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 31), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כח. הצעת חוק המכר (דירות) (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כט. הצעת חוק לתיקון חוק הספנות (הגבלת אחריותם של בעלי כלי שיט) (תיקון), התשמ"ה — 1985 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ל. הצעת חוק רשת שנייה בטלוויזיה, התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- לא. הצעת חוק פנקס הבוחרים (הוראות שעה), התשמ"ו — 1985 (קריאה ראשונה).
- לב. הצעת חוק לתיקון פקודת זכויות החשמל, התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- לג. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 10) (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- לד. פיתורי מורים והשיבושים בעקבותם במערכת החינוך — הצעות חברי הכנסת מ' פלד, ד' דנינו, ד' מגן, ור' איתן.
- לה. מושב חבר הנאמנים של הסוכנות בניו-יורק — הצעות חברי הכנסת מ' בראון, ע' לנדאו, ז' המר, ח' דרוקמן, ג' כהן וע' סולודר.
- לו. החבטאות של הרב פרדס בעיתון "כותרת ראשית" — הצעת חברת הכנסת ש' אלוני.
- לז. צבירה מוגברת של רוחני הון ושחיקת שכר העובדים בתקופת ההקפאה — הצעות חברי הכנסת ר' כהן וח' גרוסמן.
- לח. עידוד שירות קבע של קצינים ווטרים בצבא — הצעת חבר הכנסת י' שריד.
- לט. הודעת ראש הממשלה בדבר הסדרים חדשים לניהול חיי התושבים בשטחים — מאת חברי הכנסת ד' עטשי ש' אלוני, א' גרנות, ב' כן-אליעזר מ' איתן וג' כהן.
- מ. נאום תוססין ומשמעויותיו — מאת חברי הכנסת אמ' לין, ר' כהן, י' צכן, מ' מיעארי ור' נאמן.
- מא. שלטון החוק וליקוי יסוד בתחום אכיפת החוק הצעת חבר הכנסת אר' לין.
- מב. הצעות חוק של חברי הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לישיבת הכנסת ר"ו

307. ביטול שידור הגרלת הפיס בטלוויזיה הלימודית — הצעת חברת הכנסת ג' כהן.
 308 — 309. הקמת מנזר הכרמליטים באושביץ — הצעת חברי הכנסת ד' שילנסקי וח' גרוסמן.
 310. שיא חדש בהכחשת השואה — פרשת הענקת תואר דוקטור לאנרי רוק באוניברסיטת נאנט — הצעת חבר הכנסת ש' וייס.
 311. מצבה ומעמדה של קהילת "השחורים העבריים" בישראל — הצעת חבר הכנסת י"ז אמיר.
 312 — 313. פיזור של מועצת קריית-ארכע — הצעות חברי הכנסת מ' ותד וא' ולדמן.
 314. הפתרון לשכונת גבעתי-עמל ב' בח'לאיב — הצעת חבר הכנסת מ' איתן.
 315 — 316. נטישת מושב ורד-יריחו וכעיית המושבים במצוקה — הצעות חברי הכנסת ר' איתן וע' סולודר.
 317 — 319. ייקור מחירי המצרכים המסוכסדים — הצעות חברי הכנסת ח' גרוסמן, צ' ביטון וש' דורון.

ג. הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון), התשמ"ו — 1986

1. הוספת סעיף 63
 אחרי סעיף 63 לחוק החברות הממשלתיות, התשל"ה — 1975, יבוא:
 "63א. אי-תחולת הוראות לגבי גיוס הון
 ההוראה המסמיכה שבסעיף (א) או הוראות סעיף 33(ג) לא יחולו על חברה אשר הממשלה, כאישור הוועדה, החליטה שטעמים של הצעת מניות לציבור מחייבים שלא להחילן עליה; בסעיף זה, "מניות" — תעודות שחברה
 1 ס"ח התשל"ה, עמ' 132.
 2 ס"ח התשמ"ו, עמ' 15 ועמ' 128; ס"ח התשמ"ו, עמ' 144, עמ' 145 ועמ' 162.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 1

- שר האוצר, שר המשפטים וחבר הכנסת מ' כהן-מעינים: בסעיף 63א החדש, אחרי "לציבור" יבוא "בחוץ-לארץ".

ד. הצעת חוק זיכיון ים-המלח (תיקון מס' 2), התשמ"ו — 1986

1. תיקון הזיכיון
 שטר תיקון מס' 2 של הזיכיון שכתוספת לחוק זה, שנעשה בין המדינה לבין בעל הזיכיון הנקוב בו, רואים אותו כבדי-תוקף לכל מטרתו על-אף האמור בכל דין.
 התוספת
 שטר תיקון הזיכיון, שנעשה ביום כ"ב באדר ב' התשמ"ו (2 באפריל 1986)
 בין
 מדינת ישראל, המיוצגת על-ידי ממשלת ישראל, הפועלת באמצעות שר האוצר ושר התעשייה והמסחר מצד אחד
 ובין
 מפעלי ים-המלח בע"מ, חברה שנתאגדה לפי דיני ישראל ואשר משרד הרשום נמצא בכית האשלג, בבאר-שבע, מצד שני,
 מעיד בזה ומצהיר בזה לאמור:
 1. שטר זה הוא תיקון מס' 2 לשטר הזיכיון שנעשה בין הצדדים הנ"ל ביום ט"ו בסיון התשכ"א (30 במאי)
 1 ס"ח התשכ"א, עמ' 130.
 2 ס"ח התשכ"ה, עמ' 164.

בפועל של סכום התמלוגים השנתי בעד אותה שנה שלגביה נוצר סכום העודף כאמור;

השער היציג החדש" — השער היציג שפורסם ליום השלישי שלפני יום התשלום בפועל של הסכום שממנו מופחת העודף.

(5) החישוב של סכום הניכוי שיש לחשבו באחוזים, כאמור בסעיפים קטנים (א)(1) ו-(א)(2)(II), ייעשה על בסיס החכום שיגיעו אליו לאחר ניכוי סך כל ההוצאות הצמודות כאמור בפסקה (1) מסך כל מחירי המכירה הצמודים כאמור בפסקה (1); החישוב של סכום הניכוי שיש לחשבו באחוזים, כאמור בסעיף קטן (א)(2)(1), ייעשה על בסיס סך כל ההוצאות האמורות בסעיף האמור כשהן צמודות כאמור בפסקה (1).

(6) בסעיף קטן זה —

"צמוד" — צמוד לשער היציג, כך שאם יחול שינוי בשער היציג הבסיסי לעומת השער היציג החדש, יוגדל הסכום שמדובר בו או יוקטן לפי שיעור העלייה או הירידה;

"השער היציג" — השער היציג של הדולר של ארצות-הברית של אמריקה שפורסם בנק ישראל; בתקופה שבה אין בנק ישראל נוהג לפרסם שערים יציגים יקבע גיד בנק ישראל מהו השער היציג לעניין שטר זיכיון זה;

"רבעון" — תקופה של שלושה חודשים, המתחילה ב־1 באפריל, ב־1 ביולי, ב־1 באוקטובר וב־1 בינואר.

4. תיקון שטר זיכיון זה יכנס לתוקפו כיום תחילתו של החוק המאשר אותו.

ולראיה באו כזה הצדדים על החתום בחתימת ידם ובחותמת

ביום ובשנה הנזכרים בראשית שטר זה.

יצחק מודעי אריאל שרון יורם זיו אריה שחר שר האוצר שר התעשייה והמסחר בעד ובשם מפעלי ים-המלח בע"מ

"השער היציג החדש" — השער היציג שפורסם ליום השלישי שלפני יום התשלום בפועל של סכום התמלוגים השנתי.

(2) כתוך מאהרועשרים ימים מתום כל אחד משלושת הרבעונים הראשונים של השנה ישולם תשלום על חשבון התמלוגים (להלן — תשלום רבעוני) בסכום השווה ל־75% מרבע סכום התמלוגים השנתי בעד השנה הקודמת; כל תשלום רבעוני יהיה צמוד; לעניין זה —

"השער היציג הבסיסי" — השער היציג שפורסם ליום השלישי שלפני יום התשלום בפועל של סכום התמלוגים השנתי בעד השנה הקודמת;

"השער היציג החדש" — השער היציג שפורסם ליום השלישי שלפני יום התשלום בפועל של התשלום הרבעוני.

(3) מסכום התמלוגים השנתי שישולם כאמור בסעיף קטן (2) יופחתו התשלומים הרבעונים שישולמו בעד אותה שנה, כשהם צמודים; לעניין זה —

"השער היציג הבסיסי" — השער היציג שפורסם ליום השלישי שלפני יום התשלום בפועל של התשלום הרבעוני;

"השער היציג החדש" — השער היציג שפורסם ליום השלישי שלפני יום התשלום בפועל של סכום התמלוגים השנתי.

(4) אם יתברר כי הסכום של התשלומים הרבעוניים הצמודים בעד אותה שנה כאמור בפסקה (3) עולה על סכום התמלוגים השנתי בעד אותה שנה כמתושב בפסקה (1), ייזקק סכום העודף על חשבון התמלוגים בשנה שלאחר מכן ויפחת כשהוא צמוד מן התשלום הרבעוני או התשלומים הרבעוניים הבאים או מסכום התמלוגים השנתי בעד השנה הבאה, לפי העניין; לעניין זה —

"השער היציג הבסיסי" — השער היציג שפורסם ליום השלישי שלפני יום התשלום

ה. הצעת חוק מס הכנסה (עידוד להשקרת דירות) (הוראת שעה ותיקוני חוק)

(תיקון מס' 4), התשמ"ו — 1986

1. תיקון סעיף 3

בסעיף 3(א). לחוק מס הכנסה (עידוד להשקרת דירות) (הוראת שעה ותיקוני חוק), התשמ"א — 1981, בפסקה (2), במקום "חמש שנים" יבוא "שש שנים" ובמקום "שש שנים" יבוא "שמונה שנים".

¹ ס"ח התשמ"א, עמ' 68 ועמ' 283; התשמ"ד, עמ' 110; התשמ"ה, עמ' 166.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

במקום "שמונה" יבוא "תשע".

לסעיף 1

חבר הכנסת א' רינשטיין מציע:

ו. החלטה בדבר אישור צו מס קנייה על שירותים (תיקון), התשמ"ו — 1986

לפי סעיף 3א לחוק מס קנייה (טובין לשירותים), החשי"כ — 1952, מחליטה הכנסת לאשר את צו מס קנייה על שירותים (תיקון), התשמ"ו — 1986.

ז. הצעת חוק לימוד חינוך (עידוד הילודה), התשמ"ו — 1986

(הצעת חבר הכנסת מ' כהן אבידב)

הצעת חוק לימוד חינוך (עידוד הילודה), התשמ"ו — 1986

2. מתן הטבות לילד שלישי בשנים התשמ"ז — התשמ"ח

ילד שנולד באחת מהשנים התשמ"ז או התשמ"ח לחייל או לכן משפחה והוא הילד השלישי או כל ילד נוסף כמשפחה יהיה זכאי להטבות הבאות:

- (1) חינוך חינוך בגן ילדים עד גיל חמש שנים;
- (2) חינוך חינוך במוסד חינוך מוכר כמשמעותו בחוק לימוד חובה, התש"ט — 1949³;
- (3) לימוד חינוך במוסד להשכלה גבוהה לתקופה של שלוש שנות לימוד.

בחוק זה —
 "חייל" — כמשמעותו בסעיף 40(ב1)(1) לחוק החיילים המשותתפים (החזרה לעבודה) תש"ט — 1949¹;
 "בן משפחה" — בן זוג, ילדים או הורים של חייל;
 "ילד" — מי שטרם מלאו לו עשרים וחמש שנה;
 "גן ילדים" — לרבות גן במעון ילדים; ומעון יום;
 "מוסד להשכלה גבוהה" — מוסד שהוכר כמוסד להשכלה גבוהה לפי חוק המועצה להשכלה גבוהה, תש"ח — 1958².

¹ ס"ח תש"ט, עמ' 13.

² ס"ח תשי"ח, עמ' 191.

³ ס"ח תש"ט, עמ' 287.

דברי הסבר

משפחה יהודית בעלת ארבעה ילדים יש בה כדי לשמור על האיזון הדמוגרפי בעתיד, ועל כן יש לעודד משפחות יהודיות להביא לעולם ארבעה ילדים לפחות. ההטבות הניתנות בהצעת החוק אינן הטבות כספיות בעין אלא הטבות בחינוך, ומבחינה כלכלית אלה הן השקעות טובות למדינת ישראל.

הבעיה הדמוגרפית בישראל היא אחת הבעיות המסכנות את המשך קיומו של העם היהודי בעולם ככלל ובישראל כפרט, גם אם יעלו ארצה רכבות עולים, ואם, וזו גם תקוותנו, אכן יעלו יהודים ארצה בהמוניהם, אומנם תקטן הסכנה הדמוגרפית, אך בכל זאת היא תישאר כחבר המתהפכת על צווארו של עם ישראל בארץ.

ח. הצעת חוק למניעת מפגעים (תיקון), התשמ"ו — 1985

(הצעת חבר הכנסת ד' שילנסקי)

1. תיקון סעיף 1

"חקן סביבתי" — (Ambient Standard) — הכמות, הריכוז או העוצמה המותרים למוזהם בסביבה בהתאם להוראות חוק זה;

"חקן פליטה" — (Emission Standard) — הכמות, הריכוז או העוצמה שמותר לפלוט ממקור זיהום בהתאם להוראות חוק זה."

בסעיף 1 לחוק למניעת מפגעים, התשכ"א — 1961¹ (להלן — החוק),

(1) במקום הגדרת "השרים" יבוא: "השר" — שר הפנים, ובגוף החוק, בכל מקום שנאמר "השרים" — יבוא: "השר".

(2) אחרי הגדרת "השר" יבוא: "זיהום" — פליטת מזהם בניגוד להוראות חוק זה."

(3) אחרי הגדרת "חוק זה" תבאנה ההגדרות:

"מזהם" — חומר או אנרגיה הגורמים או עלולים לגרום לרעש או לזיהום אוויר בלתי-סבירים כמשמעותם בחוק זה, לעניין זה, המינוח זיהום אוויר כולל זיהום ברשת.

"ניטור" — מדידה ורישום באופן אוטומטי ורציף;

¹ ס"ח תשכ"א, עמ' 58.

2. תיקון סעיפים 2 ו-4

(א) בסעיפים 2 ו-4 (א) לחוק יימחקו המלים "חוק או" והמלים "מכל מקור שהוא, אם הוא מפרע, או עשוי להפרע לאדם המצוי בקרבת מקום או לעוברים ושבים".

(ב) סעיף 4(ב) לחוק — בטל.

3. ביטול סעיף 3

סעיף 3 לחוק — בטל.

4. החלפת סעיף 5.

במקום סעיף 5 לחוק יבוא:

5. קביעת תקנים

(א) השר יקבע בתקנות מה הם רעש או זיהום אוויר בלתי-סבירים, ולצורך כך רשאי הוא לקבוע:

(1) תקנים סביבתיים — לרעש או איכות אוויר — לפי סוגי המזהמים, מידת ריכוזם או עוצמתם.

(2) תקני פליטה — לסוגי מזהמים או לסוגי מקורות פליטה, מפעלים, או סוגי ציוד, אשר אופן הפעלתם או השימוש בהם גורם או עלול לגרום לזיהום.

(3) הוראות תפעול לציוד או שימוש בחומרים הגורמים או עלולים לגרום לזיהום.

(ב) ובלבד שתקנים סביבתיים כאמור בסעיף קטן א(1) לא ייקבעו אלא לאחר התייעצות עם שר הבריאות.

5. תיקון סעיף 6

בסעיף 6 לחוק, במקום המלים "לרבות קביעת אי-תחולתן של התקנות באזורים, כימים או בשעות שהוגדרו בחוק-העזר" יבוא: "וכלבד שלא יגרעו מהן".

6. החלפת סעיף 7

במקום סעיף 7 לחוק יבוא:

7. נקיטת אמצעים למניעת זיהום

השר רשאי להורות בתקנות על נקיטת אמצעים הדרושים למניעת זיהום או לפיקוח על מי שגורם או עלול לגרום לזיהום, ובין היתר, רשאי הוא לקבוע בתקנות כאמור הוראות בעניינים הבאים:

(1) מדידה, דגימה וניטור במקור של מזהמים — על-ידי מי שגורם להם או על-ידי מי שהשר מינה לכך — לרבות אופן ביצועם וכללים לרישום חוצאותיהם והצגתם.

(2) ניהול רישומים לגבי פעילות או תהליכים הגורמים או עלולים לגרום לפליטת מזהמים.

(3) התקנת ציוד ומתקנים למניעת זיהום, צמצום או הפסקתו, לרבות אופן הפעלתם ואחזקתם.

7. תיקון סעיף 8

בסעיף 8(א) כפיא, במקום המלים: "למניעת כל הפרה של סעיפים 2, 3 או 4" יבוא: "למניעת זיהום, צמצום או הפסקתו".

8. תיקון סעיף 9

בסעיף 9 לחוק, במקום המלים "פקודת המלאכות והתעשיות (הסדרתן)" יבוא: "חוק רישוי עסקים, התשכ"ח — 1968".

9. ביטול סעיף 10

סעיף 10 לחוק — בטל.

10. תיקון סעיף 11

בסעיף 11 לחוק —

(1) במקום סעיף קטן(א) יבוא: "(א) העובר על הוראות חוק זה דינו קנס או מאסר שישה חודשים."

(2) בסעיף קטן(ב) בסופו יבוא פסיק ואחריו יבוא: "ורשאי הוא להטיל עליו תשלום הרצאות שהוצאו על-ידי אדם אחר לניקי הזיהום שנגרם אצב כיצוע העבירה או לצמצום הזיהום ולמניעתו."

11. הוספת סעיף 12

אחרי סעיף 11 לחוק יבוא:

12. הגנה

כמשפט על עבירה לפי סעיף 11 לחוק-זה תהיה זו הגנה טובה אם יוכיח הנאשם כי מילא את כל המוטל עליו בהוראות לפי סעיף 8 לחוק.

12. החלפת סעיף 13

במקום סעיף 13 לחוק יבוא:

13. עוללות

(א) לעניין פקודת הניזקין (נוסח חדש)³ (להלן — הפקודה) דין כל הפרה של הוראות סעיפים 2 ו-4 בחוק זה כדין אחד או יותר מאלה:

(1) כמעשה של משרד לציבור כאמור בסעיף 42 לפקודה;

(2) כהתנהגות, כניהול עסק או כשימוש במקרקעין, הכול לפי העניין, המהווים מטרד לחיזר כמשמעותו בסעיף 44 לפקודה;

(3) כמעשה של הפרת חובה חקוקה שניתן לחבוע בגינה לפי סעיף 63 לפקודה.

(ב) אין כאמור בסעיף קטן(א) לגרוע מזכותו של אדם לתבוע על-פי הפקודה גם כשלא ניתן להוכיח הפרת ההוראות כאמור בסעיף קטן(א), בין בשל אי-קיום תקן או בשל אי-קיום תקן. או בשל אי-ביצוע מדידות.

13. תיקון סעיף 14

האמור בסעיף 14 לחוק יסומן (א), ואחריו יבוא:

(ב) נעברה עבירה לפי חוק זה בידי חבר בני אדם, רואים כאחראי לה גם כל מנהל שותף — למעט שותף מוגבל — או פקיד אחראי של אותו חבר, ואשר להביאו לדין כאילו עבר הוא את העבירה.

14. החלפת סעיף 16

במקום סעיף 16 לחוק, יבוא:

16. הוראות לרשות

השר רשאי להורות לרשות מקומית פלוגית לנקוט אמצעים למניעת זיהום או להפסקתו; הוראה כאמור יכול שתהיה כללית או מפורטת ויכול שתכלול, בין היתר, חיוב בביצוע ניטור מזהמים בתחומה של אותה רשות מקומית.

² ס"ח התשכ"ח, עמ' 204.³ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 10, עמ' 266.

להיות גורם לזיהום; דוגמאות כאמור מותר לבדוק במעבדה ולנהוג בהן בכל דרך אחרת.

(2) לערוך מדידות של מזהמים במקור הזיהום או לדרוש ממי שהמקום נתון לפיקוחו או לשליטתו להציג כפניו תוצאות של מדידות.

(ד) שר הפנים רשאי להסמיך מפקח לערוך חקירות וחיפושים כדי למנוע עבירות על חוק זה או כדי לגלותן; בהשתמשו בסמכות כאמור —

(1) יהא מפקח רשאי להשתמש בכל הסמכויות הנתונות לקצין משטרה בדרגת מפקח ומעלה לפי סעיף 2 לפקודת הפרוצדורה הפלילית (עדות)⁴, וסעיף 3 לפקודה האמורה יחול על הודעה שרשם מכוח סמכות זו;

(2) דין מפקח לענין סעיף 24(א) לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) (נוסח חדש), התשכ"ט — 1969⁵, כדין שוטרי התשכ"ט — 1969⁶.

20. ביטול

חוק תחנת הכוח חל-אביב, התשכ"ז — 1967⁶ — בטל.

15. תיקון סעיף 17

בסעיף 17 לחוק במקום "רעש, ריח וזיהום אוויר", יבוא: "רעש וזיהום אוויר."

16. הוספת סעיפים 18, 19 ו-20

סעיף 18 לחוק יסומן "21" ולפניו יבוא:

"18. דין המדינה

לענין חוק זה דין המדינה כדין כל אדם."

19. מפקחים

(א) שר הפנים רשאי למנות מפקחים לפיקוח על ביצוע הוראות חוק זה.

(ב) מפקח רשאי להיכנס לכל מקום שיש בו מתקנים או חומרים הגורמים או עלולים לגרום לזיהום, אולם לא ייכנס למקום המשמש למגורים כלבר אלא על-פי צו של בית-המשפט.

(ג) נכנס מפקח למקום כאמור בסעיף קטן (ב) רשאי הוא —

(1) לקחת דוגמאות מכל חומר העלול, לדעתו,

⁴ ח"א"י, כרך א', עמ' 439.

⁵ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 12, עמ' 284.

⁶ ס"ח התשכ"ז, עמ' 141.

דברי הסבר

ולספק כלים ופתרונות מתאימים למצב שנוצר. נוסף על כך, ברור כיום; בדעבד, כי החוק הקיים לקה מלכתחילה בשני חומרים עיקריים: פיצול סמכויות והעדר מנגנון פיקוח ואכיפה. החיקונים המוצעים עתה, מטרתם לתקן את הליקויים האמורים ולאפשר הפעלה נאותה של החוק, תוך שילוב הידע הניסיון שנרכשו בארץ ובעולם ב-20 השנים האחרונות.

מאז נחקק החוק למניעת מפגעים, התשכ"א — 1961, חלה בעולם המערבי התפתחות משמעותית ביותר בגישה המינהלית והמשפטית לנושא הסביבה, ובטיפול הטכנולוגי-המקצועי בגורמי הזיהום השונים. גם בישראל, במשך השנים מאז נחקק חוק זה, חלו שינויים רבים, ואלה גרמו לירידה באיכות האוויר ולעלייה במפגעי הרעש, ואילו החקיקה לא עודכנה לאפשר

ט. הודעת שר העבודה והרווחה בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא

"מענק נסיעה לנערים ונערות המועסקים בבסיסי צה"ל ובבתי-חולים"

למסקנה 2 —

נערי קבוצות העבודה הקיימות אכן מוסעים למקומות העבודה או מקבלים החזר הוצאות נסיעה. לצערנו, הבקשה להגדלת סכום מענק ההכשרה נדחתה על-ידי משרד האוצר. מן הראוי להדגיש, שעלות הפעלת קבוצת עבודה הינה גבוהה.

למסקנה 3 —

ניצול הקרן בשנת הכספים שהסתיימה היה בהיקף של כ-87%. יתרת התקציב שלא נוצל היתה מיועדת להפעלת פרויקט להשלמת שכר, ולצערנו, לא נמצא מפעל מתאים לכך, ולפתירת קורסים למוכסלים מבוגרים. אלה התעכבו, אך לאחרונה הם מופעלים במלואם. אשר לקבוצות עבודה, התקציב נוצל במלואו כפי שאושר על-ידי הוועדה הציבורית של הקרן.

לכבוד

יושב-ראש הכנסת

מר שלמה הלל

ירושלים

שלום רב,

הגדון: מסקנות ועדת העבודה והרווחה מס' 34 בנושא מענק הנסיעה לנערים ולנערות המועסקים בבסיסי צה"ל ובבתי-חולים

למסקנה 1 —

בשנת הלימודים הנוכחית הגנו מפעילים 96 קבוצות עבודה, מהן 10 קבוצות על חשבון הקרן למניעת אבטלה. בהתאם למגבלות התקציב הקיים, אישרנו בשלב זה 80 קבוצות עבודה בלבד, ובתוכניתנו לאשר לפחות עוד 16 קבוצות נוספות. במידה שנקבל תוספת תקציבית לא תהיה פגיעה בהיקף קבוצות העבודה לעומת התשמי".

* הנוחו על שולחן הכנסת ביום כ"ב באדר א' התשמי" — 3 במרס 1986.

למסקנה 5 —

כל שנת חקציב חייבת הקרן לאשר מחדש החלטות לגבי שנת החקציב הקרובה.

בברכה,
משה קצב
שר העבודה והרווחה

הקרן הינה גוף ציבורי המשותף לממשלה, להסתדרות ולמעסיקים, וחקציבה הנגזר מהיקף הגבייה כענף כיסוי אבטלה הינו חרשנתי ומופעל מדי אפריל מחדש. אין בו אותה ההמשכיות הקיימת בתקציבי ממשלה רגילים, ובתחילת העתק: חברת הכנסת אורה נמיר — יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה.

י. הודעת שר החינוך והתרבות בעקבות מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושאים "הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבירור מצבה של רשות השידור" ו"השבת ותפקוד הטלוויזיה" והערות יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות*

תכופים בשידורים, שאינם מאפשרים שידורים חקניים ורצופים. לפיכך, מיניתי, בתיאום עם היועץ המשפטי לממשלה, ועדת מומחים בראשות המשפטן פרופסור שמעון שטרית, וזו נתבקשה להגיש לי הצעה לתיקון חוק רשות השידור בנושא זה.

לכבוד
יושב-ראש הכנסת
מר שלמה הלל
ירושלים
נכבדי,

לאור עובדות אלה, איני סבור, שעלי לקבל את מסקנות הוועדה, שהמליצה להקים ועדה ציבורית בראשות שופט לבדיקת מצבה של רשות השידור בכלל ושל הטלוויזיה בפרט. ועדת השרים לענייני חקיקה ממשיכה לדון באינטנסיביות בהצעת חוק הערוץ השני, ולפיכך יש להמתין עד לסיום עבודת הוועדה בנושא זה.

על-פי סעיף 111(ד) לתקנון הכנסת, הריני להתייחס למסקנות ועדת החינוך בנושאים: "הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבירור מצבה של רשות השידור" ו"השבת ותפקוד הטלוויזיה".

א. איני סבור שעל הממשלה לחום את סגירת הטלוויזיה עתה. פעולה כזאת לא תבטיח מראש את הבראת התחנה, והיא תעניש, ללא הצדקה, את ציבור הצופים. סגירת הטלוויזיה, בלי שתהיה תוכנית מפורטת כיצד ואיך יחודשו השידורים, איננה צעד נכון.

כאשר אקבל המלצות שתי הוועדות הללו, אעביר אותן לידיעת ועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

ב. מתברר, כי בחוק רשות השידור אין התייחסות לאפשרות של סגירת הטלוויזיה במקרה של שיבושים

בברכה,
יצחק נכון
שר החינוך והתרבות

העתק: חבר הכנסת נחמן רו, יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות.

* הונחו על שולחן הכנסת ביום י"ח כשבט התשמ"ו — 28 בינואר 1986.

חדשות לתקופת כיניים, שבה תתבצע היערכות חדשה ויסודית.

לכבוד
יושב-ראש הכנסת
מר שלמה הלל
כאן

ב. תיקון חוק רשות השידור הוא חיוני מאוד. רעיון זה כבר נשמע פעמים רבות בדיוני ועדת החינוך, ואני מקוה מאוד כי הוועדה בראשות פרופסור שטרית תמליץ המלצות שיביאו לתיקון החוק ולהבראת המצב הרע הקיים בטלוויזיה.

אדוני היושב-ראש,

הלן הערותי לחשובת שר החינוך והתרבות בעניין מסקנות ועדת החינוך בנושאים — "הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבירור מצבה של רשות השידור" ו"השבת ותפקוד הטלוויזיה".

בברכה,
חבר הכנסת נחמן רו
יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות

א. בהמלצות ועדת החינוך והתרבות לא הוצע לסגור לחלוטין את הטלוויזיה, אלא הוצע להפסיק הפקת

העתק: שר החינוך והתרבות.

יא. הודעת שר המשטרה בעקבות מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא "הקמת ועדת

חקירה פרלמנטרית לבדיקת תלונתו של העיתונאי רחמים ישראלי**

החלטת היועץ המשפטי לממשלה מדברת בעד עצמה.

יתירה מזו, לקביעת הוועדה כי הפיקוח על חקירות הנוגעות לאנשי המשטרה אינו מניח את הדעת — אין מקום, נוכח העובדה כי חלק הארי של החלטות המשטרה בנושא השימוש בכוח הינן בגדר המלצות בלבד, והן מועברות להחלטת פרקליטות המדינה או פרקליטות המחוז, ותיק העיתונאי ישראלי, אשר הועבר להחלטת היועץ המשפטי לממשלה, הינו אחד מני תיקים רבים המועברים להחלטת הסופית של הפרקליטות.

לנושא המעצרים — משטרת ישראל הקנתה עדיפות ראשונה ורגש לנושא שיקול הדעת בכיצוע מעצרים.

לאחר פרסום ממצאי דוח מבקר המדינה בנושא המעצרים פעלה משטרת ישראל כדלקמן:

א. שופרו הפקודות והנהלים והוקם צוות לבחינת הפקודות הקיימות, במטרה לחקן את הדרוש תיקון, במיוחד בנושא דיווח על עיכוב ומעצר.

ב. הועמקה והורחבה ההדרכה, תוך מתן דגש לזכויות הפרט ולשאלת הכוח במיצוי סמכות במעצר.

ג. הוגברו הפיקוח והבקרה בכל הדרגים, תוך מתן הדרכה לקצינים כיצד לבחון את שיקול דעת פיקודיהם בסוגיית המעצרים.

ד. הוחלט על נקיטה באמצעים משמעתיים בעקבות חריגות. אין ספק, כי פעולות אלו תרמו ויתרמו לצמצום האפשרות של ביצוע מעצר ללא שיקול דעת נאות.

הנאמר בסעיף 4 של מסקנות הוועדה איננו מתאים לעובדות. לא קיימתי מסיבת עיתונאים בעניינו של הצלם ישראלי, ודברי בכנסת תואמים במדויק את ממצאי החקירה והמשפט.

גם סעיף 5 של מסקנות הוועדה אין לו על מה להסתמך.

דרשתי מיושב־ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה להביא מקרה קונקרטי לנטען בסעיף 5, אך מוכן שדוגמה כזאת לא הובאה, כי היא פשוט איננה קיימת.

דרשתי מיושב־ראש הוועדה להביא הוכחות להאשמות המצויות בשני הסעיפים הללו, או להמציא תיקון הולם, אך יושב־ראש הוועדה לא עשה זאת ואף לא זאת.

בכרעה,

חיים בר־לב

שר המשטרה

העתק: חבר הכנסת דב שילנסקי, יושב־ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

לכבוד

יושב־ראש הכנסת

מר שלמה הלל

ירושלים

נכבדי,

אני מאשר קבלת מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא: הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת תלונתו של העיתונאי רחמים ישראלי.

להלן התייחסותי:

המחוקק העניק למשטרת ישראל את הסמכות להפעיל כוח בעת הצורך, והשוטר נדרש לעשות שימוש בסמכותו זו, ובלבד שהכוח שבו השתמש היה סביר.

אין המשטרה מכשירה שימוש בכוח שלא כדין, אך עם זאת, אין להרוץ משפט נגד השוטר ללא בדיקה משפטית של העובדות והנסיבות שבהן השתמש בכוח, ושל מידת הכוח שבו השתמש.

החקירה בשאלה האם השימוש בכוח היה כדין, או שהופעלה אלימות שלא לצורך במקרים שבהם המתלונן היה נתון במעצר, או בחקירה, נעשית במשטרה בקפדנות וביסודיות על־ידי יחידה ארצית שהוקמה לנושא זה, כעקבות המלצות ועדת איתן־סירוטה.

יחידה ארצית זו מבצעת את הבירור כל אימת שהשימוש בכוח אירע כלפי מתלונן שהיה נתון במעצר, או בחקירה, והמלצותיה נבחנות בכל מקרה על־ידי פרקליטות המדינה.

מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה, כי חקירת היחידה הארצית היתה רצינית במיוחד בפרשת ישראלי אך ורק בשל הכיסוי העיתונאי הרחב שניתן לה, אינה תואמת את המצב לאשורו, מאחר שאותו בירור ניתן לכל אזרח הפונה בתלונה.

מאחר שפסק־הדין בעניינו של השוטר ניתן לאחר הדין שהתקיים בוועדה, לא עמדו תוצאות פסק־הדין לנגד עיני הוועדה הנכבדה. אין ספק, כי הוועדה היתה מתרשמת מממצאי בית־הדין לגבי טענותיו של העיתונאי ומהימנותו.

בית־הדין קבע, לאור העדויות שהובאו בפניו על־ידי אזרחים ושוטרים, כי התנהגותו של המתלונן כאירוע, מתחילתו ועד לשחרורו בערבות מהמעצר, היתה התנהגות פרובוקטיבית, פוגעת ובלתי־סבירה, לעומת התנהגותו המאופקת של השוטר הנאשם.

ידגש, כי ההחלטה להעמיד לדין את השוטר בפני בית־הדין למשמעת התקבלה על־ידי היועץ המשפטי לממשלה, הוא אשר כחן את חומר החקירה שהיה לפניו, והוא אשר החליט שלא לקבל את גרסת העיתונאי על מסכת השימוש בכוח כלפיו, אלא לגבי קטע קצר מתוך כלל האירוע: רק על קטע זה הוכא השוטר לדין — וזוהי.

* הוגחו ביום ב' באדר א' התשמ"ו — 11 בפברואר 1986.

יב. הודעת שר החקלאות בעקבות מסקנות ועדת הכספים בנושא "ענף הכותנה"

בממשלה לדיון את המשכר בענף הכותנה, ואכן ביום 30 במרס 1986 דנה הממשלה והחליטה בנדון.

רצ"ב העתק ההחלטה.

בכרזה.
אריה נחמקין
שר החקלאות
החלטת ממשלה
בנושא ענף הכותנה

לכבוד
ישיבת ראש הכנסת
מר שלמה הלל
ירושלים
מכובדי,

בעקבות מסקנות ועדת הכספים בנושא ענף הכותנה, ועל-פי סעיף 111 (ד) לתקנון הכנסת, הריני להודיעך, שהעליתי

* התנחו על שולחן הכנסת ביום י"ג באדר ב' התשמ"ו - 24 במרס 1986.

מזכירות הממשלה

ב. ההלוואה חתנה ל-5 שנים ותיפרע בשיעורים שנתיים שווים.

אל: שר האוצר

מאת: שר החקלאות

ג. בשנת הכספים 1986 תהפוך הריבית בגין שנה זו למענק.

הנני מתכבד להביא לתשומת לבכם את החלטה מס' 1484

ד. שר החקלאות יוכל לשוּב ולבקש, כי הריבית המתחייבת לשנת הכספים 1987 תהפוך גם היא למענק אם ענף הכותנה ימשיך להימצא במשכר מחירים.

של הממשלה משיבתה ביום א' י"ט באדר ב' התשמ"ו, 30 במרס 1986:

"1484. הלוואה לענף הכותנה

מחליטים:

בכרזה,

יוסף ביילין

מזכיר הממשלה

א. הממשלה תעמיד, לאלתר, הלוואה למגדלי הכותנה באמצעות מועצת הכותנה, בסך 30 מיליון דולר בתנאי מימון יצוא.

יג. הודעת שר העבודה והרווחה בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה

בנושא "אבטלה בכפרים הדרוזיים"

נמצאים בטווח נסיעה בתחבורה הציבורית. כל הקורסים בכל המקצועות פתוחים בפני תושבי המדינה בכלל ובפני הדרוזים בפרט. ואכן, יש תלמידים המפוזרים בקורסים השונים.

לכבוד
ישיבת ראש הכנסת
מר שלמה הלל
ירושלים

עם זאת, משרדנו מודע לבצירת השפה ולרצון לייחודיות הקיים בקרב העדה, והוא פתח לאחרונה קורסים מספר המיוחסים לבני העדה:

הנדון: מסקנות ועדת העבודה והרווחה מס' 28
בנושא: אבטלה בכפרים הדרוזיים

1. במרכז ההכשרה כרמיאל החל ביום 1 בפברואר 1986 ויסתים ביום 1 בדצמבר 1986 קורס חשמלאים מוסמכים. עם סיומו ייפתח קורס נוסף בחשמל, במיוחד לדרוזים.

למסקנה 1 -

אכן משרדנו מקדיש תשומת לב מיוחדת למגזר הדרוזי בישראל.

2. במרכז ההכשרה כרמיאל נפתח ביום 2 במרס 1986 קורס למסגרות מכנים ייחודי לדרוזים. קורס זה מכשיר את בוגריו הן לקבלת סיווג מקצועי והן לקליטת הבוגרים. אם נראה כי יש צורך בהכשרת עובדים נוספים, נוכל להיערך לפתיחת קורס נוסף במהלך הקורס הקיים.

למסקנה 2 -

הפרסיה הגיאוגרפית מקיימת ביישובים כעלי צביון אורבני, ולפיכך אין במגזר החקלאי סניפים לשירות התעסוקה ולביטוח הלאומי. המוסד לביטוח לאומי ושירות התעסוקה פועלים במגזר הדרוזי, בשם לב לבעיותיו המיוחדות, כפי שהם פועלים גם לגבי יתר המגזרים כמשק. מתקיים רצף גיאוגרפי של לשכות הביטוח הלאומי ושירות התעסוקה, המאפשר לכל נזקק לשירותי הסניפים השונים טיפול מלא בכל ענייניו, ללא פיצול בנושאי הטיפול. ספק אם פתיחת סניפי משנה תתרום להרחבת השירותים, ובעיקר בתקופה זו שבה מתחייבת הדרישה לתוספת תקציבית.

למסקנה 3 -

3. משרדנו מקיים באורח סדיר קורסים למתבגרים דרוזים מדליית אל-כרמל ומעוספיה בנושא מכונאות רכב, במרכז ההכשרה נווה-דוד חיפה.

4. מתקיימת הרשמה מסיבית של תלמידים דרוזים בבית הספר "עמל אינטרנשיונל" קריית-חיים, במקצועות קירור, נגרות ובניין, והם ייקלטו בקורסים השוטפים.

5. דרוזים רבים לומדים בקורסים לתחבורה ציבורית ולנהגי רכב כבד. בשנה האחרונה למדו באלה 50 תלמידים.

משרדנו עוסק בקורסי ההכשרה מקצועית באזור חיפה והגליל. מרכזי ההכשרה אינם רחוקים מיישובים דרוזיים, והם

* התנחו על שולחן הכנסת ביום כ"ו בטבת התשמ"ו, 7 בינואר 1986.

11. לאחרונה, לאור ההתעוררות בבקשות להכשרה מקצועית בקרב העדה הדרוזית, נערכנו לשריון מקומות מכון בקורסים, על-פי דרישה, במיוחד בקרב חיילים משוחררים.

למסקנה 4 —

אנו רואים בחיוב את המגמה לפיתוח תעשיית של הכפרים הדרוזים. עם זאת, מעולם לא החליטה הממשלה לסווג גם את הכפרים הדרוזיים כאזורי פיתוח.

בברכה,

משה קצב

שר העבודה והרווחה

העתק: חברת הכנסת א' נמיר, 'יושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה.

6. משרדנו, בשיתוף עם נעמ"ת, מקיים באורח סדיר קורסים לחפירה חרושתית, המיועדים להכשרת נשים לעבודה במתפרות. הקורסים מתקיימים בירכא ובג'וליס.

7. קורס דומה, במסגרת נעמ"ת, מתקיים ברמת-הגולן (במסעדה).

8. כפיקוח משרדנו מתקיימים קורסים בהנהלת חשבונות בבתי-ספר פרטיים בכפרים יסוף, שפרעם, מעיר וראמי.

9. בשפרעם קיים בית-ספר לחניכים המבשיר כיתות חניכים ושני קורסים למתבגרים, המיועד לנערות דרוזיות במקצועות התפירה והספרות.

10. משרדנו מודע לבעית ההשכלה הנמוכה, המונעת ממבוגרים, בהם דרוזים, להחקבל לקורסים יוקרתיים. ולכן מקיים המשרד קורסי מכינה, המאפשרים השתלבות בקורסים מתקדמים.

